194488

DUILIU ZAMFIRESCU

VIAŢA LA ŢEARĂ

ROMAN

BUCUREŞCI

Editura Librăriei STORCK & MÜLLER

Furnisorii Curţei Regale

53 — CALEA VICTORIEI — 70

1898.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

194488

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

LITERATURA, ARTE, ȘTIINȚE

Facsimila coperteĭ

A nu se confunda cu alte bibliotecĭ populare.

A nu se confunda cu alte bibliotecĭ populare.

«BIBLIOTECEĬ PENTRU TOȚI»
Storck & Müller

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DIN OLTENIA

Bucuresci, Tipografia EPOCA. Strada Clementeĭ No. 3.

859-31(Zamfirescu D.) ✓

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Romanul de faţă s'a publicat pentru intâiaşĭ dată în revista Convorbirĭ literare *din anul 1894; în 95 s'a publicat tot acolo* Tănase Scatiu*; acum se publică, tot în* Convorbirĭ *al treilea şi cel din urmă din această serie :* In Rĕzboiŭ.

Cine a urmărit încercarea mea, în câte trele romanele, şi-a dat seamă, probabil, de scopul ce aveam în vedere.

Cine însă citeşte acum, pentru prima oară Viaţa la ţeară, *are poate nevoie de o mică lămurire.*

Cel maĭ însemnat eveniment din veacul al 19-a, pentru Românĭ, este rĕsboiul din 1877. Toate clasele sociale aŭ contribuit cu câte ceva la pregătirea şi aducerea la îndeplinire a acestuĭ mare fapt. Maĭ mult însă de cât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

toți, au contribuit, fie cu sângele fie cu averile lor, aceĭ ce erau legați de pământ.

Sub forma sub care i-am văzut eŭ: buni și rĕi; boieri, arendași și țĕrani,—am încercat a da o icoană a vremurilor lor. De aceea se și simt unele lipsuri, și cea mai mare din toate, pentru un roman, *invențiunea.*

Voind a pune în lumină clasa românilor inhitori de pământ, cum sunt Comănești din Viața la țeară, *sau a dat tipuri de arendași, ca* Tănase Scatiu, *sau de țĕrani, ca Baciul Micu; voind a personifica în Milescu și Mihaĭ Comănești rasa câtor-va familii pământene, care s'au strecurat prin negura fanariotă și au adus în rĕsboiŭ toată vigoarea boerimeĭ de pe vremea marilor noștri Domni, voind cu alte cuvinte să însemnez, sufletește, punctul de la care începe o nouă epocă în istoria țĕreĭ,—am lăsat la o parte* intriga.

De alt-fel, mai târziŭ, când se va publica în volum și cel de-al treilea roman, In Rĕsboiŭ, *voiŭ încerca să arăt cum înțeleg eŭ literatura noastră. Deocamdată, mĕ mulțumesc a spune că* intrigă *propriŭ zisă, adică*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

o țesătură de fapte îndelung pregătită de minți rafinate și decadente, nici nu e cu putință într'o lume ca a noastră. Românii, chiar cei ce pretind că sunt foarte adânci în tâlcuirile lor, sunt șireți numai la suprafață; ascund, sub o ironie de cuvinte și formule, adese-ori neroade, o naivitate încântătoare, de care se leagă totdeauna speranța. Aceasta și este marele semn al viitorului.

De aci decurg multe. De aci urmează, firește, că un teatru național, cu drame românești, alcătuite pe calapodul dramelor străine nu e cu putință, în stadiul de astă-zi; și dovadă e că românii, la teatru de drame, rîd, sau nu se duc; că tipuri de degenerați, precum: egoiști absoluți, sgârciți absoluți, asasini sanguinari, cum se întâlnesc în marile literaturi străine, nu există la noi. De aceea, d. Caragiali, unul din bunii noștrii scriitori, când a voit să dea, în Făclia de paște, *un tip de degenerat, a cărui sensibilitate e exacerbată până la nebunie, a fost silit să ia un jidan; tot asemeni, scriitorii mai vechi, ca Alexandri și Millo, când adaptau piese străine,*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tipurile de intriganți, care în textul original erau francezi, se transformau la autorii noștri în greci sau evrei, nu dintr'un sentiment de patriotism rău înțeles, ci printr'o firească trebuință psichologică de substituțiune a raselor. Și atât de mare e trebuința, încât—păstrând distanțele—Shakespeare însu-și, în tipurile cele mai complecte, de geloși, de sgârciți, de pesimiști, de inamorați, alege: pe Othello, dintre căpitanii mauri; pe Shylock, dintre jidanii cămătari de pe Ponte di Rialto; pe Hamlet, dintr'o casă domnitoare de degenerați incestuoși; pe Romeo și Julietta din rasa italienilor din Verona Scaligerilor, când șiretenia, vigoarea, fantazia condottierilor renașterii nu avea seamăn pe lume. Nici o dată un «tip psichologic» la Schakespeare nu e pus în altă lume, decât a raselor degenerate sau a principilor dărăpănați trupește și sufletește. Pare curios că în tot teatrul lui Shakespeare nu e un singur personagiu luat din țeranii munteni ai Scoției; și cu toate astea, e foarte natural.

De aceea și cred eu, revenind la d-l Ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ragiali, că Năpastea *sa e falsă,— după cum cred că sunt fondamental falși unii din eroii lui Ibsen.*

Până acum, noi am fost bîntuiți de o literatură țărănească grozavă, care își închipuia că, prin dulcegării sentimentale, prin haiducime și doine, a dat tot fondul sufletesc al acestei foarte interesante clase românești. D-l Caragiali o duce în extrema cealaltă, și vrea să facă din țăranii noștri ceea ce a voit să facă Tolstoi din țăranii ruși, cu lucrarea sa La puissance des ténèbres.

Dar atunci, dacă n'avem teatru de drame, n'avem romane cu intrigi, n'avem artă plastică,—unde e faimoasa civilizație a Belgiei Orientului?

Mă întreb și eu.

Numai, întrebându-mă, cred că termenii comparațiunei nu pot sta împreună. Din fericire, România nu se aseamănă cu Belgia, cum nu se aseamănă cu Francia, și cu nici o altă țeară, decât numai în pulberea de idei ce o aruncă internaționalismul modern peste toată Europa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu e nicĭ de cum nevoie de a avea drame franceze, romane franceze, artă străină, spre a părea civilizaţĭ. De sigur, Suedia şi Norvegia nu aŭ nimic francez in fondul sufletesc al poporului, după cum nu aŭ în literatură şi în artele plastice,—şi, cu toate astea, dacă numĕrul oamenilor din popor care ştiŭ carte însemnează ceva, Suedia e poate ţeara cea mai civilizată din Europa, de oare-ce analfabeţi aproape nu există acolo. Suedia a început a produce talente, dar acelea rĕmân în caracterul naţional.

Tot aşa cred că se va întîmpla cu România.

Renaşterea noastră trateză de la rĕshoiŭ. De aci încolo începem să socotim ce avem şi ce n'avem. E o fericire pentru noĭ că intrăm în lumea modernă cu capul sus, şi că găsim această lume în fierbere. Fermentul străinătăţiĭ va pătrunde şi la noĭ, şi va determina evoluţiunea României viitoare către ţelul sĕŭ, după legĭ noŭĕ; dar această evoluţiune se va face cu consimţimêntul nostru, va fi conşciĕntă, şi maĭ cu seamă va fi naţională.

D. Z.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

VIAȚA LA ȚEARĂ

I

Cum ridicĭ priporul Ciulniței, în pragul dealuluĭ, daĭ de casele boeruluĭ Dinu Murguleț, case bătrinești și sănătoase, cum nu se maĭ întîlnesc astăzĭ pe la moșiile boerești. De sus, de pe culme, ele văd roată împrejur pênă cine știe unde, la dreapta spre valea Ialomițeĭ, la stînga pe desișul pădurĭĭ de Aramă, iar în față pe cotiturile ulițelor strâmbe ale satuluĭ.

Toată curtea boerească trăește liniștită și bogată, cu cârdurĭ întregĭ de gâște, de curcĭ și de claponĭ; cu bibilicĭ țiuitoare; cu căruțe dejugate; cu argațiĭ ce umblă a treabă de colo pînă colo,—și seara, când cireada vine de la câmp,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cumpĕna puţului, scărţiind neunsă între furcĭ, ţine isonul berzelor de pe coşare, al căror ciocurĭ resturnate pe spate-toacă de 'ţĭ iaŭ auzul. Fără a fi risipă şi zarvă, curtea boerească pare populată şi bogată.

Într'o zi de vară, pe la vremea odihneĭ, Conu Dinu fu sculat din somn de sunetul clopotelor unor poştalionĭ, ce intrŭ în curte cu strigăte şi saltanat. Atât el cât şi nevastă-sa, Sofiţa, săriră în sus din paturile lor de cit, şi se uitară pe fereastră.

— Iii!.. e greŭ de noĭ! Tănase Scatiu cu mă-sa!.. exclamă boer Dinu.

— Da nu-ĭ maĭ zice aşa, omule că te-o auzi a fată... Ia-ţĭ maĭ bine surtucu şi eşi-le înnainte.

Coana Sofiţa trecu repede într'o odae de alăturĭ, să se maĭ diretece la cap, iar boer Dinu îşĭ trase din fugă cismele (strîngênd din ochĭ şi blestemând), îşĭ luă haina în spinare şi eşi să'şĭ întâmpine mosafirĭĭ.

— Salulare nene Dinule, zise noul venit, scuturînd pe bătrân de mână, Iacătă, am venit cu mama.

— Sărut mâna, Coană Probiro; bre, anul ăsta fac grâŭ mult, zise Murguleţ, sărutându-ĭ mâna cam din fugă.

— Sărut ochiĭ mamă; da ce se potriveşte, eşĭ fodul Coane Dinule! Uite, zĕŭ, maică, zise eà luĭ fiiu-sĕŭ, par'că vĕd pe Căminarul Tasache

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Murgu; uite, leit poleit cum e Conu Dinu: nalt, uscățiv la chip, așa smead ca dumnealui și fodul... Lasă, zĕŭ, Coane Dinule că sunteți foduł... Auzĭ, de atâția marĭ de anĭ vecinĭ cu moșiile, și să nu loveștĭ dumneata o dală pe la mine...

— Uite, zĕŭ, Coană Prohiro, aĭ dreptate, da nu știŭ cum s'a făcut...

Vorbind astfel, bătrîna îngălbenea, începea să înghită în sec, se foia fără rost, până ce căzu pe o bancă din cerdac:

— Aoleo, Coane Dinule, zise ea repede, făcendu-și vênt cu mâna, îmĭ vine rĕŭ...

— Puțin *coneac*, strigă fiu-sĕŭ, orĭ apă de Vals, repede să ne dea ceva...

Murguleț se repezi fuga la cămară și se întoarse numaĭ de cât cu o sticlă cu cognac, pe care o vĕrsă maĭ toată în capul Coaneĭ Profirel, pe când fiu-sĕŭ o muncea pe la tîmple ca să'și vie în fire.

În vremea asta se arătă și Sofița Murguleț. Ea dete pe bărbatu la o parte, sărută mâna bătrâneĭ, o maĭ strînse de un degeț, o maĭ meremetisi, ce 'I făcu, că îșĭ veni baba în simțirĭ.

— Doamne, Coană Profiriță, cum staĭ dumneata afară, soro!. Ia să intrăm înnăuntru, că pe zăpușala asta te bolnăvești chiar din senin, zĕŭ.

Și ținênd pe babă de subsuorĭ, trecură într'o odae rĕcoroasă, mare, în care bătrâna păru a se înzdrăveni ca prin farmec.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Sofița Murguleț se îngrijia de babă cu un interes nespus. O puse să-și istorisească patima de la descălicătoare, îi dete cafea cu lămâie, pică oțet pe un cărbune sub nasul ei, — iar pe de altă parte porunci să aducă tinerului dulceață, cafea, tutun, cu tot dichisul cuvenit.

— Ia spune-ne, Coană Profiriță cum îți vine...?

Aci, începu bătrîna o lungă șiretenie de vorbă:

— Uite, maică, îmi vine așa un *nixis* pe la stomah, și par'că numa ia așa mă zgâlțâie de chiept, și să te ții numa goană la cap, și apoi par'că îmi bate două zbanțuri în timple, de mă prăpădesc, maică!...

— Și nu iai nimic dumneata pentru astea?

— Da câte n'am făcut! N'a chieltuit ghetu băiat o grămadă de bani...! Ba palianuri, ba consulturi, ba doftoru Draci, ba acu cică să iaŭ apă de Vacs...

— De Vals, mamă, o îndreptă fiu-sĕu.

— Ei, Dumnezeŭ să-i mai aleagă...

Pe când ei vorbeaŭ astfel, ușa se deschise de la un ietac din fund, și, de sub perdelele albe de țeară, se ivi un chip rotund de fată, care, dând de obrazurile noue ale mosafirilor, se făcu stacojiŭ.

— Mămucă dragă... avu ea aerul de a începe.

Dar, în mijlocul odăii, se opri în loc, făcù o plecăciune după toate regulele ceremonialului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de la pension, și dete năvală să iasă pe cealaltă ușe. Coana Sofița o opri.

— Tinco! da nu saluți lumea? Unde te duci?

Fata se opri din nou, neholărită. Obrazul mame-si luase expresia obicinuită de nemulțumire și descurajare, când i se întîmplă câteodată să se supere, iar Conu Dinu se rușinase cu desăvîrșire de stîngăcia ei.

— Sărută mâna Coanei Porfiriței, zise mamă-sa.

Un moment, cât mai trecù până să se hotărască fata, Coana Profira își înfipse privirile în ochii ei, cu toată rĕutatea lor bătrînească. Fata auzise vorbindu-se în casă de neamul îmbogățit al Scatieștilor, ca de niște mojici renumiți, eșiți dintr'un vechiù vătaf al tatălui lui Conu Dinu Murguleț, și a'i vedea în casa lor i se părea o adevĕrată enormitate. Dar în cele din urmă se duse să sărute mâna Coanei Profire.— Bătrîna o sărută pe obraz, uitându-se la ea lung și scuturându'și valurile de carne de pe trup, de pofta risului.

— Ptiù, să nu fie de diochiù! că frumoasă mai ești!

Fata se duse după aceea la fiul bătrînei, și'i întinse mâna cu aceiași reverență; el rĕspunse tare și sigur de sine:

— Salut!

Apoi, fericită că'și isprăvise complimentele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se retrase în dosul scaunului lui tată-său, și după un minut, o șterse.

Coana Profira începu iarăși a rîde:

— Cresc, bate-le norocul, ca din apă .. Acuma numai bărbat îi lipsește...

Conu Dinu Murguleț își ciugulea unghiile de la o mână, neîndrăsnind să privească în fața bătrînei. În fond, îl supăra vorba Coanei Profire, fiind-că înțelegea unde vrea s'o aducă. Dar nevastă-sa, cu sensul practic al femeilor, da din cap cu înțelesuri.

— Rău e, zise ea, că nu facem grâu destul.

— Ia lasă, Coană Sofițo, răspunse bătrâna: Conu Dinu să trăiască! De atîtea mari de ani, de când are moșia de la Eforie pe nimic, bez moșia dumisale părintească, mărita până acum șeapte fete.

Pe conu Dinu nimic nu'l supără mai rău decât să'i fi zis că are moșia dela Eforie pe nimic. Își muște din unghii mai adânc și tăcu.

— Așa e, îngână Coana Sofița, dar avem greutăți: fata la pension, nepotu-meu în străinătate...

— Ăracan de mine, maică, da tot mai învață? Ce-a mai eșit și moda asta cu învățătura până la adânci bătrânețe! Uite, eu, pe Tănase al meu l-am pus la treabă de mic copil, și, slavă lui Dumnezeu, băiatul a eșit bun, treaba treabă, plimbarea plimbare. Acu să'i găsesc nevastă cum se cade și m'am liniștit. Anu ăsta trebue

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să-l însor, că mi-e c'oiŭ închide ochiĭ fără s'apuc să'mĭ văd nepoțiĭ... Ce zicĭ Coane Dinule?...

Conu Dinu dete din cap, par'că ar fi zis că așa e, dar că asta nu-ĭ treaba luĭ.

După ce 'șĭ isprăvirĭ cafeaua, Tănase Scatiu scoase o pană de gâscă din buzunar, mătură o enormă țigaretă de chihlibar cu care fuma, puse pana murdară pe farfuriuță, iar țigareta în loc, și se sculă să plece.

Coana Profira dori să mai vadă pe Tinca la plecare, dar fata nu se găsi pe nicăierea. Cam înfiptă, bătrîna sărută pe Conu Dinu pe frunte, zicêndu-ĭ:

— Așa sînt fetele, marfa scumpă. Ce zicĭ vecine, ne'ncuscrim?

— Drum bun, Coană Profiro. Ia să ridice coșul de la trăsură. Vătașe Taflă pune mâna să nu se dea vizitiul jos.

In sfîrșit plecară.

In urma lor, Coana Sofița umbla domol în jurul luĭ bărbatu-sĕŭ, și, cu sfioasă supunere căută să'ĭ ghicească gândurile. Dînsul îșĭ răsuci o țigară, fără a zice nimic, și intră s'o aprindă. Fumul din salon îl luă de cap.

— Ah! zi te rog să deschidă geamurile.

Nevastă-sa stete un moment la îndoială.

— Aŭ să intre toate muștele, omule.

Murguleț se îndreptă spre masă să găsească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

chibriturile, şi dete cu ochiĭ de pana de gâscă lăsată de tinĕrul Scatiu.

— ¿Deschideţĭ uşile, să iasă mirosul de mitocanĭ! Ia poftim de vezĭ, zise el, făcĕnd explozie, cu braţele încrucişate înnaintea penelĭ, cine 'mĭ cere fata. Eŭ! să'mĭ daŭ fata la asemenea mojicĭ?... doar dacă mi-o lua Dumnezeŭ mintile! Bă-dă-ranĭ!...

Coana Sofiţa încerca să fie serioasă, de şi îĭ venea să moară de rîs. Bărbatu-sĕŭ se întoarse din noŭ către dênsa:

— Am moşie dela Eforie pe ninuica, ha? De ce nu poftĕşte fiu-sĕŭ să mĕ urce la mezat, să-l învĕţ eŭ minte!

— Nu, zise nevastă-sa, zîmbind, fiindcă speră să-ĭ dăm fata.

— Să-mĭ daŭ eŭ fata unuĭ asemenea mojic!.. Ţi-am spus: dacă mi-o lua Dumnezeŭ mintile, poate.

Apoĭ urmă a face paşĭ marĭ prin casă şi a tarage adînc din ţigară, ca şi cum maximul acesta de fum ar fi putut reduce tirea sa la un minimum de supărare. Coana Sofiţa trecŭ pe nesimţite într'o odae vecină, lăsându-l să-şĭ potolească singur furia.

Conu Dinu, rĕmase singur, prinse a înnoda firul vremilor de azĭ cu lungul şir al celor trecute, şi a se întrebà, cu di-perarea oamenilor bătrînĭ, cum erà cu putinţă ca nepotul vătafu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lui Scatiu (pe care vătaf îl vĕzuse el însuși în spinarea unuĭ țigan și bătut de un alt țigan cu opritorile de la caĭ, după porunca lui tată-sĕŭ, Căminarul), să ajungă a cere mâna feteĭ lui? Și imaginile trecute îĭ reveneaŭ în minte, slăbite, cu câte o rĕsăritură de observație copilărească cum le făcuse: bună oară că pe atunci ploua maĭ des și maĭ la vreme. Șezŭ jos și fumă maĭ departe din țigara stinsă, sărind cu mintea la nepotu-sĕŭ Damian, care nu maĭ venea din streinătate, la soră-sa Diamandula, mama lui Damian, care trăia numaĭ prin puterea dorului de fiu-sĕŭ, la una și la alta, până ce un pisic, care se strecurase sub scaun, îĭ atrase luarea aminte, prin îndemânarea cu care se juca cu pana țigareței lui Tănase Scatiu.

II

Era tocmaĭ să se supere din noŭ, pe pisic și pe Tănase, când bătŭ cine-va la ușă.

— Poftim!... zise el cu glasul trăgănat al boerilor bătrânĭ.

Ușa se deschise și o femeie tênără întră, închizênd-o repede, ca să nu lase muștele înnăuntru.

— Sărut mâna, Coane Dinule, zise ea, sărutându-ĭ mâna cu adevĕrat.

— Bună ziua, fetițo, îĭ respunse el, dându-ĭ mâna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să i-o sărute. Vino 'ncoa să te pup pe obraz.

Şi după ce o sărută, se uită la dînsa de aproape, ca şi cum o cerceta s'o cumpere.

— Ce păcat că nu eştĭ băiat, Saşo.

Ea începù a rîde, mirată.

— De ce, Coane Dinule?

— Ţi-aş da pe Tinculţa.

— Şi eŭ aş lua-o numaĭ de cât. Numaĭ aş fi cam copt pentru dînsa.

Bătrînul se uită la ea lung, ţinêndu'ĭ mâna într'ale luĭ.

— Uite, Saşo, poţĭ să te superĭ, dar eŭ tot n'o să te las în pace: de ce nu vreĭ să te mărĭţĭ, fato?

— Coane Dinule!...

— Bine, bine, nu maĭ zic nimic, dar să 'ţĭ spun drept, nu te pricep.

— Şi cu toate astea e aşa de uşor! Ţi-am spus de atîtea orĭ: eŭ am o familie, fără să mĕ mărit; dacă m'aş mărita, aş avea două, şi aş fi, desigur, mamă rea, orĭ pentru unĭ, orĭ pentru alţĭ. Dar, Coane Dinule, mi-aĭ făgăduit să nu maĭ vorbim despre asta.... Acuma am şi îmbătrînit, — adăogă, par'că nu i-ar fi displăcut, pe cît zicea, să vorbească despre *asta*. Eŭ am venit să 'ţĭ spun, că te poftĕşte Coana Diamandula.

Bătrînul se sculă greoiŭ de pe scaun şi porni să iasă cu aceea pe care vroia cu orĭ-ce preţ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

s'o mărite,—când, ajuns la ușă, o opri din nou.

— A, Sașo, nu știi o comedie?... Ghicește.. Nici nu ți trăsnește prin cap: avem un ginere pentru Tinculița.

— Serios?

— Da... un ginere fain: pe amicul meu domnul Tănase Scatiu.

— Ce? zise ceelaltă, incremenită loculuĭ.

— Da, junele Scatiu, alegător în colegiul întâiŭ, mare proprietar, mâine, poimâne deputat...

— Biata Tinculița!

— Da. și Coana Sofița ar fi gata să i-o dea. Dar până n'oiŭ închide eŭ ochiĭ, Scatiu nu ia pe fata mea, adaose, bătându-se cu mâna în piept.

Apoĭ ducând un deget la gură, în semn de tăcere, intrară la Coana Diamandula.

In fundul unuĭ pat de nuc, cu perne la perete, ședea ghemuită o umbră de femee, iar pe scaune, împrejurul eĭ, rude și prieteni. Legată la cap cu o boccelușă de mătase neagră, după moda veche, Coana Diamandula își trăgea din când în când ochelariĭ de pe frunte, legațĭ la spate cu ață, ca să privească, pentru a o suta oară, o scrisoare a fiuluĭ sĕŭ. Bătrîna, bolnavă, surdă, ea trăia, spre minunea tutulor, numaĭ prin puterea uneĭ dorințe: aceea de a maĭ vedea, înnainte de a muri, pe unicul eĭ copil. Tot ce vorbea, tot ce dorea, era pentru el, se du-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cei către el. Cu trupul istovit de puteri, părea a'şi hrăni viaţa din dor. Câte o rară scrisoare ce venea de la el, era cetită, recitită, învăţată pe din afară de o mie de ori: plicul descusut şi pe o parte şi pe alta; marca de pe plic studiată până în firele mustăţilor Regelui Humbert,— căci scrisorile veneau din Italia. Când bătrîna era singură cu câte cineva al casei, întrebă cu glasul stîns:

— Şi unde e Neapoli ăsta?

Răspunsul nu 'l auzea nici odată, ar înţelegea că trebue să fie departe, după mişcarea mânei şi a ochilor celui ce 'i vorbea.

Când intră Conu Dinu, ea părea aţipită, cu capul rezemat de piept. El se apropie de dînsa cu sfială şi respect, pe când cei-l'alţi se sculară în picioare.

— Ce doreşti, leliţă, zise Conu Dinu, care 'i era frate mai mic.

— Mateiu nu mai vine.. Eu mă duc, Dinule.

— Doamne, cum vorbeşti dumneata..!

— Mă duc... Dacă mai întârzează două zile, nu mă mai vede. I-ai telegrafisit? întrebă ea, uitându-se în ochii lui.

— I-am telegrafisit.

— Ia-i spus să nu întârzieze?

— I-am spus.

— Şi ce crezi c'o să vie?

— Cum, doamne, să nu vie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Bătrîna începu a plânge, încet, cu suspine înnecate. Luĭ Conu Dinu îĭ deteră lacrămile.

— Mĕ rog la Dumnezeŭ să mĕ maĭ ție cu zile, până l'oĭ vedea... zise ea cu greŭ și gâfâind, dar să nu întârzieze, Dinule.

După aceea aȚipi iarăși. Sașa și cu Tincuța îĭ ridicară pernele la spate, și ea părŭ că adoarme. Atunceĭ unul câte unul eșiră binișor și trecură în odaea de alăturĭ, unde subprefectul, Mihaiŭ fratele Sașeĭ—un băeȚandru de vre-o 20 de anĭ—Coana Sofița, soră-sa Elena, de la o moșie vecină, cu copiiĭ eĭ, staŭ grămădiȚĭ de-asupra unuĭ atlas, căutând care este drumul cel maĭ scurt de la Napoli la CiulniȚeĭ.

— Zĕŭ, nenea Mateiŭ ăla, zise Tincuța supărată, par'că nu 'mĭ maĭ e drag.

— Lasă, c'am să ți-o spuiŭ, când o veni.

— Da poȚĭ să mĕ spuĭ, zise fata roșindu-se: pentru ce nu maĭ vine?

— Ba vine. N'a telegrafiat că pleacă?

— Sînt treĭ zile de când a telegrafiat: până acuma venea și de la Han Tatar.

— Așa facĭ?

— Așa, rĕspunse Tincuța rĕstit: dumneata nu vezĭ că tușa nu maĭ poate?

Mihaiŭ desprinse o oglindă din cuiŭ, fără a fi băgat de seamă, și o aduse înnaintea TincuȚeĭ.

Aceasĭ'a, roșie deja, se făcu stacojie, pe când toȚĭ ceĭ de faȚă rîdeaŭ. Fata se 'ncercă să rîdă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi ea dar o pododi plânsul, şi, repede, eşi şi se ascunse la dînsa în odae. Saşa se uită lung la frate-sĕŭ, nemulţumită de gluma luĭ.

— Mihaiŭ, astea sînt glume nesărate. Te rog să nu maĭ facĭ asemenea lucrurĭ.

— Da ce-am făcut, maman dragă? Am glumit zise el, nenorocit că fusese pricina uneĭ asemenea scene.

Saşa eşi şi se duse după Tincuţa. Când se'ntoarse, iĭ găsi pe toţĭ tăcênd, par'că cine ştie ce se'nţîmplase,—atâta înrîurire aŭ lacrămile asupra oamenilor. Namaĭ subprefectul, holteiŭ bătrîn *călit* în ale *istericalelor* femeeştĭ, cum zicea el, încerca să maĭ glumească. Saşa luă pe băiat şi 'l duse, cam vrênd-nevrênd, la Tincuţa să 'ĭ ceară iertare.

Bine, maman, ce-am făcut, ca să cer iertare? zicea băiatul, mergênd cam cu sila.

El şi cu toţĭ fraţiĭ chemaŭ pe Saşa »mamă».

— Aĭ supărat pe Tincuţa. Eŭ nu vreaŭ să am copiĭ rĕŭ crescuţĭ.

Băiatul se uită lung la soră-sa şi se opri în loc.

— Maman, nu mĕ umili. Viŭ eŭ singur să cer iertare.

Soră-sa se gîndi o clipă şi, par'că mişcată de vorba băiatuluĭ, iĭ îndreptă legătura la gât şi porni singură înnainte. După câte-va minute, el intră în urma eĭ la Tincuţa, şi, foarte firesc, iĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

luă mâna și o rugă să 'l ierte. Fata se uita în jos, fără a zice o vorbă.

— Îl ierți, Tincuțo dragă, nu 'i așa? o întrebă Sașa.

Tincuța își ridică ochii spre el, bufnind încet, de ris saŭ de plâns, nu se știa bine.

Așt-fel se împăcară lucrurile.

Către seară veni o depeșe de la Predeal. In sfârșit Mateiŭ sosea...

Mare gălăgie și bucurie pe toți. Mihaiŭ și Tincuța și copiii Elenei voiaŭ să meargă a doua zi la gară. Care mai de care sărea mai sus, țipa mai tare, după cum îl iertaŭ puterile. Vestea fu împărtășită Coanei Diamandule de către fratesĕŭ. Bătrîna, cu lacrămile înnodate în barbă, se puse să descoase telegrama, literă cu literă, par'că ar fi fost cine știe ce document. Se hotărî ca a doua zi toată suflarea să se reverse la gară. Se făcŭ socoteala trăsurilor, și se vĕzu că nu era loc pentru toți. Mihaiŭ voia să se ducă pe jos; Tincuța călare. Sub-prefectul le puse trăsura la dispoziție, Sașa pe a sa: dar tot era prea multă lume. Elena se gândi să 'și lase copiii acasă, dar o protestație universală se ridică din piepturile gălăgioase ale «țincăi ței», care nu vrea s'audă de o asemenea poznă. Conu Dinu îi împăcă pe toți, făgăduindu-le să puie caii la o cloșcărie de brașoveancă, în care intra toată corabia lui Noe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Era vorba acum să se ştie cine rămâne cu Coana Diamandula. Elena, fire veselă, se lepădă, rîzênd pe sub ascuns, ca să n'o vadă cumnatusĕŭ; Coana Sofiţa *trebuia* să meargă; Tincuţa *ţinea* să meargă; Conu Dinu *se cuvenea* să meargă. Sub-prefectul propuse Elenii să rĕmână el, şi făcură mare haz amêndoi, spre părerea de rĕŭ a celorlalţi, carî voiaŭ să ştie de ce rid, ca să ridă şi eî.

— De ce rideţi? întrebă coana Sofiţa.

Sub-prefectul o luă la o parte, cu mare taină, şi 'I zise la ureche în gura mare: «arde Iaşul», ceea ce provoacă o ilaritate generală şi făcu pe Coana Sofiţa să cărăbănească sub-prefectului o însemnată cantitate do pumnî.

Toată lumea adormi în seara aceea fericită. Pentru ceî bătrânî revenea un om iubit; pentru tinerî, *nenea Mateiŭ*, pe care 'l aşteptaŭ tot aşa de vesel şi caraghios precum plecase; pentru copiî, un necunoscut, care însă nu maî puţin era *nenea Mateiŭ*, vorbă plină de farmec şi noutate.

III

Se legăna ciocârlia în rĕcoarea dimineţeî, însoţind de-a lungul Ialomiţeî trăsurile ce mergeaŭ la gară. Copiiî, grămădiţi câte treî pe capră, se bucuraŭ, tăcuţi, de privelişteа cailor. Mihaiŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mâna poștalionul de la trăsura lor, curată, lustruită, în care trebuia să se întoarcă Mateiu. Pe chipurile tutulor se zugrăvea sănătatea și fericirea.

Întinderea câmpului se desfășura într'o nespusă liniște de vară. De o parte, un lan de porumb își mișca vîrful foilor nervoase, dând vîzduhului un reflex de coloare verde, ce părea că îngrașe aerul; de partea cealltă, Ialomița curgea domoală între două maldări joase, lăsând să se vadă o margine de Bărăgan, cu pârloagele sale nestrăbătute, cu suhaiuri roase de vite, cu o turmă de oi ce se zărea în fund ca o pată albă, și mai presus de toate cu orizontul său înșelător, a cărui dungă închipuită juca în arșița soarelui ca oglinda unei ape. Din prundul gârlei, cireada se urcă pe un vad și se îndrumă cu greu la pășune. Câte un bou singuratec sta înfipt în marginea apei, cu capul întins înainte, neclintit, întrupând în nemișcarea lui pustietatea locului.

Când trăsurile ajunseră la capătul porumbului, trebuiră să se oprească. Jitarul sări din colibă, cu căciula în mână, și deschise poarta de nuele ce tăia drumul. Un câine slăbănog se repezi la picioarele cailor, lătrând din toate puterile și gata par'că să-i înghită.

Toți trecură dincolo, iar jitarul închise poarta și rămase singur ca mai 'nainte, în mijlocul câmpului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

După un sfert de ceas ajungeaŭ la gară.

Tot norodul acesta se revărsă în unica săliță de așteptare ce se găsea, rizînd și sărind, spre marea mirare a țăranilor căraușĭ. Mihaiŭ cu surorile luĭ maĭ micĭ și cu Tincuța; Elena cu patru copiĭ împrejur; Coana Sofița, Conu Dinu și Subprefectul; Berlă, jidanul de la han; Tănase Scatiu, care venise călare. Numaĭ Sașa lipsea: ea rămăsese la Ciulnițeĭ, să ție de urît coaneĭ Diamandulc. — Toată lumea se uită la ceasornic cu neastîmpăr: maĭ sunt zece minute! maĭ sunt șapte minute. Copiiĭ, neavînd voe să iasă pe peron, pînă la sosirea trenuluĭ, țipaŭ în sala de așteptare ca într'o menajerie. Maĭ sunt treĭ minute! Clopotul sună. In fundul zăriĭ se vede locomotiva devenind din ce în ce maĭ mare, pînă se arată întreagă. «Dați-vĕ la o parte domnilor!» strigă lampistul gării.

Trenul sosește cu repeziciune și se oprește de o dală loculuĭ, ca un cal dresat. Toate inimele bat cu putere. Copiiĭ, cu mâna dusă la gură, se retrag cu un pas, speriațĭ de zgomot. Toțĭ întreabă «Unde-l, unde-l?».

La o fereastră a trenuluĭ, un chip nerăbdător chiamă pe conductor din toate puterile. Pînă să vie acesta, ceĭ de pe peron aŭ recunoscut pe Mateiŭ al lor, și s'aŭ grămădit la ușa vagonuluĭ.

— Mateiŭ! nene! conductor! vin de deschide, domnule! Ioane, ia bagajele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In încurcătura și în larma asta, călătorul sare din tren în brațele celor ce'l așteptaŭ, sărutând și îmbrățișând în dreapta și'n stînga. «Nene, Mat-iŭ, dragă» s'aude din toate părțile. Mihaiŭ se repede în vagon și apucă geamantanele altor domni, carî protestează. Taftă Vătafu! ridică el singur două cufere, pe care le așează cu îngrijire într'o căruță cu boi. — Mateiŭ urmează a îmbrățișà pojidicul, oprindu-se la fie-care și întrebând «dar tu cine eștî, bre?» în hohotele de ris ale respectivelor mame. In cele din urmă se duce cu brațele întinse către un biet creștin, avênd aerul de a voi sà'l sărute, spre marea mirare a acestuia și spre desăvîrșita topcnie de ris a celorlalți.

— Mai sînt frate? întreba el, gata să îmbrățișeze toată suflarea.

In cele din urmă, Conu Dinu, ștergêndu-și lacrămile de ris, îl luă de braț:

— Hai băele, hai să mergem.

Pe acelaș drum porniră trăsurile din noŭ, înșirându-se în goană, unele după altele. De îndată ce Damian rămase singur cu Conu Dinu, veselia de până aci dispărù.

— Ce face mama? întrebă el cu nerăbdare.

— E mai binișor, răspunse bătrînul dând din cap. Acuma, că aî venit, are să se 'nsufleţească din noŭ.

Tăcură amîndoi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Bre, zise Conu Dinu, credeam că nu mai vii! De șeapte ani să nu te mai întorci tu pe acasă!..

— Așa e, nene Dinule, dar vream să sfîrșesc odată... Acuma sper să nu mă mai mișc. Sunt sătul de străinătate. Vreaŭ să trăiesc cu mama, liniștit.

—¿O să ai puțin de trăit cu dînsa.

Damian se uită la unchiŭ-sĕŭ. Bătrînului îi dedeaŭ lacrimile și nu mai zise nimic. El de asemeni, își simți pieptul umplându-i-se de durere, și lacrămile urcându-i-se în ochi. — Tăcură din noŭ amîndoi.

— Noi ne ducem zise tot bătrînul, după câteva minute, bătêndu'l cu mâna pe genunchi: e rîndul vostru să trăiți. Ca buruenile astea uscate, noi am crescut și ne-am făcut datoria; acu veniți voi. Să fiți sănătoși..!

Un avânt puternic de simpatie făcu pe tînĕr să apuce mâna lui unchiu-sĕŭ și să i-o sărute. Bătrînul, mai mișcat de cât dînsul, bufnea ușor pe nări, privind spre câmp.

— Uite pămêntul ăsta: m'a făcut să asud; am muncit toată viața pentru el, de cele mai multe ori fără să mĕ răsplătească; m'am supĕrat și l-am blestemat, — dar nu m'aș duce de pe el pentru nimic în lume. Nădăjduesc că tot așa o să faci și tu, și că n'o să mai pleci. Aci suntem născuți și eŭ și maică-ta, și părinții noștri, și părinții părinților noștri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

O tăcere de câteva minute, înlesni bătrînului să'și înghită nodul de emoțiune ce'l înneca, și să urmeze:

— Tu ești singurul băiat din familia noastră. Să rămaĭ aicĭ, pe pămêntul ăsta, să nu te mișcĭ și să nu'l daĭ nimănuĭ să ți'l îngrijească, să nu'l arendezĭ, că arendașiĭ sînt moliĭ—m'aĭ înțeles?

— Da, nene.

— Și aĭ să fiĭ fericit, pe rĕspunderea mea. N'o să aĭ cafenelele voastre de la Paris și *mazagranurile* lor, nicĭ neramzĭ ca la *bella Italia*, dar să fiĭ om întreg, n'o să-țĭ cânte nimenĭ, cu flașneta la ureche, nicĭ n'o s'ajungĭ să calcĭ pe țureatcă... M'aĭ înțeles? întrebă din noŭ zîmbind și ridicând glasul.

— Da.

— Eĭ, acuma ia uită-te ce frumseță de porumb.

In adevĕr, ajunseaŭ la poarta jitarului în marginea pogoanelor de porumb. Soarele se ridicase pe cer, și zăpușeala începea să învăluo câmpul în adierile sale fierbințĭ. O coloare egală, de un cenușiŭ trist, vopsea iarba, pămêntul, semănăturile, și numaĭ câte o garofiță sĕlbatecă rĕsărea, sprințară, din dungile de nisip pe carĭ le lăsaserĕ inundațiile Ialomițeĭ. — Damian se simți de o dată reîntors cu zece anĭ în urmă. Întinderea uniformă a câmpieĭ, cu gârla placidă alăturĭ, i se păru de un farmec nespus: nimic din ce vĕzuse până aci nu se putea asemăna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu ele. — Jitarul deschise poarta în tăcere, urându'i din fugă un «bine-ai venit, cucoane» și rămase în picioare cu căciula în mână, până ce trecură toate trăsurile. Damian își întoarse capul după el.

— Mă rog, nu-i Toader Croitoru?

— Ba-i el, zise Conu Dinu, mulțumit; ți'l mai aduci aminte?

— Cum să nu mi-l aduc aminte: nu s'a schimbat de loc. Tot jitar e?

— Da ce-ai vrea să fie? întrebă unchiu-său zîmbind.

— Așa e... Cariera de jitar e cam ingrată; nu se prea înaintează repede într'însa.

Bătrînul ridea.

— Fii liniștit, băete. El e mai fericit de cât tine. Are tot ce'i trebue, și nici o grije.

— Se vede că'i trebue prea puțin lucru, ca să fie fericit.

— Asta-i filosofia cea mare răspunse bătrînul, par'că 'i-ar fi zis «aicea vroiam să te-aduc».

— Ba zău, ia spune, cât îi plătești?

— Are zece galbeni pe an, simbrie; două păpuși de tutun pe săptămână; o pereche de ițari; o glugă și o căciulă, și demâncare.

— Pește și brânză, zise Damian, aducându'și aminte.

— Da ce vrei să'i dau? baclavale?

— Ba nu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

La el acasă mănâncă mămăligă goală..... când o are.

Mateiŭ se uită la unchiu-sĕŭ cu părere de rĕŭ.

— Am uitat să'ț spun: și opincĭ câte poftește.

— Da de ce luxul ăsta de opincĭ? întrebă tînărul, cu oare-care rĕutate ironică.

— Fiind-că trebuc s'alerge pe jos. Ăsta îĭ este meșteșugul.

Apoĭ, vĕzênd că nepotu-sĕŭ nu prea părea încredințat de fericirea regimuluĭ jitarilor, adaose:

— Fiĭ pe pace, el este adevĕratul om fericit, nu tu, nicĭ eŭ. De alt fel, te veĭ încredința prin tine însu-ț. Nu te grăbi să judecĭ lucrurile, că alt-fel se vĕd de departe și alt-fel sunt. Avem fel de fel de vagabonzĭ, care vin să le umple capul cu nerozĭĭ; dar până acuma, la mine, nimenĭ nu'ĭ ascultă.

— Socialiștĭ?

— Păĭ dar cum.

Damian începŭ să rîdă.

— Ia 'nchipuește'ț!... Dacă-aș prinde pe unul o dată, ce maĭ probă de bătae i-aș da!

Damian rîdea din ce în ce maĭ tare, mulțumit de a vedea pe bătrîn verde ca maĭ nainte.

— Bătae?!

— Bătae la scară, și să poftească să reclame.

Tînĕrul urma a rîde și a da din cap cu neîncrĕdere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Pre legea mea: bătae. Tu rîzi, da eŭ îți spun lucrurile cum sunt. Lasă c'o să vezi. Ai partea ta de pămînt de la maică-ta: de ți-o plăcea să te ții de ei, o să ai ocazia să le vezi toate astea.

Pe când vorbeaŭ un călăreț trecŭ pe lîngă trăsură, ca o săgeată. Era Tănase Scatiu, care făcea curte Tincuței prin talentul caluluĭ sĕŭ, al căruĭ *umblet* eră o adevĕrată minune. Cu bordul pălărieĭ resfrînt pe ochĭ, cu o batistă de mătase fălfăindu'ĭ la gât, el se ținea pe cal cu multă îndemănare, călărind pe o iapă, în mod foarte strengăresc. Era cam ridicul, fiindcă era înalt din cale-afară și prea copt pentru berbanțlîcurile astea.

— Bravo, Tănase, zise Damian zîmbind.

— Îți mai aducĭ aminte de mitocanul ăsta? întrebă Conu Dinu.

— Da cum să nu'mĭ aduc aminte: eram bunĭ prietinĭ. Nu-ĭ prost.

— Nu-ĭ prost, dar e un țĕrănoiŭ îmbogățit, șiret cât poftește. Ar vrea să 'ĭ daŭ pe Tincuța

Damian se uita la unchiu-sĕŭ nedumerit. Nu vrea să rănească pe bătrîn, și de aceea se mulțumi a zice:

— E cam bătrîior pentru Tincuța: e mai mare de cât mine.

— E bĕtrân și bădăran, adăogă Conu Dinu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

uitându-se cu anevoință peste apă. Tu vezi mai bine: zăreștĭ ceva colo în fund?

— Da, cred că sunt oĭ.

— Nu, zise bătrînul mulțumit: uite-te bine, vezĭ?

— Da... colo la stînga...

— Așa. Ce sunt? oĭ?

— Așa îmĭ pare.

— Nu; sunt dropiĭ.

Era mulțumit Conu Dinu că'ĭ putea desvălui comorile moșieĭ sale. În adevĕr, în fund pe o vălcică singuratecă, o turmă de dropiĭ sta lăbărită, par'că ar fi fost o turmă de oĭ. Dragostea de singurătate, atât de neţĕrmurită la mai toţĭ vînătorĭ, umplea pieptul tînĕrului de un nespus sentiment de libertate, de recunoaștere de sine, sentiment care în lumea populată se pierde saŭ se preface în egoism. El tăcŭ, rătăcindu-și mintea în dungile străveziĭ ale orizontului. Unchiŭ sĕŭ de asemenea.

Nu se auzea pe tot lungul drumuluĭ de cât roatele trăsurĭĭ tocând și copitele cailor lovind pămîntul. O pace desĕvîrșită se coborîse din înălțimile albastre ale cerului. Natura fecundată de razele soareluĭ, părea că se odihnește. Frunzele porumbuluĭ, viĭ și teiurătoare ca niște lame de oțel în zorĭ, acum se muiaŭ și începeaŭ să se rĕsucească. Talomița curgea, încropită și înceată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Când ajunseră la vadul Ciulniţeĭ, pe care nu maĭ era niciun strop de apă, Damian văzu satul aninat pe vîrful dealuluĭ, pe sub care se scurgea pîrîul şi mergea de se vărsa în lalolomiţa, când putea, de oare-ce de cele maĭ multe orĭ nu se vărsa nicăerĭ, fiind sec: văzu curtea boerească cum o ştiea, aşezată pe deal, fără gard din spre gârlă, şi toate slugile, toţĭ argaţiĭ eşiţi să'l vadă venind; în dreapta şi în stînga, curţĭ ţărăneştĭ, unde maĭ peste tot doĭ saŭ treĭ caĭ, legaţĭ de câte un ţotgon, se învîrteaŭ pe un vraf de grâŭ, bătênd din cap şi din coadă; în vadul gârleĭ, copiĭ în ţeşutece, lăsaţĭ în paza altora ce de-abia umblaŭ în picioare.

— Suntem pe vremea treerişuluĭ, nu-ĭ aşa? întrebă Damian.

— Da. Viĭ cu belşug.

— Aĭ făcut grâŭ mult?

— Tot am făcut, dar nu cât trăgeam nădejde. Ţăranĭĭ aŭ făcut mult, orz maĭ cu seamă; îĭ vede Dumnezeŭ anul ăsta.

La urcuşul priporuluĭ, toată lumea se coborî din trăsurĭ şi urcă dealul pe jos.

IV

Când ajunseră acasă, toţĭ deteră năvală la Coana Diamandula. Bătrîna îĭ aştepta stând grecește în fundul patuluĭ, cu ochelariĭ ridicaţĭ pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vițele rare de pĕr și cu o pereche de mătănii în mână. Alăturĭ, Sașa lucra la o horbotă.

Când trecură prin coridor, pe dinaintea ferestrelor bătrînei, statura puternică a lui Damian, luă toată lumina geamurilor. Sașa zise încet, strîngêndu-și lucrul:

— Aŭ sosit.

Însă bătrîna, pe jumătate oarbă, ghici numaĭ decât că cel ce venea întâĭ era fiu-sĕŭ, fiindcă nimenĭ din aĭ caseĭ nu trecea cu capul maĭ sus de fereastră. Începu a tremură fără putere și a plânge. Damian se duse drept la ea, și 'ĭ apucă amândouĕ mânile, pe care i le sărută cu toată căldura sufletuluĭ, mișcat de a o revedea și maĭ ales de a o revedea într'o asemenea stare: i se părea că scăzuse, se redusese la jumĕtate din ceea ce era când o lăsase. Lacrămile 'ĭ veneaŭ în ochĭ, fără să și le poată opri și se plecă din noŭ pe mânile bătrînei. Ea se uită la el, dând încet din cap și de abia vorbind:

— Bine-aĭ venit mamă... Eștĭ ostenit?

— Nu, nu sînt ostenit.

— Dacă eștĭ ostenit, du-te de te culcă.

— Sărut mâna mamă, nu sunt ostenit.

— Acuma, că te știŭ aicĭ, mĕ simt bine. Poțĭ să te odihnești dăcă vreĭ...

— Maĭ pe urmă. Acuma lasă-mĕ să staŭ lîngă dumneta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea îl sărută din nou și-l lipi de sufletul ei călător, par'că ar fi vrut să'și anine sufletul de corpul puternic al fiului său spre a nu se mai despărți nici odată de el. Se uită la dînsul lung și-l mîngăia pe păr și pe umeri, într'o nedumerire de fericire fără înțeles pentru alții, în care ea regăsea icoana bărbatului ei, mort de demult, icoana lui Mateiu copil și pe acea a tînărului plecat în străinătate de ani întregi. Nimic nu 'i se părea mai frumos, mai nobil, mai dulce, decât chipul acelui om, idealizat prin 7 ani de depărtare. Când el se scula, ochii ei îl urmăreau prin casă; când îl vedea rîzînd, rîdea și ea, fără să știe de ce; când eșea câte un moment să mai respire, întrebă încet și cu sfială «unde'i Mateiu? dacă vrea să fumeze, să fumeze aici, că nu mă supără» de și în realitate fumul de țigară o înneca. Conu Dinu veni la dînsa, vesel, și o întrebă tare ca să-l audă:

— Ești mulțumită?

— Tare mulțumită, mamă.

— Ei, atunci fă-te bine și scoală-te, să eși la primblare cu el.

Ea dete din cap.

— Eu bine nu mă mai fac... dar sînt fericită. Măcar câte-va zile dacă aș mai trăi, să 'l mai văd...

Mateiu strînse mîna în tăcere Sașei, care se dase într'o parte. Vorbind amîndoi încet, el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vroi să facă o ţigară, ca apoĭ să iasă s'o fumeze: însă, negăsind tutunul în buzunar, rugă pe unul din copiĭ să i-l aducă dintr'o haină rămasă afară.

— Nu te-aĭ schimbat de loc zise el Saşeĭ.

— Am maĭ îmbătrînit ceva, respunse ea rizind: dar dumneata cu adevăraĭ nu te-aĭ schimbat de loc.

— Am cam albit, dar altfel cred că nu m'am schimbat.

— Dacă e vorba pe asta, eŭ ar trebui să am 50 de anĭ.

El se uită la dînsa, zimbind, gata să zică o rĕutate. Saşa înţelese şi, roşindu-se, începu a ride:

— Ştiŭ ce vreĭ să zicĭ, dar 50 de anĭ încă nu am.

Subprefectul se amestecă în vorbă.

— Da, zise el, foarte serios, mată eraĭ abia născută când conu Costică Comăneşteanu a fugit la Constantinopole.

— In 48? întrebă Saşa indignată.

— Apoĭ ce: să tot fie 40, 50 de anĭ de atunciĭ.

— Tata nicĭ nu se însurase la 48.

— Nu'ĭ aşa coane Dinule? întrebă subprefectul, clipind dintr'un ochiŭ.

— Ce? zise conu Dinu.

— Domnu Dumitrescu spune prostiĭ, întrerupse Saşa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Conu Dinu se apropie de el.

— Nu vĕ legaţi de fata mea, zise el, bătând-o pe umerĭ, asta e înger, nu femee.

— Vaĭ de noĭ!... adaogă subprefectul clătinând din cap.

Saşa ridea cu voioşie.

— Vezĭ cum eştĭ, d-le Dumitrescu... Să ştiĭ că nu'ţĭ maĭ fac halva.

— Vaĭ de mine, Cuconiţă, zise el, sărind de unde se afla şi venind să sărute mâna Saşeĭ: matale eştĭ un înger, doĭ, treĭ îngerĭ. Vorbă e!..

Ea îĭ dete binişor peste obraz.

— Când veniţĭ să mâncaţĭ la mine? întrebă ea pe toţĭ.

— Când porunceştĭ, se grăbi a răspunde subprefectul. Saşa cum sta jos, se uită în ochiĭ luĭ Conu Dinu şi aĭ luĭ Mateiŭ. Copilul care se dusese să caute tutunul, venea cu un vraf de hârtiĭ în mână, pe care le găsise la un loc cu tabacherea.

— Zilele astea mâncăm cu toţiĭ la noĭ, zise Conu Dinu.

Mateiŭ resfoia hârtiele aduse de copil să vadă ce eraŭ. Printre ele se afla un mic carnet de buzunar, pe care'l deschise şi, celind, începŭ a rîde. Saşa se uita la dînsul curioasă.

— Ce vrea să zică străinătatea!... Mă temeam să nu mor în vre-un colţ de pământ necunoscut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de nimenĭ... maĭ ales la Neapoli și la Capri, unde se ivise holera din noŭ...

In acelaș timp întinse carnetul, pe a cărui primă filă sta în franțuzește: «mĕ numesc Mateiŭ Damian, sunt român, familia mea e în România, districtul Ialomița, gara Ciulnițeĭ».

Subprefectul, care, sub aparența lui caraghioasă, era o fire sentimentală, se uita lung la Mateiŭ.

— Ia'uzi domnule! Apoĭ să n'o daĭ dracului de străinătate, zise el, cu glasul strîns de emoțiune.

— Bine, mă, băete, tu n'aveaĭ pe nimenĭ, vre un prieten, vre-un franțuz de-aĭ tĕĭ?... întrebă Conu Dinu.

— Or vre-o franțuzoaică, 'ĭ zise subprefectul la ureche.

— Ba aveam, dar fiecare își vedea de ale sale, și numaĭ seara ne întruneam cu toțiĭ. De altfel eŭ niciĭ n'așĭ fi putut să umblu vecinic cu dinșiĭ, fiindcă eĭ își aveaŭ treburile lor: unul era architect și altul numismat. Se înfundaŭ la Pompei or la Poestum, și nu'ĭ maĭ scoteaĭ d'acolo. Eŭ voiam să mĕ bucur de toate câte firea și oameniĭ aŭ grămădit în golful de Neapoli. Rĕmâneam adesea singur, și, de fricĕ să nu mor necunoscut de nimenĭ, mi-am dat *signalmentele*.

El rise încet, privind înaintea ochilor, preo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cupat. Ceilalți se uitau la el, fără a zice o vorbă. In câteva minute trecu peste capetele acelor naturi statornice vedenia străinătății, cu toate grozăviile ei închipuite, și carnetul, adus în vorbă de întâmplare, avu darul de a cobori pe fiecare în sine. Sașa părea mai cu seamă înrîurită de fila din catastif.

— Când mă gîndesc, zise ea, că trebuie să trimit pe Mihaiu în străinătate, m'apucă groaza.

— E!... ce exagerație! Zilele d'întâi sunt grele, dar un tînăr le biruie și pe acelea. In urmă se deprinde atât de bine, că nu 'i vine să se mai despartă de străinătate.

— Se poate, zise Sașa repede, dar eu nu înțeleg lucrurile astfel: Mihaiu trebue să vie în toți anii acasă, aici unde s'a născut, unde sîntem noi...

Mateiu nu mai zise nimic, ci plecă ochii în pământ. Sașa simți că vorba ei avea un înțeles pentru el, și se opri de odată, mișcându-se pe scaun fără voie'i. Ochii ei se făcură mititei, blânzi și ea adăogă:

— O să mă ajuți, nu'i așa, să caut ceva pentru Mihaiu. Ași vrea să nu'l trimit la Paris... Ce crezi?

— De ce nu?... Cui nu-i e aminte de treabă, găsește mijloace de a petrece orî unde.

Ea rămase locului, îngrijată par'că chiar de pe acum de soarta băiatului, și fără să se gîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

deasică, vĕzĕnd că Mateiŭ caută chibriturile, i-le dete după masă. El eși să fumeze.

Când se 'ntoarse, mai toată lumea se retrăsese din odae. Numaĭ Saşa rĕmăsese lângă patul Coaneĭ Diamandule. Bătrîna adormise din noŭ, ghemuită în perne, cu capul pe piept.

Mateiŭ se apropiĕ binișor de Saşa și îĭ zise încet:

— Nu eștĭ ostenită?

— Nu, de loc.

— A adormit din noŭ..

— Da.

El se uită la chipul mame-seĭ, căutând bine să-și aducă aminte de dînsa cum era când o lăsase, și par'că nu'ĭ venea să creadă că obrazul acela slab, sbârcit, înfundat în colțurile unuĭ guler de pânză descheiat, să fie al eĭ.

Și cu toate astea așa era. Orbitele marĭ, deasupra cărora se 'ntindeaŭ acum firele rare ale sprincenelor, rĕmăseseră tot astfel, iar globul ochiuluĭ mai plin ca odinioară când, părea că se desprinde din forma lui. Vinele, umflate peste mĕsură, brăzdaŭ pielea întunecată, pe care, în loc de a o hrăni cu sîngele ce purtaŭ, păreaŭ a o arde. Era oare-cum o lipsă de interes al organelor unele pentru altele, ceea ce aducea o eclipsă de vitalitate aproape completă. Mai vedea câte ceva, când trebuia să vadă; mai scotea câte un sunet, când trebuia să vorbească; chiar auzea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe iel pe colo,—dar nu mai avea vibrarea multiplă şi coplectă a sensaţiilor.

Saşa eşise pe nesimţite. El, rămas în faţa bătrînei adormite, i-se păru că înţelege, în toată adîncimea sa, puterea de statornicie a acelor naturi simple, vesele, ce trăiu numai din devotament, lipite de pămîntul ce le văzuse născîndu-se. O suavitate nespusă se răspîndea în odaie din nişte crăngi de sulfină aruncate în firida sobei. Un aer bătrînesc, dar primitor şi prietenos, se desprindea din mobilele vechi de nuc. Aceleaşi calendare ale lui Nichipercea, pe cari le apucase de cînd lumea, stau teanc pe un colţ al scrinului; aceiaşi îngeraşi de porcelană, sub sticle: acelaşi papuc bătut în perete, cu ceasornicul smăltat; aceleaşi covoare pe jos, — nimic nu se schimbase. Numai mamă-sa se ducea. Mişcat pînă la lacrămi, luă binişor mîna bătrînei şi îşi lipi obrazul de dînsa. I se părea că atinge un lucru sfînt. O durere şi dulce amintire îi răsări în minte, de cînd mamă-sa îl mîngâia pe obraz, copil, şi o revăzu, ca atunci, plecată pe marginea patului lui, privindu-l în tăcere. Bătrîna deschise ochii cu greutate, se uită la dînsul lung şi iar îi închise.

— Doreşti ceva, mamă?

Ea nu răspunse. După mişcarea capului, căzut pe piept, se vedea că respiră încă.

Tincuţa intră pe uşe binişor, cu un şorţ alb

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe dinainte, roșie la față ca un măr pîrguit. Ea venea veselă să-l poftească la masă, dar, văzîndu-l atît de turburat, se opri lîngă el, uitându-se de aproape la bătrînă.

— Ce face? întrebă ea încet.

— Îmi pare că doarme.

— Doarme. Vrei să vii la masă?

— Cu cine o lăsăm?

— Vine numai decât Safta.

Mateiu se sculă, ștergându-și o lacrămă furișe. După aceea luă pe fată de mijloc și eșiră. În sală, Tinculița îi aruncă brațele de gât, de abia ajungînd până la el, iar Mateiu o strînse la piept, sărutându-i părul nebunatec. Se înțelegeau ca doi frați, asupra durerii amîndurora.

Cu fondul de seriozitate ce se întîlnește la mai toate fetele de seama sa, ca înțelesese într'o clipă cât de puternică trebue să fi fost simțirea, ce făcea pe Mateiu să-și ascundă lacrămile și într'un avînt de generozitate îi veni și ei să plîngă.

El se duse să-și schimbe îmbrăcămintea, și apoi șezură la masă.

V

Saşa, cu Mihaiu și cele două surori mai mici, Victoria și Mary, se 'ntorceau acasă.

Moșia lor, Comăneștii, era la o jumătate de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ceas de Ciulniței. De abia ajunși, grijea lui Mihaiŭ fu să întrebe de dejun. Mama Manda, fosta lui doică, iar acum vătășița casei, îi puse numaĭ decât la masă. Dar abia coborîtă din trăsură, Sașa fu întâmpinată de vătaful de la arman, care venea să întrebe dacă noua șiră de grâŭ trebuia s'o facă tot în stînga mașinei saŭ în dreapta.

— Ți-am spus Ioane s'o faci în stînga, ca să vie bine oamenilor de aruncat snopiĭ.

— Dară Cuconiță, da ne temeam de vênt, că duce scânteile tot în partea aia.

— N'aĭ decât să fiĭ cu băgare de seamă... Tot așa aruncă scânteĭ mașina?

— Să'l bată D-zeŭ de neamț, că ne-a stricat'o de ispravă... De când am apucat'o, tot bine a mers. Acu, păcătosul ăsta i-a venit de hac: tot focu iese pe coș.

— Ce-I de făcut?

— Păĭ eŭ știŭ...

El stă lângă ușe, cu pălăria mototol în mână. Sașa rămase și ea locului, gândindu-se.

— N'avem ce face, Ioane: trebuie să răbdăm, că sîntem în toiul trebeĭ. Dacă 'l dăm afară unde găsim altul?

— Păĭ chiar așa...

— Dumneata fă șira în stînga și lasă, că mă gândesc eŭ.

Ion eși, blestemând pe nemți și pe toate lif-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tele streine. După părerea luĭ, era maĭ bun Stoica *fochistru*, un ţigan din sat, pe care şi-l luase neamţul de ajutor.

După ce eşi Ion, Saşa se gătea să intre la dînsa spre a-şĭ scoate pălăria, cînd un ţĕran, care o aşteptase rezemat pe vine de peretele caseĭ, intră în sală, cu o puică în mână.

— Bună vremea, Cuconiţă.

Saşa se întoarse spre el.

— Ce-ĭ povestea, bade Lungule?

— Ce să fie... bine.

Saşa îşĭ scoase acul din pălărie şi pălăria însă-şĭ, fără să se maĭ uite în oglindă.

— Eĭ, ce-ĭ?

— Păĭ ce să fie... uite am adus puica asta.

— Dă-o la Manda, şi spune-mĭ ce-ĭ pricina.

— Venisem după vorba noastră...

— Eĭ...

— Păĭ, cum ăĭ zice şi matale.

— Eŭ, ce să zic? Ţĭ-am dat'o pĕuă acuma de nu maĭ şliŭ câte orĭ. Acu să plăteşţĭ stricăciunile, şi ţi-o daŭ; alt-fel nu. Eŭ n'am semĕnat pentru vitele dumitale, bade Lungule.

— Păĭ adevĕrat, Cuconiţă. Da, ghilă nu-ĭ?... N'am priponit'o!, n'am legat'o cu cornu de un chicior!... se duce după talanul de buhaiŭ, şi n'aĭ ce-ĭ face.

Saşa se'ndreptă spre sofragerie, de unde venea un miros de pâne proaspĕtă foarte plăcut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mihaiŭ cu fetele eraŭ deja la masă. Saşa se aşează la locul eĭ.

— Maman, ne laşĭ să mâncăm mămăligulţă ?

— Eŭ vŏ las, dar ce zice Miss Sharp.

— Miss Sharp nu'ĭ aiciĭ.

— Dar când o veni...

— Par'că noĭ o să'ĭ spunem ce-am mâncat.

Mama Manda n'aştepta alt ceva. După câteva minute o minunată fălie de mămăligulţă, ca aurul, aburea în mijlocul meseĭ. Mary înghiţea cu nespusă plăcere, râzând de art. 8 din cele *zece porunci*, ce le lăsase Miss Sharp plecând, şi care suna foarte limpede: «noĭ eal mamligulz».

In vremea asta, capul lui Badea Lungu se prelinse pe lângă uşorĭ, şi el se ivi întreg, cu găina la subţioară.

— Masa bună.

Saşa se supără şi'şĭ plecă ochiĭ în farfurie. Mihaiŭ şi fetele se uitară unĭĭ la alţiĭ, zîmbind maĭ ales de creasta găineĭ, care atârna pe o ureche, ca un fes.

— Eşĭĭ neagă rea, bade Lungule.

— Moare de foame la obor Cuconiţă

Saşa se sculă de la masă şi se duse să'ĭ dea un bilet de liberare de gloabă. Dar pe când badea Lungu eşea, intra Hermann maşinistul, murdar şi uns de unt-de-lemn până şi p: urechĭ. Era ca de obiceiŭ beat.

— Ce vreĭ, d-le Hermann ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Mĕ rog de iertare, eŭ nu boţĭ să slujeştĭ pe D-voastră.

— De ce nu poţĭ să slujeştĭ?

— Nu daĭ sa manuncĭ. nu daĭ se beĭ, tot sa lucram, sa lucram.

— Du-te, că are să'ţĭ dea de toate.

— Mo rog de iertare, nu poţĭ sa maĭ slujeştĭ.

— Foarte bine, du-te do te odihneşte şi vino maĭ pe urmă să vorbim.

Şi ast-fel îĭ lăsă bolborosind, şi se 'ntoarse la masă.

Neamţul se duse înnapoĭ la arman, unde adormi în paie, pe când Stoica Ţiganul făcea să meargă maşina. După ce se trezi, nu se maĭ gândi să plece.

Ast-fel se petrecea ziua eĭ, cu preocupările cele maĭ deosebite între ele, ce alcătuesc viaţa unuĭ proprietar de moşie.

Tată-sĕŭ murise de vre-o treĭ anĭ, iar mamăsa cu mult înnainte, lăsând'o cu treĭ fraţĭ maĭ micĭ. Părinţiĭ eĭ trăiseră la ţeară, ea era născută acolo, crescută pe lângă tată-sĕŭ în ideĭ statornice, de iubire a pămêntuluĭ strămoşesc. Comăneşteniĭ jucaseră un rol însemnat în toate mişcările naţionale. Conu Costică, tată-sĕŭ, fusese exilat la 48. Doĭ fraţĭ aĭ luĭ maĭ marĭ, Ianeu şi Neculaĭ, trăiseră mult timp în surghiun,— Ast-fel că, printr'o înlănţuire firească a lucrurilor, Saşa. orfană, devenise mama fraţi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lor ei orfani și păzitoarea numelui și averei ce'i rămăseseră de la părinți. Numai câte odată iarna, se ducea la București, unde casa lor se păstra cum fusese pe vremea când trăia bătrînii.

Starea ei socială de față mare ar fi fost foarte greu de ținut, de nu ar fi urmat în mod natural din nenorocirile ce o loviseră și devotamentul cu care își crescuse frații mai mici. Numai Conu Dinu Murguleț, vechiu prieten a lui tatăsău, îndrăznea câte o dată s'o întrebe de ce nu se mărită.

După masă, vara, se odihneau câte puțin. După odihnă, Victoria și Mary cântau la piano, iar Saşa, cânta și ea sau citea. Miss Sharp, englezoaica ce aveau în casă, era dusă pentru cât-va timp în străinătate, și fetele răsuflau mai liber.

Intr'o odaie țărănească, acoperită toată cu lungi fâșii brodate de pânză de casă, Saşa, singură, so uita la un cadru din perete, pe care cu toate astea îl cunoștea așa de bine. Ea părea a căuta în perspectiva lui, un orizont nețărmurit, către care se duceau gândurile sale neholărâte. Era mai în toldauna așa de ocupată. și ocupată de lucruri reale și imediate, în cât rar mai avea vreme să viseze. Dar, or cât de rar, o prindea și pe ea dorul de o lume calda, senină, în care inima i se revărsa în comori de tinereţe. Nimic nu aștepta, nimic nu cerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de la soartă; setea de ideal, în formele ei cele mai neînţelese, se da pe faţă prin trebuinţa de singurătate. Aşa cum sta singură, uitându-se în fundul cadrului de pe perete, îi veni să cânte, şi de-abia descizînd gura, mai mult în gând, zise o strofă. Apoi, trecând la piano, îl deschise:

La isvor şedea copilul,
El cununa împletea
Şi privea la floricele
Cum isvorul le ducea.

Ast-fel curg a mele zile
Ca şi apa de uşor,
Tinereaţea mea se stinge
Ca cununa din isvor.

Însoţite de muzică, vorbele lui Schiller căpătaŭ un farmec adînc. Înţelesul lor se mărea poezitându-se. «Tinereţea mea se stinge» lua o expresie de durere sfâşietoare, care pornită din sufletul ei, se resfrîngea asupră-i, mişcând-o până la lacrămi.

Pe când ea căuta fetele cu Mihaiŭ se apropiaseră binişor de uşe să asculte. Când încetă din cântec, ei isbucniră în aplause, şi rîzând, deteră năvală înăuntru. Saşa se uită la ei cu ochii buni. Mihaiŭ o rugă să mai cânte. Ea mai făcu câte-va acorduri, apoi, sculându-se, veni să şează pe sofa ca mai 'nainte, cu braţele încrucişate pe genunchi. Copiii nu mai îndrăzniră să zică nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

VI

La ciulniţeĭ, bătrîna mergea din ce în ce maĭ rĕŭ. Istoveala puterilor devenea pe fie-care zi maĭ mare.

Mateiŭ nu se deslipea de la capul eĭ. El însuşĭ era într'o stare de plâns: pe de o parte osteneala, pe de alta durerea de a pierde pe mamă-sa, îl doborau. Coana Dimandula numaĭ când şi când maĭ deschidea ochiĭ, spre a se uita lung la el, şi iar îĭ închidea. Câte-odată întindea mâna cu anevoinţă până la marginea patuluĭ, par'că l'ar fi căutat, şi dacă el nu era acolea, s'o întrebe ce doreşte, ea îl chema încet: «Mateiŭ, Mateiŭ!»

Câte-va zile după sosirea luĭ, pe când el sta cu toţĭ aĭ caseĭ, cu Saşa, Mihaiŭ şi ceilalţĭ, fumând,—mătuşe-sa, Coana Sofiţa, care rĕmăsese să'l înlocuiască lîngă bătrînă, veni repede şi cam speriată la el, spunêndu-ĭ că-l chiamă mamă-sa. Toţĭ se sculară în picioare, tăcuţĭ.

Bătrîna sta cu anevoinţă pe un cot, aşteptându'l. După ce Mateiŭ se aşezâ lângă pat, ea spuse Coanei Sofiţe, că doreşte să rĕmână singură cu el.

Când cei-l'alţĭ se retraseră, ea îşĭ rezemă capul din noŭ pe perne şi luă binişor mâna tênĕruluĭ într'ale eĭ. Apoĭ rĕmase astfel maĭ multe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

minute. Pe când el credea că adoarme, dinsa deschise ochiĭ se uita lung la el, apoĭ in podele şi oftă adinc.

— Doreştĭ ceva, mamă?

Ea făcu semn că da. Apoĭ, cu faţa udată de lacrămĭ se intoarse spre el şi'ĭ zise:

— Aşĭ dori să nu mor aşa repede. Nicĭ nu te-am vĕzut bine...

— Doamne, mamă, ce vorbeştĭ! Aĭ să te îndreptezĭ, şi-o să trăim amĕndoĭ...

Ea făcu o uşoară mişcare din cap, iar pe gura eĭ pungită reveni pentru o clipă un zimbet fin de neincredere, din care Maleiŭ recunoscu pe mamă-sa de demult, maĭ bine decât din tot restul persoaneĭ eĭ de astăzĭ.

— Mĕ duc dragu mameĭ... Deseară, mâine, cînd mi-o suna ceasul... Voiam să te rog să nu mĕ uiţĭ de tot, să'ţĭ aducĭ aminte de muma-ta, că tare mi-aĭ fost drag.. Aşĭ fi vrut să maĭ trăiesc măcar douĕ treĭ zile... Nu se poate să maĭ chiemĭ vre-un doctor?...

El era înnecat de plâns. Îĭ ziso cum putu că se duce să telegrafieze la Bucureştĭ pentru doctorĭ. Ea însă îl opri.

— Imĭ vine dor de viaţă, aşa, copilăreşte... Aşĭ vrea să te maĭ vĕd dar nu se poate... De acum, numaĭ pe ceea lumea... in voia Domnuluĭ...

Păru iar că adoarme. După cât-va timp, deschise ochiĭ din noŭ şi se uită iar lung la el.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII DIN CLUJ
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Mateiŭ !...

— Ce dorești mamă ?

— Așĭ vrea să te însor ĭ după moartea mea. M'am gândit în toate felurile, pentru tine, și socot că tot mai bine e să fiĭ însurat. Am câte-va dorințe, pe care te rog să le împlinești. Iacătă cheia asta de la o ladă de fier de acasă, care'ĭ dată în paza lui Neculai : într'însa sunt toate hârtiele de banĭ rămașĭ de la tată-tĕŭ... Eŭ n'am putut să'țĭ agonisesc nimic, ba cu boala mea, ba cu nevoile, ba cu... multe de toate.

După ce se odihni puțin urmă :

— Aĭ bonurile de la împroprietărire neatinse ba și cupoanele lor de vre-o doĭ anĭ... Tu eș ĭ bărbat... țĭ rămâne moșia de la mine, pe care să dea D-zeŭ s'o stăpânești anĭ mulțĭ cu bine. Dinu e cam încurcat, cu moșia de la Eforie. A avut anĭ rĕĭ.. Trebue să'țĭ spun că adesea Dinu ți-a trimis banĭ, fiind-că eŭ de când sînt bolnavă nu mai pot ține socotelĭ. Neculai știe rostul trebiĭ... Te-așĭ ruga să ajuțĭ pe Dinu..

— Da mamă, tot ce-ĭ dori.

— Tincuța se face mare. Am auzit c'o cere Scatiu... Ajută pe Dinu s'o mărite. Tincuța e pentru tine ca o soră.. Nu-ĭ așa ?

— Da mamă.

Ea se întoarse cu capul pe partea cea-laltă, strînse din ochĭ cu o vĕdită durere, și tot ținêndu-ĭ mâna, fără a'ĭ vedea, urmă :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— S'o înzestrezi... cu cât veĭ vrea și veĭ putea.

Apoĭ tăcu. El aștepta, cu capul plecat spre dînsa. După câteva minute o văzu întinzând degetele de la mâna rămasă liberă, către perna de la perete și culegând un mic fulg, pe care îl suflă în aer. In mintea amêndurora treceaŭ lucrurĭ ciudate, străine de solemnitatea tristă a momentuluĭ. Gândul bătrîneĭ, liberat de o cam dată de durerea fizică ce o stăpânea, rămânea plutitor în aer și se anima de fulgul de pe pernă; gândul luĭ, încreminit de apropierea morțiĭ, se destindea prin curiositate și urmărea pe acela al mame-seĭ, ocupat de un fulg.

— Așa este; nicĭ altĭ nu facem.

El o asculta, nedumerit.

— Ce zicĭ mamă?

— Nimic. Imĭ făgăduești?

— Tot, mamă dragă. Te simțĭ maĭ bine?

Ea își întoarse chipul din noŭ către el, cu o nespusă expresie de blândețe și de milă.

— Tare imĭ pare rĕŭ că mor.

Un val de durere se urcă din piept în gîtul luĭ, și-ĭ veni să plîngă cu hohot. Ea îl privea lung și limpede, par'că ar fi redohîndit într'o clipă vederea tinereței.

— Doresc să rămâĭ aicĭ, pe pământul ăsta,.. să nu te ducĭ departe de mine. Ce-aĭ învățat să-ți fie de sprijin sufletesc, iar viața să ți-o petreci pe locurile astea. Apucă-te de moșie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ingroapă-mĕ lingă tată tĕŭ... şi apoĭ insoară-te.

El, nepulĕnd vorbi, făcŭ un semn cu mâna, ca şi cum ar fi zis, că nu se gindeşte la asta. Dînsa stărui:

— Nu, băete. Trebue să te insorĭ. Aşa e şarţul vieţiĭ... Caută împrejurul tĕŭ fericirea. Aşĭ dori să mĕ asculţi.

— Da, mamă.

— Insoară-te cu cine vreĭ, numaĭ insoară-te.

Apoĭ, par'că ar fi avut să spuie ceva maĭ de aproape, să lăsă cu capul maĭ jos pe pernă.

— Aşĭ vrea să te rog să facĭ o încercare: caută de cunoaşte bine pe Saşa. Ce drag mi-ar fi fost s'o am de noră!.. Nu-ţĭ zic numaĭ de cât s'o ieĭ. Tu aĭ poate simpatiele tale... poate chiar legăturile tale... Eştĭ bărbat şi trebue să fiĭ liber s'alegĭ. Dar gândeşte-te la vorba mea. Imĭ făgăduieştĭ?

— Da.

— Acuma D-zĕŭ să te bine-cuvinteze...

Şi, încet, prelung, ochiĭ ĭ se închiseră. Până seara nu maĭ dete semn de viaţă. Noaptea trecu, lungă cât un veac pentru toţĭ. Matciŭ nu se putea deslipi de lingă pat, fiindcă bătrîna, care nu maĭ înţelegea nimic, părea că are o vedere sufletească pentru finl sĕŭ şi îl simte când e lingă dînsa saŭ când se depărtează.

Despre zorĭ, o mişcare neobicĭnuită se produse. Părŭ a se întinde sub aşternut, işĭ rĕs-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

turnă capul pe spate și oftă adînc. Mateiŭ se seulă de lîngă pat și deșteptă pe unchiu-sĕŭ care dormita într'un colț de canapea.

— Ce-i?

— Nene Dinule, ia vino...

Bătrînul se apropiă cu grabă de patul surore-sei, și vĕzînd'o țeapĕnă, cu gura pe jumĕtate deschisă înțelese. El se întoarse către Mateiŭ domol, și îi zise:

— A luat'o D-zeŭ.

Apoĭ, îi destinse brațele și i-le așeză de-a-lungul trupului. După aceea se plecă cu greutate pe una din mînele moarte și o sărută, gălgăind de înnecăciunea plînsului.

— Surioară, surioară, te-aĭ dus și d-ta!

Și cu mîna la gură, încovăiat de durere, rĕmase în picioare lîngă pat, clătinînd din cap.

Mateiŭ căzuse în genunchĭ lîngă căpătâiul moartei, și nu se mișcă d-e acolo, pînă ce unchiu-sĕŭ nu-l ridică de jos, ducându-l într'o odae de alăturĭ. Bătrînul, în vremea asta, desprinsese o iconiță din perete și o pusese pe pieptul sorăsei. Lumina candelei se îngîna cu lumina zorilor. Pe fereastră se vedea cum se ridică din pămînt aburul vioriŭ al dimineții. Din dunga orizontului năvăleaŭ raze roșiatice, ca niște sulițe de foc, umplînd cerul de căldură. Revenea viața, se redeștepta firea indiferentă, pentru a împlini menirea legilor sale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

VII

A treia zi un lung şir de lume se ducea, tăcută, după moartă, la groapă. Tot satul era de faţă, fiind «sora boerului» un suflet blagoslovit.

Deşi de dimineaţă, era cald. Cei patru flăcăi, ce duceau năsîlniea, se schimbaŭ cu alţi patru, şi, fiind-că urcaŭ la deal, cu alţii şi iar cu alţii. Ast-fel, mai toţi bărbaţii ajutară la urcuş. După ce'şi făceaŭ rîndul, treceaŭ în urma convoiului, ştergêndu-se pe frunte de năduşală, cu mâneca albă a cămăşei. Unii tăceaŭ, mergênd lăturalnic, alţii vorbeaŭ între ei de lucruri serioase şi fără nici o legătură cu împrejurarea de faţă. Femeele, cu marame albe pe cap, acoperite pênă peste gură, îşi arătaŭ pe Mateiŭ cu degetul.

— A venit, fă?

— Dară, a venit. Tu nu'l vezi, colo.

— Care, ăla naltu?

— Păi cum; ăla de merge lîngă boier.

— A apucat barem să vază pe mă-sa?

— A apucat'o. A venit s'o 'ngroape, şi iar îşi ia tălpăşiţa. Cică are muiere şi copchii la ţara lui.

— Tacă'ţi fleoanca, fă Paraschivo, zise un bărbat dinnaintea ei.

— Păi cum, că mi-o fi frică de mneata, nea Părvule.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Mâncați-ar coțofenele gura, că numa pământu o să ți-o astupe.

— Ia veze-ți de treabă, mă nea Pârvule.

Omul o înjură între dinți, și 'și căută de drum.

Mateiu, cu Conu Dinu, Coana Sofița, Saşa, Sub-prefectul, Tănase Scatiu, și mai mulți alți vecini de prin prejur, mergeau în urma năsălnicei, pe jos, cu gulerul cămășii în negru, cu capul gol la soare. Când și când se auzea glasul popei, ori al diaconului, bombănind. Prapurii străluceau la lumină, cu mărginile lor aurite. Două luminările, aprinse în niște felinare prăfuite, tremurau din flăcările lor palide. Colacii umpleau o masă întreagă. Coliva, cu zahărul vopsit, care încerca să dea chipul răposatei, se topea.

Cu greu și zăpușală se ajunse în culmea dealului, unde era țintirimul. De când legile nu mai ertau să se îngroape în curtea bisericei, murise dintre ei numai tatăl lui Mateiu și mai pe urmă Comănesteanu. Un zăplaz înalt înconjura țintirimul de toate părțile și se 'ncheia într'o poartă acoperită cu șiță, peste care era o cruce de lemn.

Când intrară înăuntru, o instinctivă neliniște coprinse pe cei mai mulți. Drumul, cu uniformitatea lui lăsase timp minților să se deprindă și să alerge după alte lucruri, fără raport cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

împrejurarea de faţă. Aci însă, mărturia zădărniciei chiema pe fie-care întru sine. Pe întinderea pământului, nenumărate cruci de lemn, acoperite de două şlinghii, arătau locul de odihnă al ţăranilor. Morminte vechi, acoperite de iarbă; morminte noi, peste care ţărna uscată se albise; bălării luate din fugă cu coasa şi căzute alături, pe drumuri. Peste tot, aer de singurătate şi de sărăcie. Câte-va flori: stânjenei, busuioc ori nemţoicuţe, răsădite pe morminte de copii, se răsuceau neudate, şi cădeau. Mormântul lui Comăneşteanu era înconjurat cu zăbrele de fier şi acoperit cu o lespede albă: al lui Damian de asemenea. O mână milostivă le acoperise cu trandafiri.

Groapa bătrinei era alături de a bărbatului său. Slujba se urmă domoală.

Mirosul de tămâie, lacrămile celor de faţă, vorbele psalmului «la loc de odihnă, la loc de verdeaţă», căldura măreau aliî de mult teroarea morţii, că Mateiu crezù de mai multe ori că n'o să mai poată sta în picioare. Când puseră mâna pe sicriu, ca să'l coboare în groapă, chipul mame-sei, acoperit cu ramuri de rosmarin până peste gură îl apără pentru cea din urmă oară. Voiră, să 'l ia de acolo. El însă se rugă să 'l lase până la urmă. Dar când vĕzù cosciugul în fundul gropei şi auzi cea d'întâi mână de pământ căzând peste scânduri, îşi acoperi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ochiĭ și izbucni în plâns, căcĭ atita maĭ rĕmâne fireĭ noastre calde și suferitoare, faţă cu măreaţa cruzime a legilor natureĭ.

După ce totul se sfârşi, porniră înapoĭ la vale spre casă. O ţĕrancă tênără, care 'şĭ îngropase copilul de câte-va zile, sta în genuchĭ pe marginea mormêntuluĭ, îndreptând nişte tufe de busuioc și jelindu-se cu glas mare, lung și trăgănat.

Ast-fel se despărţi el de mamă-sa pentru totdeauna.

VIII

După o sĕptămînă petrecută în linişte la unchiul sĕŭ, Mateiŭ se mută în casele părinteştĭ.

Moşia Ciulniţeĭ rămăsese de la bătrînĭ celor douĭ fraţĭ, Conu Dinu şi Coana Diamandula. La măritarea acesteia, părinţiĭ îĭ zidiseră o casă în marginea cealaltă a satuluĭ şi'ĭ daseră zestre o parte din moşie. Aci trăi ea cu bărbatul eĭ: aci se născuse și crescuse Mateiŭ copil. — Insă în vremurile din urmă, Coana Diamandula, bătrînă și tot bolnavă, se mutase la frate-sĕŭ, unde am găsit-o, iar în casa eĭ venise să locuiască o rudă a Coaneĭ Sofiţe, Nae Eftimiu, care erà însărcinat să îngrijească și de pămênt.

Mateiŭ găsì casa ţinută bine, curată lustruită, de ţi-ar fi fost drag să staĭ în ea, chiar nefiind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

a ta. Odaia mame-sei se păstră neatinsă. El se aşezâ într'o alta, vecină, fără a strîmtorà pe Eftimiu şi pe femeea lui. Aceasta era o persoană politicoasă, îngrijită în îmbrăcăminte, cochetă chiar, cu unghiî lungî, cu pieptănătura la modă, umblând toată ziua cu câte un roman la subsioară. Erà oarecare nepotriveală între starea lor de familie scăpătată, ajunsă a îngriji de averea altuia, şi pretenţiunile Doamnei Eftimiu; dar lucrul se putea explica prin aceea că n'aveaŭ copiî şi că eraŭ rude de aproape cu Coana Sofiţa.

Nae Eftimiu părea a fi omul cel mai smerit din lume. Nu sta niciodată jos înaintea lui Mateiŭ, nu fuma faţă cu el, nu'l chemà pe nume,—dar, în schimb, ţinea socotelile moşiei într'un hal de încurcătură de nu le mai da nimenî de capĕt. Cu o frunte mare, pe jumătate albă iar pe jumătate neagră de soare, cu nişte ochî spălăciţî, cu o barbă răşcovană, îmbîcsită de praf şi de fum de tutun, el erà numaî cu numele capul familiei, fiindcă de fapt, nevastă-sa, Aglaia, ducea toată treaba.

Erà însă trist halul în care se găseaŭ celelalte acareturî ale moşiei. Hambarul de la arman, de zid puternic, se derăpăna; pleşile se povîrniseră într'o parte; fânăria erà vraişte, aşa că toate vitele din sat se hrăneaŭ iarna din clăile lor, carî, roase la rădăcină, rămâseseră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ca ciste imense ciuperci; numai lăptăria era mai cu îngrijire ţinută, fiindcă văcăriţa Floarea şi baciul Micu, amêndoi de pe locurile Făgăraşului, se aveaŭ bine împreună. Bărbatul Floarei, Stângă, era herghelegiŭ, şi aşa petrecea toată viaţa pe cal, pe când baciul se înfrupta din bunurile lui. Îşi aduse aminte că baciul era încurcat cu Floarea âncă de pe când el nu plecase în streinătate, şi că răposata Coana Diamandula vrea chiar să'l dea afară, dar că el, Mateiŭ, se rugase să'l lase în pace, fiindcă'i erà drag baciul, voinic, frumos cu plete lungi sub căciulă, şi mai cu seamă fiindcă ştiea să cânte din caval şi să spue nişte minunate de poveşti de l'ai fi ascultat toată vremea.—Dar şi aci, leţurile dela ţarcul oilor eraŭ înlocuite cu nuiele necojite: casa lăptăriei erà lipită cu îngrijire, dar nevăruită; stufiul de pe coşare înlocuit cu rogoz. — Părea că un arendaş lacom lăsase totul în părăginire, numai să se îmbogăţească.

Încetul cu încetul, Mateiŭ se puse să îndrepteze lucrurile. La început vorbi lui unchiu-sĕŭ, dar înţelese repede că din partea aceea nu erà nimic de sperat. Conu Dinu înălţă din umeri, ca şi cum ar fi zis «n'am ce să'ţi fac, din pricina mătuşi-tei.»

— Am avut tot anl rĕi, adăogă el cu glas mare, par'că s'ar fi temut să nu fi zis prea mult cu umerii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Apoĭ, după un minut de tăcere, se plecă spre el:

— Acum eștĭ stăpân: fă ce vreĭ.

El se gândi să se ducă pe la proprietarĭĭ vecinĭ, spre a vedea cum merg lucrurile.

In adevĕr, după vre-o câteva zile, eșĭ pe jos să meargă la Sașa. Se lăsă drumuluĭ, așa cum îl știa odinioară, și ajunse pe culmea dealuluĭ. Dincolo, pe vălcea, se vedea satul Comăneștiĭ, a cărui biserică, acoperită cu tinichea, strălucea la soare.

Cu umbrela în mână, el mergea domol, trecînd cu capul plecat, pe lîngă cimitir, unde mamă-sa odihnea pentru veĕnicie. Ce lucru neînțeles mai e și viața asta! Pĕnă crĭ dus de vîrtejul lumeĭ pe tĕrîmurĭ depărtate, vesel, fericit și nedorind alta de cât a se întoarce la vatra părintească. Acum, aci, la casa luĭ, dar rĕmas singur, cu umbrele salciilor întinzîndu-i-se în cale, cu întinderea mireștelor de grâŭ, pe carĭ staŭ la linie clăile de snopĭ necărate, întrebându-se ce avea de făcut ca să 'și împlinească rolul pe pămînt și făgăduința dată rĕposatei mame-sei. Cîmpul ars de soare, locuințele sărace ale țĕranilor, starea lucrurilor de pe moșia luĭ, nu'l puteaŭ lumina asupra modului cum se poate cineva îmbogăți din agricultură și mai cu seamă cum poate trăi o viață întreagă în asemenea lungă și tristă uniformitate.—Astfel gândind, își aduse aminte de vorba mame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

seĭ de a lua pe Saşa, şi, instinctiv, se orpi loculuĭ, ca şi cum mergerea luĭ la dênsa ar fi putut fi socotită ca un început de punere în lucrare a acesteĭ ideĭ. Innainte de ce'ĭ zisese bĕtrâna, nicĭ prin minte nu'ĭ trecea de un asemenea lucru. Şi chiar acum, se simţea foarte departe de un astfel de project. Dorea să trăiască liber, să alcătuiască averea la loc, să ajute pe ţĕranĭ a eşi din mizerie, se gândea să le facă şcoală şi să'ĭ vadă înflorind; apoĭ iarna ar fi mers s'o petrecă în străinătate.— Insă Saşa era simpatică, o cunoştea de atâta vreme, şi ar fi fost păcat să rupă o relaţie atât de plăcută.—Merse prin urmare maĭ departe.

Un perete întreg de ederă se înfăţişa ochiuluĭ, pierzându-se într'un şir de plopĭ, carĭ întindeaŭ linia de verdeaţă pe tot lungul grădineĭ.—O curte imensă, înconjurată de gardurĭ viĭ, se încheia în două porţĭ de lemn, cu nişte ţumurugi de stejar cât buţile. O îndoită alee de teĭ ducea de la porţĭ la scară.—Aicĭ se vedea numaĭ decât că un stăpân harnic chelluise banĭ cu gust. Mateiŭ cunoştea casa Comăneştenilor, dar acum se părea a avea un aer maĭ tênĕr, maĭ elegant; găsea brazde de florĭ iar printre brazde pietriş, toate ţinute cu îngrijire şi udate.

Când intră înnăuntru un om îĭ eşi înainte zîmbindu'ĭ cu bunătate:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Sărut mâna Coane Mateiŭ.

— Mulţumim dumitale, Turică.

— Tot mĕ cunoaşte boeru.

— Cum să nu te cunosc. Eştĭ în slujbă la Cuconiţa?

— Dară Cuconaşule.

— Da acasă'ĭ dumneaeĭ?

— Acasă, poftiţĭ.

Turică fusese fecior la eĭ mulţĭ anĭ. Mateiŭ se opri în cerdac, la umbră.

— Ce'ţĭ face femeea? Ştiĭ că mi-a fost doică.

— A murit, sĕrmana. Da până a închis ochiĭ v'a tot pomenit.

— Sărmana!... Dar copiiĭ?

— Unul l'am aşezat la Călăraşĭ, ciubotar, că aşa s'a tras el la *manifactura* asta; Ilie e vizitiŭ la domnu Prefect, iară Pascu l'a luat la *lecrutaţie*... Da să mĕ duc să chiem pe duduca.

Pe când el vrea să plece, Saşa venea să vadă cu cine stă Turică de vorbă. Când dete cu ochiĭ de Mateiŭ, rĕmase un moment nedomerită, apoĭ veni către el repede, cu mâna întinsă.

— Ce plăcută surpriză! Nu mĕ aşteptam de loc... Am eşit să vĕd cu cine vorbeşte Turică, fiind-că trebuia să vie morarul, căruia aveam să'ĭ daŭ o gură bună. Era s'o primeştĭ dumneata.

Pe când vorbea, îşĭ stringea pĕrul la tîmple rîzînd.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Vreĭ să intrăm înnăuntru? or staĭ maĭ bucuros afară? Fetele s'aŭ dus să se scalde, cu Tinculița, iar Mihaĭŭ e pe moșie.

— Să stăm maĭ bine afară, dacă se poate.

— Cum nu. Viŭ numaĭ de cât. Vreĭ să chem pe Turică să'ĭ maĭ spue radicale?...

După câte-va minute se întoarse, cu o cutie de *table* la subsioară și cu un borcănel cu tutun. Se vedea că trecuse în fuga pe la oglindă, spre a'și strânge șuvițele de pe frunte.

— Jocĭ table?

— Imĭ pare rĕŭ, dar n'am nicĭ idee.

— Trebue să le învețĭ. Fără table, viața la țéră duce la suicid. Vreĭ să'ĭ arăt cum se joacă?

— Cu plăcere. Dar maĭ întâiŭ trebue să'ĭ spun scopul visiteĭ mele.

Ea mișcă ușor din cap, parc'ar fi zis «aștept». Obrajiĭ ei, care se coloraseră maĭ mult ca de obiceiŭ, reluaŭ încetul cu încetul seninătatea lor obicinuită.

— Aș vrea să mĕ învețĭ cum să caut de moșie, fiind-că de la d-nul Nae slabă nădejde..

— Bietul om! e cam simplu, dar cucoana dumnealuĭ e foarte isteață.

— Prea...

— Și vreĭ serios să'ĭ cauțĭ de moșie singur? zise ea, ridicând spre el ochiĭ eĭ limpeziĭ.

— Foarte serios. Vreaŭ să m'așez la țară, să trăesc în pace... Imĭ pare c'ar fi mult de făcut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cevistatransilvania.ro/mdrr

— E mult de făcut, în adevĕr. Însă crezĭ c'o să aĭ curagiul, dumneata, deprins în lume, să te îngropĭ la ţeară?

— De ce nu?

— Eŭ nu ştiŭ: întreb numaĭ. Viaţa de agricultor are părţĭ frumoase, dar are şi atâtea urâte!... Afară de asta, cum o să te ocupĭ de interesele dumitale dacă doctor, în pustietatea asta?

— O! doctoria o las la o parte. Dacă voiŭ putea să fiŭ de vre-un folos cuiva pe-aicĭ, bine; dacă nu, nu'ĭ nicĭ o pagubă. Vreaŭ să trăesc la ţeară. Am făgăduit să nu mĕ maĭ duc de pe locurile astea.

Saşa se uita în jos, înţelegând cuĭ făgăduise. Rădică încet ochiĭ din pămĕnt:

— Bine, zise ea. Nu crezĭ însă că aĭ promis maĭ mult decât poţĭ ţine?

— Nu: şi chiar dacă îmĭ va veni greu, trebue să'mĭ împlinesc vorba... De altfel, omul se deprinde cu toate.

O scurtă tăcere păru a înnecа pornirea fiecăruia către destăinuire.

— Bine zise Saşa din noŭ: eŭ nu ştiŭ multe lucrurĭ, din puţinul ce ştiŭ cu dragă inimă îţĭ spun. Cu ce să începem?

— Cu ce vreĭ.

— Să începem de-ocam-dată cu dulceaţa.

Turică îşĭ pusese o pereche de mânuşĭ albe şi aducea tava cu dulceaţă şi cafea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Foarte bine, până aicĭ înțeleg minunat, și sunt cu totul de părerea dumitale.

Ea, servindu'l, părea a se gândi la ceea ce avea să'ĭ spue.

— Ar trebui să începĭ prin a lua socotelile moșieĭ.

— Merci. La așa muncă nu mĕ vĭr.

— Cu toate astea așa ar fi regulat.

El își aprinse o țigară, uitându-se la chibritul ce se stingea.

— Așa ar fi regulat, dar cred că e maĭ bine să nu cercetez lucrurile prea de aproape.

— Pentru ce?

— Așa.

— A!... Atunceĭ ce să'ți spun?

— Să lăsăm trecutul: ce-a fost, s'a dus. Cât a trăit mama, l'a lăsat să facă ce-a vrut. Unchiu-meŭ de asemenĭ, fiind-că e rudă cu mătușe-mea. De acuma în colo ce'ĭ de făcut...

— Eŭ nu știŭ care sunt intențiele dumitale în privința luĭ Eftimiu; fiind-că alt-fel, ar trebui să începĭ prin a-l da afară.

— Așa este. Dar la ideea asta iar trebue să nu ne oprim, — cel puțin de-ocam-dată.

— Atunceĭ să'ĭ iaĭ administrația din mână.

— Da.

— Aĭ să vezĭ însă că o să fiĭ silit să te ocupĭ și de socotelile luĭ, fiind-că aĭ să găseștĭ contracte făcute, banĭ daț pe muncă, datoriĭ la țăranĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— O să închid ochiĭ.

— Dacă e așa, cel maĭ cu minte lucru e să chemĭ pe oam nĭ într'o Duminică la dumneata, să le spuĭ că te-aĭ hotărît să'ţĭ îngrijeștĭ singur de treburĭ; că după dorința răposatei, ierţĭ toate datoriele, rupĭ t ate contractele, deslegĭ toate învoelile: că aĭ să facĭ contracte nouĕ (și să le facĭ, în regulă, fiind-că astăzĭ nu maĭ merge ca în trecu'): că or-cine ar avea ceva de cerut saŭ de spus, te găsește gata de vorbă. Apoĭ să le daĭ de bĕut, și dacă vreĭ, să le puĭ și lautarĭ.....

— Cam greŭ, acuma.

— Și după toa'e astea să nu te aștepţĭ la lucru mare. Ţĕranul are să'ţĭ bea vinul, să joace la horă, să nu'ţĭ plătească datoria, și când îl veĭ chiema la muncă, să nu vie.

— Pentru ce?

— Pentru că așa sunt încă lucrurile la noĭ. Cauzele sunt foarte multe. Maĭ întâiŭ, modul cum a fost tratat ţĕranul până acuma: toţĭ din toate părţile l'aŭ mâncat și l'aŭ înșelat cât aŭ putut. Arendașul, fie grec, fie bulgar, fie român, e același peste tot: el nu caută decât să se îmbogăţească, — dovadă Scatiŭ și căţĭ ca el. Așa că boerul este socotit de ţĕran ca dușmanul lui firesc. Maĭ pune opoziţia naturală a intereselor: când se coace grâul nostru, se coace și al lui, și cu toate că a primit bani ca să vie la seceră la cea d'întâĭ chiemare, el se duce la grâul lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In fine disproporția dintre sol și populație: noi n'avem de cât 40 de indivizi pe kilometru pătrat, pe când raportul firesc e de 70....

— A!.... zise el, zimbind.

— De ce rizi? întrebă ea.

— Vorbești ca o carte.

Sașa își întoarse încet privirile către mânile ei. Apoi cu greutate, adaogă:

— Ai dreptate: e prost și pedant ceea-ce spun; dar cum să explici asemenea lucruri, fără să întrebuințezi vorba de *kilometru pătrat* și alte expresii technice, care ar unge la inimă pe Turică dacă ar putea să le rostească? Căci în realitate așa e: plugăria se întinde pe fie care zi mai mult, iar populația nu crește, așa că același număr de brațe trebue să producă îndoit.

— Dar mașinele?

— Tocmai asta vream să spun, dacă nu rizi de mine. Vream să spun că, pentru a nu se expune cine-va să piardă prea mult și spre a nu jefui pe țăran, nu'i rămâne de cât: pe de o parte să se poarte bine cu el, iar pe de alta să aibă la îndemână mașini, și să știe să lu reze cu ele, la vreme de nevoie. Am isprăvit. Iar dacă te-ai plictisit, e vina dumitale, că m'ai pus să vorbesc.

Ea se sculă de pe scaun, zimbind, cu bustul drept, încheiat în linii armonice, plin la piept și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în umerĭ, iar la brîŭ, subţire, legat într'o largă panglică de mătase. Eră aşa de sigură de sine, atât de firește vorbea şi se mişcă, în cât înriurea pe toată lumea dimprejurul eĭ.

— Vreĭ să'ţĭ mai daŭ ceva? întrebă ea.

— Nu, mulţumesc, îmĭ ajunge.

— Lasă să'ţĭ daŭ ceva..... dulce, dulce.

El se uită la ea lung, zîmbind.

Saşa surise uşor, mişcând din cap ca un copil alintat.

— De la florĭ şi albine.

— Miere?

— Da, miere. Am nişte faguri cum e aurul.

— Foarte bine.

Ea se duse înnăuntru şi după un minut se întoarse cu o farfurie de faguri aşa de frumoşĭ că păreaŭ zugràviţĭ. La subsioară avea un teanc de jurnale şi de reviste, pe care le puse dinaintea luĭ Mateiŭ.

— Iată, să nu crezĭ că sunt aşa de spăimoasă în învĕţăturĭ de agricultură. —Astea toate sunt reviste speciale, de cele mai multe orĭ plicticoase, dar bune de trecut vremea la ţeară. Dacă vreĭ să le ducĭ Aglaieĭ... zise ea rizând.

— Taman!... Romanurĭ, «Cimpoiul», da. E curios câte fleacurĭ se traduc astăzĭ. Şi creştina asta le citeşte pe toate cu sfinţenie.

— Dar la mine în sat! Să vezĭ pe *domnişoara,* pe dascăl, pe o soră a luĭ: toate calen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

darele, toate comediele de novele și de romanurĭ, cu ilustrațiĭ feribile, sunt în mânile lor. Și ce e maĭ rĕŭ, e faptul că nu sunt traducerĭ, ci producerĭ originale. S'a născut o întreagă literatură de hâlciurĭ. Revizorul școlar do aiclea spunea că sunt la Bucureștĭ editorĭ și tipografĭ specialĭ pentru asemenea lucrurĭ.

— Ar fi un semn bun dacă literatura aceea n'ar fi primejdioasă: s'ar desvoltă gustul de a ceti

— În fine ia revistele mele și nu le da Aglaieĭ dacă nu vreĭ. Eŭ le am de la tata, care era abonat la toate: am urmat și eŭ abonamentele maĭ departe, pentru Mihaiŭ maĭ mult, care tocmaĭ imĭ pare că vine.

In adevĕr, se vedea, dincolo de gardul viŭ, capul băiatului călare.

— Mĕ rog, vream să te 'ntreb ceva, zise Mateiŭ: maĭ cânțĭ?

— Câteodată.

— 'Mĭ-aduc aminte că aveaĭ un glas așa de plăcut.

— Da?.. iț aducĭ aminte?... Când mi se urâște de tot, saŭ sunt prea singură, maĭ deschid gura, ca să'mĭ treacă de dorul lumeĭ.

In vremea asta, trăsura cu fetele și Mihaiŭ călare intraŭ pe poartă.

Soarele se plecă spre apus, într'o limpeziciune de aer așa de transparentă, că par'că vedeaĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lumina cum se cerne din înaltul cerului. La umbra caselor, zorelele începeaŭ să'şĭ ridice florile catifelate, ce se acăţaŭ ştrengăreşte până şi de ulucĭĭ streşinelor. Câte o barză grăbită sboară pe jos, întorcându-se de vreme la cuib.

Mihaiŭ sări de pe cal, sprinten, şi alergă să ajute fetelor să se coboare din trăsură. Mateiŭ se uită la el, cu plăcere, cât era de îndemânatec cu femeile, cum se mişcă elegant şi firesc. D'abia îĭ mijea mustaţa deasupra gureĭ, mică, ce semăna atât de mult cu a Saşeĭ. Ea părea că ghiceşte gândul luĭ Mateiŭ, fiindcă se uită la băiat cu mulţumire. Băiatul dete mâna Tinculeĭ, când se coborî din trăsură, iar ea 'l-o întinse pe a eĭ, tremurând. O uşoară roşeaţă se urcă în obrajiĭ feteĭ. Ele veniră câte-şĭ trele la Mateiŭ, rizându'l, vesele ca niştе lăstunĭ, îl sculurară de mână şi fugiră înăuntru să'şĭ usuce cele din urmă viţe de păr udate de apă. Mihaiŭ se aşează lângă dînsul.

— De ce vĭĭ aşa de rar, zĕŭ nene.

— N'am putut, dragă, până acuma.

— Aşa e... zise Mihaiŭ, coprins de respect la ideea morţiĭ Coaneĭ Diamandula. Dar de acuma o să vĭĭ maĭ des, nu'ĭ aşa ? Eŭ am atât de puţin de stat aicĭ !...

— Sper, dacă.. sora dumitale îmĭ dă voie.

— Auzĭ colo ! cum să nu'ţĭ daŭ voie...

El se sculă să plece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Dar, mĕ rog, adăogă el, ținênd pe Sașa de mână, cum să'ți zic eŭ dumitale?

Ea își retrase mâna binișor dintr'a'e lui.

— Cum îmi ziceai înnainte?

— A...! înnainte eram doi copii, dumneata mai cu seamă. Îți ziceam Sașa, pe nume. Acum ne-am făcut două persoane respectabile...

— Vrei să zici bătrîne: mulțumesc de compliment.

— Pentru mine aș putea să zic chiar bătrîne.

Ea rĕmase locului, nedomirită, părênd a se gândi.

— In adevĕr, vremea trece: dar cred că tot poți să'mi zici Sașa, ca 'nnainte.

— Foarte bine. La revedere.

— La revedere: tablele!...

IX

Pornind de la Sașa, Mateiŭ se gândi să se ducă acasă drept la gară, unde se treera încă.

De departe, se auzea zgomotul mașinei, care, nehrănită de snopi, se învêrtea cu o repeziciune strașnică, buind în gol. El știea încă de mult că cu chipul acesta și locomotiva și treerătoarea se strică. Grăbi pasul și ajunse aproape alergând. Se duse drept la mașinist și începŭ a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

striga la el. Acesta, spoit pe ochĭ de cărbunĭ și plictisit de căldură, înțelese că domnul acela trebuia să aibă vre-un drept, de vreme ce poruncea cu atâta autoritate, și, fără vorbă, apucă mânerul regulatoruluĭ și micșoră puterea locomotiveĭ. Fetele de la paie staŭ rezemate in furcă saŭ îșĭ scuturaŭ testemelele; oameniĭ eraŭ rĕsleţiţĭ, uniĭ punêndu'șĭ cărbunĭ in lulele, alţiĭ stând pe vine la umbra mașineĭ; treĭ perechĭ de boĭ, înjugaţĭ la tînjele se uitaŭ liniștiţĭ in amurgul sereĭ; numaĭ o *tragă* lucra, ducênd cotoarele snopilor către șira de paie, ce parte se înălţă in amfiteatru, iar parte era împrăștiată pe arie. Nicĭ o regulă, nicĭ o autoritate, fie-care umbla de capul luĭ, cărucioarele ce duceaŭ grâul de la treerătoare la hambar eraŭ sparte și lăsaŭ dîră pe urmă.

Mateiŭ, furios, puse mâna in pieptul flăcăuluĭ care rîsipea grâul:

— Măĭ creștine, nu'ĭ pĕcat de Dumnezeŭ să aruncĭ pâinea pe drum? Nu vezĭ că mĕ sărăceștĭ?

Omul îșĭ întoarse capul domol către dira de grâŭ:

— Păĭ de, Cucoane, așa ni le-a dat de la curte.

— Da tu n'aĭ ochĭ să vezĭ? n'aĭ gură să spuĭ?

— Ba avem.

— Atuncĭ pentru ce nu vorbeștĭ? Unde'ĭ domnul Naie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Flăcăul înțelese că acesta trebuie să fie *cel cu punga* și alergă să chieme pe Eftimiu, care fuma liniștit la umbra hambarului.

— Bine, domnule, ce este asta?

Eftimiu venise în fugă, și gâfâia.

— Păi... mai aveaŭ puțin și isprăveaŭ. Treaba merge bine...

— Ce fel de bine! Nu vezi cum se risipește grâul? Asta chemi dumneata bine? Paiele astea așa trebuie să stea, împrăștiate pe câmp? Mașina hiue goală de un ceas, iar oamenii beaŭ tutun?

Eftimiu se depărtă, alergând, și se duse la flăcăii cari aruncaŭ snopii:

— Ia dă, măi vere, dă, că ne-apucă noaptea.

Vestea se răspândi numai decât printre oameni că a venit boierul, și fie-care se puse să'și vadă de treabă.

Mateiŭ părŭ a'și aduce aminte de obiceiurile din trecut, când venea în vacanții acasă. Teoreticește ise părea că nu știe nimic, dar când dete cu ochii de arie, recunoscu o mulțime de lucruri. Ast-fel, puse pe mașinist să fluere încetarea și lăsă doi oameni să scuture treerătoarea, iar pe ceilalți îi duse la paie. Ei se așezară unul lîngă altul, pe toată întinderea șirei, până în vîrf, și furcile începură a urca firul auriŭ și a'l așeză la locul lui. Alți câți-va strîngeaŭ cu mătura boabele de grâŭ căzute în urma căru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cioarelor, iar alții, cu lopețile, aruncaŭ gozul de la mașină pe vîrful unuĭ vraf. — Amurgul se coborîse bine, când se opriră din lucru. Neamțul tot șuĭnea pe nările mașineĭ, și sfîrși prin a fluera încet și a mișca roata locomotiveĭ. Treerătoarea începù și ea să dudui, și un nor de praf se desprinse din toate încheieturile eĭ. Muncitoriĭ își băteaŭ mânile unele de altele, saŭ se duceaŭ la căruța în care era buriul cu apă și se spălaŭ: alții luaŭ apă în gură din bote și, făcênd gura ciuciur, se clăteaŭ pe mânĭ.

La căsoaia de la arie, masa era pusă.

Pe treĭ scânduri de lepșe, așezate cap la cap, staŭ vre-o 15 străchinĭ de fasole, cu lingurĭ de lemn în dreapta și în stânga, așteptând pe muncitorĭ. Femeea care făcea de mâncare, se aținea cu un bĕț în potriva a doĭ cotoĭ, ce daŭ târcoale meseĭ. Cu picioarele goale, cu catrința sumeasă în briŭ, iar pe cap un ștergar alb, ale căruĭ colțurĭ eraŭ aruncate pe spate, ea făcea pașĭ mărunțeĭ, îndoită de mijloc, și tot bombănea mereŭ, ocărînd pe un om, ce'șĭ cocea un ștulete de porumb în șpuză.

— Arză-te-ar focu de licălos, c'așa te-am apucat ș'așa o să te las... To, coteiŭ! dare-ar boala 'n voĭ... Așa o să te las: tot de risul lumeĭ. Că de unde puĭ mâna pe para, la grec... Băutura o să'ĭ știe de cap, vaĭ de tine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Omul răscolea cenușa cu un gătej, mormăind printre dinți:

Cine bate la fereastră
Nevastă, nevastă...

Ea părea că turbează la auzul cânteculuĭ, și se repezea la el:

— Unde's banii de pe cărat, mă, bețivule?

— Am plătit ghiru.

— Bată-'ți Dumnezeŭ ghiru!. Da n'a venit să'ți vîndă vaca din bătătură, mă stricatule.

— Dacă'ĭ *priciptorul bagabont*.

— Dare-ar Dumnezeŭ să ți se usuce gâtul!..

— Pușchia pe limbă'ți.

Oamenii veneaŭ unul câte unul și se așezaŭ jos pe pământ. Femeea le aducea bucăți mari de mămăligă rece, pe care ei o îmbucaŭ cu poftă Nu se auzi în vreme de mai multe minute, nici un alt sgomot de cât al sorbiturilor. O rădăcină cioturoasă pâlpâia pe foc sub ceaon. Noaptea venea de-a binele.

Mateiŭ și Eftimiu mergeaŭ spre casă tăcuți. Eftimiu credea că Mateiŭ era supărat, și astfel nu deschise gura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

X

Tinculța rămăsese la Comăneștĭ ca de obiceiŭ, până după masă. Pe la zece ceasurĭ, fetele și Mihaiŭ porniră s'o însoțească. Ele staŭ câteșĭ trele în fundul trăsureĭ, îndesându-se una într'alta și rizând. Mihaiŭ luase locul vizitiuluĭ, pe când acesta sta lângă el pe capră.

Drumul era scurt, de vr'o jumĕtate de ceas, dar plin de hopurĭ și de șanțurĭ, fiind croit de amêndouĕ familiile prin marginea arăturei, pe pămêntul lor, ca să fie maĭ de-a dreptul. De îndată ce eșiră din sat, trăsura începŭ să umble ca o corabie. Fetele, aruncate când într'un colț, când într'altul, se prăpădeaŭ de rîs, și numaĭ câteodată, când hopul era maĭ nemilostiv, se auzea câte un glas plângĕtor:

— Mihaiŭ! lasă maĭ încet.

— Lăsați încet cuconașule, că se rup harcurile, zise vizitiul.

Băiatul maĭ ținea caiĭ câte puțin, dar fiindcă atunciĭ fetele nu maĭ țipaŭ, el iar le da limbă. Trăsura, par'că ar fi fost beată, începea iar să se legene. Așa merseră câteva minute, până ce deteră într'un șanț săpat într'adins de oamenii dela plug, ca să nu încalce lumea prea mult din arătură. Arcurile se isbiră de osie și plesniră. Vizitiul sări numaĭ decât, scoase un felinar dela capră și se puse să lege foile ce maĭ rămăse-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

seră întregĭ. El declară că nimenĭ nu se maĭ putea urca în trăsură. Fetele rîdeaŭ, dar numaĭ cu gura pe jumĕtate. Victoria, cea maĭ blîndă, dar și cea maĭ fricoasă, se supĕră.

— Doamne, Mihaiŭ, că zĕŭ, numaĭ de prostiĭ le ĭeĭ: ți-am zis să le astîmperĭ. Vezĭ? acuma ce spunem noĭ, acasă, la maman?

— Eŭ nu sînt de vină. Drumul e rĕŭ, trăsura vechie. Nu vezĭ ce hîrtoape?

— Acuma ce ne facem?

Se sfătuiră cu toțiĭ și, după părerea vizitiuluĭ, hotărîră să meargă înnainte pe jos, cu trăsura goală după dînșiĭ, iar la Ciulniță să lase pe cea stricată și să ia o alta, bună, pĕnă a doua zi. Așa și făcură. Mihaiŭ luă unul din felinarele trăsureĭ, spre a lumina drumul, și, dîndu'și brațul unul altuia, lanț, porniră. După cățiva pașĭ, Victoria, care era la una din laturĭ, se desprinse și veni lîngă Mihaiŭ, zicînd că'ĭ-e frică. Tinculița se strînse și maĭ mult de brațul băiatuluĭ. Mary de asemenĭ. El le împăcă, rugîndu-le să se schimbe, cu deplină încredere că lîngă el toate primejdiile încetaŭ.

— Întindeți pasul fetelor. Mary, nu țiĭ regula: stîngul, stîngul.

Mary sări de cîteva orĭ în loc, pînă prinse pasul cum se cade. Merseră astfel, tăcuțĭ, o bucată bună. Fiecare căută să străbată cu vederea întunericul, dar lumina felinaruluĭ descriea o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

roată galbenă, dincolo de care nu se putea vedea nimic. Trăsura toca în urma lor, împiedicându'i de a auzi ce se petrecea împrejur. Deodată se ivi în roata de lumină un cap de cal, care îi încremeni de frică. Nimeni nu zise nimic, deşi inima le bătea cu putere la toţi. Era brişca unuĭ cârciumar dela un sat vecin.

— Un biet creştin ce vine dela târg, zise Mihaiŭ, voind să pară nepăsător.

— Tare mi-a fost frică, zise Tincuţa.

El îşi întoarse capul spre ea, cu un zîmbet de milă, dar faţa nu-l văzû.

După câtva timp ajungeaŭ pe deal, în faţa ţintirimuluĭ. Un fior prelung trecû prin aer şi-i făcû să vibreze pe toţi până la rădăcina părului.

— Acum ne esc 'n cale strigoiul, zise Victoria.

Mihaiŭ se făcû că n'aude.

— Fetelor, haĭ să cântăm!... Să cântăm *Oştile staŭ faţă 'n faţă*.

Deschiseră gura câteşi patru, şi începură a răcni. Ochiĭ însă le eraŭ ţintiţi fără voie pe zaplazul cimitirului, par'că primejdia de-acolo trebuia să vie. Un câine trecû de-a curmezişul drumuluĭ, cu coada 'ntre picioare. Mihaiŭ se puse să strige la el, ho! ho! dar propriul luĭ glas îl înfiorâ maĭ mult decât câinele.

In sfârşit intrară în sat la Ciulniţeĭ. Câte-va minute nu maĭ ziseră nimic. Par'că trecuseră peste un mare pericol şi aveaŭ acum dreptul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să se odihnească. La cârciuma Greculuĭ laraba era încă întinsă, iar dinnăuntru se strecura, printre ciucurii de hârtie creață, lumina uneĭ lampe. Se crezură astfel maĭ sigurĭ, și par'că fiecare reveni cu bine în propria sa fire. Mihaiŭ simți din noŭ brațul Tincuțeĭ sub al sĕŭ; Tincuța părŭ a'și aduce aminte că se lipise prea mult de băiat, și se dete puțin în lăturĭ. El însă se întoarse spre ea și cu glas dulce îĭ zise:

— Te-am supĕrat?.... uite că ajungem acasă. Da?.....

Ea făcŭ semn că nu e supĕrată și se apropiiă din noŭ de el, lăsându-și mâna în mâna luĭ.

După o jumĕtate de ceas, Mihaiŭ și fetele se întorceaŭ la Comăneștĭ, cu o trăsură de a luĭ Conu Dinu, și pe un alt drum, ceva maĭ lung, dar maĭ bun. — Băiatul se uita pe cer la un luceafăr strălucitor, și se gândea la Tincuța. Poate și dênsa se uita la aceiași stea.... Ce dulce i se părea Tincuța! Când îĭ ținea mâna în mâna luĭ, îĭ venea s'o mângâie și s'o sărute ca pe un lucru sfânt. Ce fericit ar fi fost să se poată duce cu ea într'o lume rătăcită pe ocean, orĭ unde-va în aer, într'o stea, unde nu se aude nimic de jos de pe pământ.....

Victoria și Mary căscaŭ de somn și se rugaŭ de vizitiŭ să mâne maĭ iute ca să ajungă maĭ repede acasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ce proaste eram adineaorea, zise Victoria, de ne era frică.

— Mihaiŭ, oare să fi existând strigoĭ?

— Ce întrebare!....

— De ce?..... Ție nu'ți era frică pe la cimitir?

— Mie?.... frică!....

— Da, da, ție. Nu te mai lăudà.

— Dacă așa crezĭ tu, bine.

Și ast-fel, tăcuți, ajunseră acasă.

XI

Căldura era nesuferită. Noptile erau mai greŭ de trecut de cât zilele, fiindcă nu se putea dormi. Cu toată grija ce punea Aglaia în ținerea caseĭ, zăpușeala era nesuferită.

Maleiŭ, deprins acuma cu mersul trebilor, luase mai tot din mâna lui Eftimiu. Baciul Micu redobândise încrederea de mai 'nainte, și în toate serile venea la curte de lua ordinele stăpânului sĕŭ. Din cauza asta, Eftimiu și mai cu seamă nevastă-sa, nu'l puteau suferi. El spunea lucrurile cum erau, pe când d-l Nae le spunea cum îĭ venea la socoteală. Astfel, ceasurile de muncă, la arie, nu începeau nicĭ odată ca la lumea cealaltă. Zadarnic istorisea baciu:

— Soarele era sus, Coane, când s'aŭ luat de treabă. D-l Nae vine la arie târziŭ, neamțu așiș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

derea, iar lumea stă și bea țiținu, că dacă nu umblă *dampfu*...

Mateiŭ hotărî să se culce într'o noapte la arman.

După ce prânzi, își luă o pernă și o manta de drum și se duse de se culcă pe vîrful șireĭ de paie, cu fața către cer și cu Baciul Micu la picioare.

— Ce făceaŭ oile, Micule?

— Ce să facă Coane, dormeaŭ.

— Dar Floarea?

— Da cine-o vede!... Ja, doar când îmĭ spală câte o cămașe.

— Te spală cam des, Micule, după vorba Cucoaneĭ Aglae.

— Unde se pomenesce Coane! Dacă te-'ĭ potrivi matale la gura Coaneĭ Aglae, e vaĭ de noĭ.

— Vorbește lumea. Aĭ să'țĭ găsești beleaua cu Stângă.

— D'apoĭ nea Stângă știe el.

— Bine... Eŭ atâta iți spuĭ: să'țĭ cauți de treabă. Cine-a rămas la oĭ?

— A rămas Ion și cu Panțu.

— Cine'ĭ Panțu ăsta?

— E dintr'un sat cu mine Coane. Om bun e el, da cam bea când are cu ce.

— Rea treabă. Atunci oile rămân în plata lui Dumnezeŭ.

Nu Coane, că eŭ sunt acolea. Te servesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe matale de un-spre-zece anĭ; pénă acu n'am dat greș, și cu voia luĭ Dumnezeŭ m'oĭ purta bine și de-acu 'n colo. Numaĭ câiniĭ să'mĭ trăiască.

— Ce câinĭ maĭ aĭ?

— Apoĭ am unu, Coane, de plătește cât toțĭ ciobaniĭ.

— Cum se chiamă?

— Corcoduș.

—Voinic?

— Pĭi!.. Voinic nevoie mare! Omoară lupu cu chieptaru.

— Cu ce?

— Cu chieptaru, Coane. I-am bătut niște cuie intr'o curea și i-am căptușit'o c'o țĭr de lână, și numa i-am prins'o de gât, ca o gură de ham, că de se repede 'n lup, îl doboară cu cuile.

— Să mi'l araț și mie.

— Bine, Coane.

Acuma noapte bun

— Noapte bună.

Liniște-a singurătățeĭ coprinsese din temeiŭ toate celea. Intunericul se coborâse din fundul depărtărilor, par'că s'ar fi deschis ,,zăgazurile vremilor trecute, și haosul ar fi inundat lumea.— Rar, câte un sgomot din sat venea să turbure pacinica tăcere a câmpuluĭ. Un câine lătra în somn, înnăbușit, or un buhaiŭ mugea cu glas adînc; cucovele de la baltă țipaŭ câte-o-dată în marginea trestielor, or rîncbezatul vre-unuĭ mânz

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

venea asculțit despre pădure. Țiriitul bâlârielor părea a face parte el însuși din tăcere.

In farmecul încântător al ceasului acela, în loc de a adormi, mintea se simțea și mai mult, și, ca o rază de lumină, năzuia să curgă în spațiu. Unde? In lina întindere a dorurilor propriului suflet, ce atît de bine se unește cu aceea a cerului. Cine ești tu, călător de o clipă, pe pământul tău, trăitor de o zi, când atîtea pământuri umplu veșnicia de deaspura?

O blândă descurajare părù că învăluie sufletul lui Mateiù, care, cu trupul rămas pe paile uscate, plutea în vĕsduh, cu întreaga sa ființă nematerială. Ca la toți oamenii equilibrați, dar cu fantazia caldă, nimicnicia făpturei noastre, față cu natura uriașe, erà o causă statornică de melancolie, iar pe de altă parte scânteia ce arde în noi, facultățile noastre sufletești, un continuù îndemn de-a trăi. A pricepe că nu poți pricepe și că nu ești în stare de a împiedică împlinirea legilor firei, este deja interesant: dar a pricepe pentru ce nu poți pricepe, e minunat, fiindcă dacă aĭ putea înlătură pricina pentru care nu poți pricepe și care e în parte în tine, dar și afară din tine, aĭ pricepe, totul! Viața e plină de durere și de farmec. Ce somn adînc doarme spațiul dintre stele! Intre fie-care stropitură de lumină din calea lactee sînt milioane de poște de singurătate. Și unde ne ducem noi, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

moarte? noĭ, partea aceasta ce se desprinde din tiparul de acum? Nicăerĭ. Murim în noĭ înșine, cum mor fășturile unuĭ vĭs, în vis. — Un car trecea pe drum, iar căruțașul cântă din fluer, singur. Închide ochiĭ și dormĭ sub straja stelelor. Sașa e 'naltă. Ca ce? Ca nimic...

Când deschise ochiĭ din noŭ, cerul scânteia din luceferiĭ sĕĭ ca din diamante.

— Micule, dormĭ?

— Nu, Coane.

— Târziŭ să fie oare?

— Păĭ... cam pe la miezul nopțiĭ.

El se gândi întru sine de ce oare nu doarme baciu. Cine știe ce'l munceșle și pe el. Poate vorbea cu Floarea.

— De unde știĭ tu că e miezul nopțiĭ?

— Da cum Doamne să nu știŭ! că doar am petrecut o tinerețe întreagă la munte.

— Eĭ, după ce cunoștĭ?

— După cer, Coane. Că ajungĭ de citeștĭ în zodie maĭ ghine ca'n carte.

— Tacĭ bre!... Ia spune cum citeștĭ.

— Păĭ ce doreșĭ matale să știĭ?

— In ce zodie sîntem acum?

— Păĭ sîntem în luna luĭ Cuptior,—în zodia Leuluĭ.

— Poțĭ să mĭ-o arățĭ pe cer?

— Baciu își adînci ochiĭ în stele și tăcŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— O să hie cam greŭ Coane, că mergem spre sfîrșitul luneĭ. Luna și zodia: a trecut una, trece și alta. Eŭ acuma văd zodia Fecioareĭ, a Cumpeneĭ, a Scorpieĭ, a Arcașuluĭ și a Capricornuluĭ. Toate sînt de față. Dar a Leuluĭ a apus bat'o vina eĭ... A ha, ha, uite-o Coane!

— Unde'ĭ Micule? întrebă Mateiŭ, ridicându-se cu grabă pe un cot, parc'ar fi fost vorba de cine știe ce minune trecătoare.

— Păĭ cum să'ți spuiŭ eŭ matale... Uite colea, la mâna mea stângă, luceafĕrul ăla de scapără scânteĭ...

— Da, îl văd, ăla de merge în prelungirea oișteĭ carului.

— Fă-te maĭ la stânga, jos spre marginea cerului, și aĭ să daĭ de altă stea, care strălucește par'că și maĭ și. O vezĭ Coane? E gata să apuie și ea.

— Da.

— Primăvara e ea minunată. În luna luĭ Maiŭ, gândeștĭ, Doamne, că se sfărîmă în sufle ul eĭ fecioresc de tare ce arde.

— O văd.

— Aceea e steaua holde'or, când daŭ înșchic, iar cu cele dimprejurul eĭ alcătuesc zodia Fecioareĭ. Acu do te lașĭ matale și maĭ la vale, daĭ de patru stele, de par'că nicĭ nu se maĭ văd.

— Așa este.

— Acolo e zodia Leuluĭ. Cea maĭ mândră, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

care ciobanii o chiamă *inima Leului*, nu se vede de loc. Halal de cine se naşte sub steaua aceea!

— De ce Micule?

— Ajunge Impĕrat.

— Da?... O fi *Regulus*...

— O fi. Cine se naşte în zodia asta, e plin de noroc.

Mateiŭ se gândi, fără voie, la steaua şi la zodia lui, şi-i veni pĕnă'n gură să 'ntrebe pe baciu ce ştie. Insă o temere ascunsă să nu'l audă vorbind rĕŭ de ele, il făcu să tacă. Era cerul de o frumuseţe nespusă; ceasul era târziu; vorbele baciului aveaŭ o gravitate profetică. Dar biruind înrîurirea aceasta, se hotărî să întrebe.

— Cu mine ce'i Micule?

— In ce lună eşti născut matale?

— In Septembrie.

— Aracan de mine!

— Ce éste? întrebă Mateiŭ mişcat.

— Părinţii matale s'aŭ cununat în postul Crăciunului!

Mateiŭ începu a rîde.

— Fii liniştit, omule, s'aŭ cununat în căşlegi, dar eŭ m'am cam grăbit să viŭ în lume.

— Păi, matale eşti născut în zodia Cumpenei.. Şi aşa este, Coane, cu zodia nu te poţi pune: îţi este scris să hii om drept.

— Iar bine, zise Mateiŭ rîzînd. Dar acum să'mi spui cum cunoşti ceasul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Apoĭ lesne. Uite matale deasupra capuluĭ nostru, spre crivăț. Vezĭ un ghiduș de luceafăr, de tremură subțiratec și nu se mișcă nicĭ odată de la locul luĭ?

— Da.

— Acŭ pe stânga luĭ vine *Carul*, iar pe dreapta *Chirostriele*. Amêndouĕ se învêrtesc toată noaptea împrejurul luceaferuluĭ din mijloc, din mâna stângă spre mâna dreaptă. Și dacă am zice, așa de o pruhă, că bunoară iarnă nu maĭ este, vară nu maĭ este, cum cică ar hi pentru corăghierĭ pe ape, tot poate omul să știe dacă'ĭ în postul Crăciunuluĭ or al Sântelĭ Mariĭ, că de-ĭ în postul Crăciunuluĭ, carul rĕsare de desubtul luceaferuluĭ și e cu tânjala în jos și apune deasupra cu tânjala în sus; iar de-ĭ postul Sântelĭ Mariĭ rĕsare din stânga cu tânjala în sus, și apune în dreapta, cu tânjala în jos. Și *Chirostriele* tot așa se'nvêrtesc și ele, pe partea cealaltă.—Acu de vreĭ matale să știĭ ceasurile, iar la Carte ultĭ, că de-ĭ vară, el rĕsare tot în mâna mea stângă, cu tânjala drept în sus; la miezul nopțiĭ e cu tânjala de-a curmezișul, iar despre zorĭ se 'ntoarce 'n jos.—Iarna ne maĭ luăm și după *Cloșca cu puĭ*.

Mateiu se uită rătăcit pe bolta senină. O adevărată ploaie de stele căzênd venea din cer. Calea robilor sticlea ca o pârtie de zăpadă. Constelația Lebedeĭ și a Aquilelĭ păreau a se des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

chide și a lăsă ochiului drumul liber spre regiuni mai înalte. Acei-și taină fermecătoare peste tot! Un gând rătăcitor despre mamă-sa îi adiă prin minte, și par'că îi fu milă de steluțele ce alunecau în haos. — Despre ziuă, un aer rece îl făcu să se ghemuiască în manta și să'și stringă împrejur o mână de paie mai mult, ca să nu'l pătrundă umezeala. — Și așt-fel adormi.

Când deschise ochii a doua zi, soarele era sus. Un senin încântător se desfășura privirei, până în slava cerului. Singur, străveziu, un nouraș ca de bumbac plutea prin aer.— Oamenii erau deja în arie; mașina treera, iar *duba*, încărcată prea mult cu zuopi, huia ca o vijelie. Din când în când se auzea vocea d-lui Naie: «încet mă! că rupi mașina!» Se făcuse de o hărnicie nespusă d-l Naie, fiind-că, precum ziceau țăranii, *bîja* era pe vîrful șirei.

Cam rușinat că'l apucase soarele dormind, Mateiu se dete jos și se amestecă printre muncitori, cari, foarte firesc, se făceau că nu'l vĕd și lucrau nevoie mare.

XII

Dumineca viitoare se sculă de dimineață și se duse în deal la cimitir. Nu era nimeni înnăuntru. Câteva vrăbii zglobii se coborau din sălciele singuratece și se scăldau în țĕrîna de pe morminte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Liniștea vereĭ părea că înconjură locul acela de odihnă, cu respectul datorit morților. Pe mormintele luĭ Mateiŭ se vedeaŭ: pe unul, florile viĭ, sădite de Saşa; pe cel proaspĕt, un mănunchiŭ de *nemuritoare* de câmp, florĭ albastre, ce mângâiaŭ pământul, aruncate cu prisos peste tot. Trebuie să fi fost tot ea, prietena tênĕră, care nu uită pe ceĭ ce nu maĭ sunt. El rĕmase în picioare, cu mâna dusă la gură, între tatăl sĕŭ şi mamă-sa, şi neputênd gândi ni l hotărî nimic, işĭ şterse ochiĭ şi se depărtă.

Din poarta cimitirului se vedea, dincolo pe vale, satul Comăneştiĭ. Îĭ veni dor de Saşa. Porni într'acolo, să'ĭ mulţămească. Dar oare nu era prea de dimineaţă? Ba da, dar întrebarea luĭ rĕmase fără rĕspuns. Mergênd, se gândea la fondul de statornicie ce trebue să fie într'o fire ca a Saşeĭ. Mamă-sa o cunoştea bine, se vede, de oare-ce atâta îĭ vorbise de ea. Ce păcat că era hotărît să nu se 'nsoare!..

Când ajunse la Comăneştĭ, dete de un argat, care uda florile.

— Doarme Cuconiţa, măĭ flăcăule?

— Da cum o să doarmă pe vremea asta!...

— Dar Cuconaşu Mihaiŭ?

— A eşit. Dumneaeĭ e la biserică, iară cuconaşu..... e pe semne la câmp.

Omul îĭ arătă drumul către biserică, unde ajunse după câteva minute. De departe se vedea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

strălucind acoperişul de tinichia, iar, în clopotniţe, lemnăria schelelor şi clopotele înşile. In curte se jucaŭ copiĭ, in imineĭ şi cu cămăşuţa albă trasă peste iţarĭ, iar la brâŭ cu bete. La uşe, saraciĭ, încovăiaţĭ pe câte un bĕţ; babe ghemuite pe pardoseala de cărămidă; copiĭ micĭ ce se jucaŭ cu câte un mĕr. Biserica era de zid, încăpătoare, zug ăvită cam de mult, dar âncă cuviincioasă. Catapeteazma, innegrită de fum, era garnisită, la icoanele marĭ, cu perdeluţe albe: iconostasul era îmbrăcat în fir; pe măsuţa din mijloc se vadeaŭ farfurioare cu colivă, străchinĭ cu mere şi prune, ce propteaŭ la rădăcină o luminărică: prescurĭ, gărărĭ cu vin, mănunchĭ de *gălbioare* şi *indrişaim*. In strana din stînga cântă un dascăl, iar cea din dreapta era goală, fiind că acolo şezuse Comăneşteanu, tatăl Saşeĭ. In dreapta altaruluĭ sta în picioare un bagiŭ, îmbrăcat în anteriŭ, cu lanţul ceasorniculuĭ după gât, cu un inel straşnic în degel, făcênd crucĭ peste crucĭ, cu mâna roată prin aer, iar capul vecĭnic în mişcare. El izbucnea din când în când în rugăciunĭ: «binecuvintează stăpîne!» or «doamne milueşte, oamne milueşte, mne milueşte!...», orĭ pufnea pe nas, spre a ţine isonul, câte un «imn!...» ce zbîrnîia minute întregĭ. El ducea cădelniţa de la o uşe la alta a altaruluĭ; el zicea *tatăl nostru;* el era în sfârşit stâlpul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bisericeĭ. Și toate astea, gratis, doar numaĭ fiind-că tată-sĕŭ fusese la Ierusalim.

Lumea în biserică sta împărțită în două: femeile singure deoparte, în coadă, de la ușă până la jumĕtatea lo ului, iar bărbațiĭ, singurĭ, în frunte. Femeile măritate, cu pieptănătură cu conciu roșu și peste cap cu năframă albă, staŭ maĭ toate în genunchĭ; fetele marĭ, cu florĭ de tĕrg la cap, cu obrajiĭ daț cu roșu, cu fuste de stambă cu puchețeĭ, ce le veneaŭ până la glezne, staŭ maĭ mult în picioare, când veneaŭ. Bărbațiĭ, cu căciulele miţoase trintite jos, ceĭ maĭ mulțĭ cu plete lungĭ pe spate, uniĭ raș pe frunte, staŭ drepțĭ, ascultând slujba cu smerenie. Eĭ se daŭ la o parte cu respect din mijlocul bisericeĭ făcĕnd roată împrejurul Sașeĭ și al fetelor.

Mateĭ rĕmase lingă ușe. In primele momente, mirosul de tămâie îĭ aduse aminte înmormĕntarea mame-seĭ și par'că i se urcă la cap, făcĕndu'l să sufere. Puțin câte puțin însă, se deprinse cu el, și sfârși prin a asculta cu plăcere toată liturghia.

După biserică, Sașa se închină ușor către oameniĭ:

— Bună dimineața.

— Sărutăm mânele.

Apoĭ se opri la femeĭ să maĭ întrebe pe una de un copil bolnav, pe alta dacă a mâncat că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nepa, pe o a treia s'o cheme la curte, până ce, spre ușă, dete cu ochiĭ de Mateiŭ:

— Tiens! c'est vous?

— C'est moi.

Acest fel de a vorbi, în gura eĭ, era nefiresc, și se vedea bine că ascunde o stângăcie. Fetele îl scuturară de mână cu cotul în sus, după cum scria la pravila guvernantei Miss Sharp. Eșiră cu toțiĭ din curtea bisericeĭ, cu lumea după eĭ, și se îndreptară spre casă. Sașa se făcuse roșie, rîdea, se 'ntrerupea în vorbă, plecându-se spre Mateiŭ care era de partea cea-l'altă.

— Staĭ să dejunezĭ cu noĭ, nu'ĭ așa?

— Nu se poate.

— Da de ce nu poate?

— Fiind-că n'am lăsat vorbă acasă.

— Ce'ĭ maĭ lesne, trimit eŭ pe un om să spue.., dulcei Aglae că nu viĭ.

— Nu... azĭ e Duminecă, nu șeade bine să'ĭ las singurĭ.

— Vine și Prefectul.

— Un cuvênt maĭ mult ca să nu rămêiŭ.

— De ce?

— Așa. Pe mine mĕ asceaptă dulcea Aglae, la dumneata vine dulcele prefect...

Sașa bufni de rîs;

— Zĕŭ așa, vecine: n'aĭ nicĭ un haz.

— Ba niçĭ de cum, zise Mateiŭ, pe jumĕtate glumind și pe jumĕtate serios.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ba nu, zĕŭ, nu vreĭ să rĕmâĭ?

— Nu pot astăzĭ. Poftește-mĕ altă-dată; și viŭ cu plăcere. Bine înțeles, fără prefecțĭ.

— Nicĭ vorbă, z'se Sașa, trecênd în spre partea lui și luându-l de brață. Da cafeaua staĭ s'o eĭ cu noĭ?

— Am luat-o deja, însă staŭ. O să m'apuce soarele...

— Nu'ĭ nimic: te trimetem cu trăsura.

În cerdac, la umbră, Turică aduse cafeaua, zîmbind bucuros lui Mateiŭ.

— Poftițĭ cafea, Cuconașule?

— Nu, mulțumesc.

— Că doar e făcută de cuconița noastră *în prisoană*.

— Știe cuconașu, zise Sașa, iritată; lasă tava pe masă și du-te de'țĭ caută de treabă.

Turică zîmbi cu supunere, și se retrase.

— E supĕrător cu prostiile lui: toată ziua îndrugă la radicale. Alaltă-erĭ era furios pe bucătăreasă că nu știe să facă *ardevurĭ* locate. De unde i-o fi intrat în cap că pătlăgelele locate sunt *hors-d'oeuvre*.

Apoĭ, întorcêndu-se spre Mateiŭ, cu grația eĭ senină:

— Zĕŭ, nu vreĭ să cĭ nimic?

— Bine, să iaŭ ceva, ca să-țĭ fac plăcere, dar ce?

— Or ce vreĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dar poate miere, zise el.

Rideau amêndoui, aducêndu'şi aminte de data trecută. Mateiu se uită la ea, încântat de îndemânarea cu care se mişcă. Ea purtă o rochie de ţular alb, cu o cingătoare de panglică, ce'i cădea pe-o parte, în două lungi capete. Când trecea pe lângă dênsul, stofa îl atingea uşor peste genunchi, cu mlădieri parfumate. I se părea că nu văzuse nici o rochie mai bine croită şi mai simpatică. Ar fi vrut să pue mâna pe capătul panglicei şi s'o mângâie.—S şa se aşeză jos, în faţa lui.

— Mary adu tablele, te rog.

Fetele se repeziră amêndouă s'aducă cutia cu tablele.

— Nu ştiu câţi semeni cu o floare!... zise Mateiu de-odată.

— Vai vecine, ce compliment!

— Adevărat; ar fi fost mai bine să tac, însă mi-a venit aşa de firesc! Semeni în adevăr cu o floare. Hainele par astăzi că aŭ crescut pe dumneata, cum cresce foile crinului din el însuşi.

Ea se făcuse roşie de plăcere şi se opri din pregătirea cafelei, împingênd uşor ceaşca departe de dênsa. Apoi se plecă în jos şi se uită la rochie.

— Îţi place? E simplă, nu aşa!...

— Minunată!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Fetele se întoarseră cu cutia cu table, și se puseră să-și bea cafeaoa în liniște.

Saşa întinse tablele pe masă și-i arătă cum se aşează pietrele, cum se aruncă zarul, cum umb'ă jocul, cu înlesnirea unuĭ adevĕrat stîlp de cafenea. Dar ochiĭ eĭ adîncĭ aveaŭ o privire atât de preocupată, încât se vedea, din genele lor ce se mişcaŭ gânditoare, că mintea e în altă parte. Gura zîmbea, umedă de fericire. Mîna stîngă, cu care aruncă zarul, tremură. Cuburile săltaŭ afară din cutie, iar Mateiŭ se plecă să le adune. Ea le trecea în mâna dreaptă, dar nicĭ cu aceasta nu izbutea maĭ mult.

— Pardon!... Nu știŭ să maĭ arunc...

După un minut iar sări zarul, căzênd pe scândurĭ.

— Da ce facĭ Maman? zise Mary, uitându se la ea cu mirare.

Ea, disperată, își duse mânile la ochĭ, roșie și respirând cu greutate. Părea că rîde, însă batista 'ĭ se udase de lacrămĭ. Fetele se uitaŭ una la alta, neliniștite, iar Mateiu zîmbea, fără să priceapă ce e. Saşa se sculă de pe scaun și, grăbită, intră înnăuntru. Surorile eĭ se luară după dênsa. Ea intră în odaia eĭ, unde căzû pe o sofa, cu batista tot la ochĭ, plângênd.

— Maman dragă, ce aĭ? Victorio, adu flaconul de pe masa mea. Maman, ți-e poate prea cald?... ce aĭ...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Binişor, ea îşĭ luă mânile de la ochĭ şi respiră din plin.

— N'am nimic, dragă... Am ameţit. Poate că 'mĭ e prea cald. Du-te, te rog, de staĭ cu Mateiŭ. Victoria o să mĕ ajute să mĕ schimb.

— Să chiem pe mama Manda?

— Nu, fetiţo.

Mary eşi, nesigură, şi veni în cerdac, la Mateiŭ. In urma eĭ, Victoria intră repede, la Saşa, gâfâind şi gata să plângă şi ea. Saşa sta tot jos, uitându-se drept înaintea ochilor.

— 'Ţi-a trecut, maman dragă?

Glasul feteĭ era atît de mişcat, în cât soră-sa părŭ a reveni la cele din prejur.

— 'Mi-a trecut fetiţo. Vino 'ncoace.

Victoria se aşează în genunchĭ lîngă soţa, iar Saşa îĭ luă capul în mânĭ şi i-l sărută cu o adevĕrată frenezie. O putere nemărginită de simpatie, de iubire de lumea întreagă îĭ rĕsări în suflet, şi par'că strîngênd în braţe capul feteĭ, mulţumea o nevoie fizică de a mîngâia pe cineva. — După câte-va momente se sculă, veselă, rîzênd:

— 'Mi-a trecut! haidem.

In fuga, îşĭ netezì pĕrul la tîmple, muiă o batistă în apă şi 'şĭ rĕcori obrazul, apoĭ eşi. Se duse, zîmbind, drept la locul eĭ de mai 'nainte. Mateiŭ se uita la ea, mirat şi oare-cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nedomiriĭ de ceea ce se întêmplase. Ea nu îndrăznea să'şĭ ridice ochiĭ spre el.

— Sper că nu eŭ sînt cauza...

— Nu, nu, nu: 'mĭ-a venit un fel de ameţeală... de care nicĭ eŭ nu'mĭ daŭ seamă. Poate fumul din biserică... căldura.. In sfîrşit a trecut.

Pe când ea vorbea, un dogear cu douĭ caĭ frumoşĭ intră pe poartă.

— Haiĭ! Prefectul! zise Damian, sculându-se şi voind să fugă.

Saşa se întoarse cu grabă către poartă.

— Nu te speriă, nu 'l Prefectul, zise ea rîzênd. Fetelor ştergeţi-o!... cât maĭ e vreme.

Fetele înţeleseră şi se făcură nevĕzute.

— Tănase Scatiu, cu caiĭ luaţĭ de la Otopeanu.

Trăsura se opri înnaintea scăriĭ şi, în adevĕr, Tănase Scatiu se coborî, dînd hăţurile în mâna vizitiuluĭ. Caiĭ eraŭ minunaţĭ: cu picioarele, dinnainte înfipte departe în nisip; cu capul sus; muşcând din zăbale; cu hamurile de argint înhămaţĭ la o trăsură elegantă; eraŭ de un *stil* desăvîrşit. In coada trăsureĭ însă, sta un ţĕrănoiŭ, încălţat cu ciubote, în spinare cu un palton de-a stăpînu-sĕŭ, ros şi eşit de soare, iar în cap cu o pălărie înnaltă, ce 'l venea pînă peste urechĭ, soioasă şi zdruncinată ca o vechie braşoveancă. Acesta da de gol totul: se vedea că trăsura şi caiĭ trebuiaŭ să fie cumpĕraţĭ la meza, or luaţĭ amanet, de la vre-un om

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cum se cade,—altfel n'ar fi fost aşa de corecţi la un stăpân care avea o asemenea probă de vizitiu.

Scatiu era îmbrăcat cu un soiu de halat de dril, care, în gândul lui, era făcut ca să'l apere de praf şi tot odată să răpue lumea de ghiduşie. — Mateiu înţelese dintr'o aruncătură de ochi pentru ce unchiu-sĕu îl găsea mitocan.

Tănase se aşează pe un scaun, picior peste picior şi începù a se frecă pe frunte cu batista.

— Ptiu!.. da cald e nenişorule!... Că încă i-am zis lui Iorgulescu: nu te duce Guţă... Ce să ne ostenim noi caii pentru o ţablă ca Panaitopulo! Dar e de un *antetman* domnule!...

— Ei, l'aţi ales? întrebă Saşa.

— L'am alesără.

— Bine aţi făcut.

— Eu unul nu eram de idee. Panaitopulo, *dipotat!* Un prost, un ăla! Să mai lase locul şi la alţii, că acum e vremea tinerilor. Uite, d-nul Mateiu, bunăoară; eu, un altul ca mine..

— O să-ţi vie vremea şi dumitale, zise Saşa, zîmbind. Da frumoşi cai ai.

— Vĕ place?

— Imi plac mult.

— O mie cinci sute de franci. Numai hamurile fac mai mult, zise el, îngânfat de mulţumire.

— Adevĕrat.

— Ei, aşa'i cu boerimea noastră: ia bani cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dobêndă ca să petreacă la străinêtate, şi când la plată, lufă. Noĭ stăm colea şi ne roadem din unghiĭ, ca să le plătim arenzile, iar creditoriĭ dumnealor le vênd averile la mezat.

— Ia lasă, d-le Tănase, că tot dumneavoastră sinteţĭ creditoriĭ.

— Coană Saşo, să mĕ bată Dumnezeŭ dacă aveam să iaŭ un ban. Cât am ţinut moşia luĭ, da... nu mĕ daŭ la o parte. Aveam un samsar la Bucureştĭ, care, numa ce-mĭ da o depeşă: «Tănase Solirescu, Vlădenĭ. In curênd apă la moară.» *Emediat* mĕ porneam la gară, şi numaĭ aşa ca din întêmplare trecem pe la Fialcowsky, unde Costică Otopeanu şopăia prin toată colţurile cu căimălariĭ. Cum mĕ vedea, imĭ sarea de gât. Ce noroc! câtă plăcere! Eŭ mĕ făceam niznaĭ. Numa ce mĕ scotea afară, mĕ urcà în muscal şi haide! N'aveam lescaie în buzunar, dar muscalul muscal. Şi numa începea vorba: că nene Tănase, să-mĭ daĭ cincĭ miĭ de francĭ N'am Coane Costică! — De găsnştĭ dumneata la un banchier, şi să ţiĭ opreştĭ din câştiu. — Doar aşa. Şi numaĭ rĕmânea la *Bolivard*, ior eu, nentule, *vira* prin lipscanĭ cu trăsura boieruluĭ, cumpăram mameĭ cele de trebuinţă, şi peste o jumat de ceas mĕ 'ntorceam. — Eĭ, aĭ găsit? — Chipurile am găsit, dar mi-e şi ruşine să vĕ spun cu cât. — Cu cât o fi. — Un afurisit de jidan, din Hanul cu Teĭ: cere 17 la sută, şi zice că la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

un boier ca D-voastră nu dă mai puțin de zece mii de lei... In sfîrșit ce să mai încurc vorba, când îi eram arendaș, îl ciupiam; dar de astădată, nimic.

După aceea tăcu și păru a se gândi un moment. Mateiu și Sașa se uitau la el.

— Îmi pare rău.

— De ce? îl întrebă Sașa.

— Trebuia să-l lucrez mai bine.

— Nu ești mulțumit?

— Bine. Coană Sașo, nu vezi că l'au mâncat alții... Nu era mai bine să-l pui eu în pungă, că mi-am trecut o viață întreagă muncind pe pământul lui.

— Tocmai de aceea, eu credeam că ar trebui să ai milă de el, tocmai fiind că ai făcut stare pe moșia lui.

Tănase Scatiu plesni din degete și șuieră ca un șarpe:

— Boerii, boerii, cum se apără!... E he! s'au dus vremurile alea. Acuma ghimiru! Ai bani? ești boer; n'ai bani? poți să fii coborît cu hârzobul din cer, tot de geaba. Este?

Mateiu, căruia era adresată întrebarea, dete din cap, par'că ar fi zis «mai încape vorbă».

— Eu, *neaca* să'mi trăiască, urmă Scatiu, că de lume puțin îmi pasă. Moșia mea, caii mei. Când îmi vine gust de lume, pune Costeo caii la trăsură și la gară băete. Este?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Este.

— Ba Brăila vreĭ? iote-o Brăila; ba drăgaĭca Buzĕuluĭ vreĭ? iacăt'o colea; ba Bucureștĭ să zicem că vreĭ? dute băete la Bucureștĭ. Parale să aĭ, că *destracții* se găsesc ele. Este?

Mateiŭ pufni de rîs, dar se 'ncercă să pară firesc, neascunzêndu-se de Scatiu.

— Eŭ nu 'ĭ spuiŭ dumneaeĭ tot asta?

Sașa se uĭta la el cu mirare, gata s'o umfle rîsu și pe ea.

— Imĭ spuneaĭ mie?!...

— Se 'nțelege. Brăila vreĭ? uite Broila; Bucureștĭ să zicem că vreĭ? poftim la Bucureștĭ. Ce atâta jale, fiind-că Otopeanu și-a vêndut trăsura la mezat! Cel puțin acuma a intrat în mâna unuĭ om care știe ce vrea să zică trăsură și caĭ.

— Este? întrebă Tănase mulțumit.

Sașa ridea, cu mâna la gură, par'că să temea să nu supere pe Scatiu. Acesta încântat de succesul ce avea, vroĭ să urmeze:

— Ba poate o să mĕ 'ntrebĭ de ce i-am cumpĕrat.

— Da nu te 'ntreb frate, zise Mateiŭ foarte serios.

Scatiu rĕmase un moment cam nedumerit Apoĭ, înțelegênd că celălalt vrea să rîdă de dênsul, se făcu roșiu.

— Adică cum vine vorba asta? mîrîi el.

— Eĭ, haĭ să zicem că te 'ntreb.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Am înțeles. Adică dumneata vreĭ să m'aducĭ *peripizon*... parcă eŭ sunt prost și nu 'nțeleg.

Mateiŭ se prăpădea de rîs.

— Să te-aduc... ce?

— Lasă că știŭ eŭ.

Apoĭ vroi s'o întoarcă și el pe glumă:

— Poftim de vezĭ ce 'nvață dumnealor în străinătate. Diploma, domnule, să 'ți vĕd diploma!... Ce'mĭ umbli dumneata cu *fanfleurĭ* de ăstea.

Mateiŭ rîdea din ce în ce maĭ tare, iar Scatiu de asemenĭ, părînd că are și el drept la rîs. Saşa își muşcă buzele, ca să nu aĭbă aerul că ține parte luĭ Mateiŭ.

— Domnule Tănase, vreĭ să ieĭ ceva.

— O dulceață, Cuconiță, cu plăcere.

Își luă dulceața și voi să plece. Mateiŭ îl rugă să'l ducă și pe el acasă, — ceea-ce Scatiu primi bucuros, fiind-că putea astfel să'ĭ arate caiĭ.

Când își luă adio de la Saşa, aceasta 'ĭ zise încet:

— Mihaiŭ nicĭ nu te-a vĕzut... Puteam să te trimitem cu trăsura noastră...

— E prea cald, și 'ți ostenesc caiĭ de geaba.

— Când maĭ viĭ pe la noĭ?

— Când vreĭ; dacă nu e prea curînd, și diseară pot veni.

— Foarte bine, te aşteptăm diseară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XIII

Când Tănase Scatiu ajunse acasă, trase cu trăsura drept la grajd şi propti caiĭ în faţa unuĭ morman de gunoiŭ. El însuşĭ stete de faţă la deshămarea *harmăsarilor*.

Intr'o curte mare, se întindeaŭ şireagurĭ de case de nuele lipite cu lut; şandramale de scândurĭ; cotineţe de găinĭ; hambare; douĕ puţurĭ cu furcile strîmbe şi cu jghiaburile sparte, aşa că noroiul era deapururĭ în fiinţă; o bucătărie povîrnită pe o rînă; grajdul cailor, de nuele nelipite, acoperit cu stuf; o porumbărie într'un picior, — în fine tot felul de acarete, făcute în pripă şi pe eftin.

In mijlocul curţiĭ, douĕ perechĭ de boĭ staŭ cap la cap; la umbra hambaruluĭ, un buhaiŭ bĕtrân rumega; pe vîrful gunoiuluĭ rîcâia o turmă de găinĭ, cu un cocoş moţat; în noroiul de la puţurĭ se tăvăleaŭ treĭ porcĭ; la uşa bucătărieĭ, o ţĕrancă da de mâncare la curcĭ, urzicĭ bătute cu făină de meiŭ. Argaţiĭ umblaŭ a lene, de-abia trăgêndu-şĭ ciubotele după eĭ. Căldura, şi un cioca-douĕ de rachiŭ maĭ mult, îĭ moleşea cu desĕvîrşire.

Tănase intră în casă. Un miros de crîşmă îl luă de la uşă. In adevĕr, într'o cămăruţă lipită cu lut pe jos, mamă-sa *boteza* rachiul. Un argat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

scotea spirt dintr'un poloboc şi-l vĕrsa într'o curătoare, amestecându-l cu doĕ părţi apă. Coana Probira, cu un tistimel desbrobodit pe creştetul capului, cu o rochiă de stambă, murdară, sta pe un scăunel de lemn ca nu cum-va argatul să guste vre-o picătură de bĕutură. Dumneaeĭ însă se credea obligată *a şĭ face o idee* de fie-care hîrdău de rachiŭ. La fie-care gustăreală, strîmba din nas şi scutura din umerĭ.

— Ăăă!.. că tare mai e cătrănit, batăl Dumnezeŭ!

— Să mai punem o leacă de apă, coană.

— Păĭ vorbă-i: pune apă, că le face rĕŭ dacă o fi prea tare.

Ţĕranul mustăcea şi vĕrsa mereŭ la apă.

— Eŭ zic, coană, să le dăm mai ghine apă proaspĕtă că'i mai sănătoasă.

Coana Probira rîdea:

— Bată-te Dumnezeŭ, de beţiv, că tot catran aĭ vrea să beĭ...

— Păĭ cire'i ăla, să lase lucru bun. Măcar şi matale, când te-apucă beteşugul, tot la lucru tare te tragĭ.

— Ba vezĭ că m'oĭ lăsa să mĕ doboare boala.

— D'apoĭ boala matale aşĭ vrea s'o am eŭ....

— Pedepsite-ar Dumnezeŭ, dacă'i aşa....

—Ba că chiar aşa, numa leacurile să mi le dea.

— Da ce, mă, vreĭ să beaŭ drăcoveniile ce aduce procopsitu de fiĭ-meŭ?... Apă de vacs, apă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de Buda, apă de naiba, tot apă şi iar apă;

— Ba ca să zicĭ!

— Eŭ îmĭ ştiŭ leacul: buruenile mele..... Să nu'ţĭ uiţĭ vorba, ia dute de mi-le adu... Ştiĭ unde sunt: sub pat, la perete. Sînt două sticlişoare, una maĭ mare şi una maĭ mică. Pe cea maĭ mică s'o aducĭ.

Argatu eşi.

— Mă, mă!

Omul îşĭ întoarse capul spre ea.

— Să nu te împingă aghiuţă să'ţĭ vîrĭ pliscul în sticlă.

— Păzească sfîntu!

— Eŭ atita îţĭ spuĭ.

Dînsul se duse drept la clondir, şi, cum şedea în genuchĭ lîngă pat, cu faţa spre perete, puse sticla la gură şi subse cât ce putu. Apoĭ îşĭ şterse mustăţile cu dosul mâneĭ, puse dopul de ciocan de porumb la loc, şi se întoarse.

Coana Prohira se uită în zare la sticlă şi apoĭ la argat.

— O să te fure sfinţiĭ, Eremio.

Eĭ se făcea că n'aude. Dînsa duse sticla la gură şi dete ochiĭ peste cap.

— Par'că 'mĭ merge la inimă, maică.

— O bĭ pelin, coană?

— Ce pelin! Rachiŭ de drojdiĭ curat, cu o leacă de izmă, de 'ţĭ ea durerea de la lingurică cu mâna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Omul nu mai zise nimic, de oare-ce opinia lui era deja formată, ci aşteptă să ducă sticla la loc, cu nădejde de a se întări şi mai mult în opinia de mai sus.

Aceasta era starea lucrurilor în cămară, când intră Scaliu. El se rezemă cu mâinile de uşorii chilerului şi se uită înnaontru.

— Da ce faci mamă, azi, Dumineca? de ce nu te odihneşti?

— Apoi da, să mă odihnesc..... Da de m'oiŭ odihni eŭ cine o să muncească? cine-o să'ţi vadă de interese? bagabonţii ăştia? că dumneata acuma de politică te ţii, pentru stricatul de Panaiotopulo...

— E, e, destul. Vezi mai bine că te dă de gol sticla aia.

— Care sticlă, ce sticlă?... sticla cu doctoriile?

— Ia mai slăbeşte-o cu doctoriile, că te-ai buhăvit.

— M'am buhăvit, eu?... Nu ţi-e ruşine obrazului, potca lumei, să-mi vorbeşti mie aşa! Da de aia te-am făcut şi te-am crescut eu, mă?

— Da eu 'ţi zic pentru binele dumitale.

— Să te ia dracu, că mai bine te făceam mort, păcătosule.

O ploaie de ocări triviale se prăbuşi din gura ei asupra lui. El înnălţă din umeri şi intră la el în odaie.

— Iar s'a îmbătat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dînsa eşi în curte şi începu să strige în potriva lui, că a pus mâna pe averea de la *dumneaiui*, că o ţine ca pe o slugă, că ea se duce în lume, şi câte de toate. Câţi-va băeţi se uitaŭ la ea, de la poartă, şi rideaŭ. Ea scuipa spre ei.

După ce batjocoriî pe toată lumea, intră în casă, mătăhăind, şi se culcă.

Scatiu se desbrăcase şi el şi se aruncase pe pat.

In odaia lui, cu ferestre mititele şi cu perdeluţe de stambă roşie, atîrnaŭ de cuie: îrêie, căpestre şi biciurî de tot felul, o jileţcă cu mâneci, aninată de un colţ, vre-o douĕ pistoale, o puşcă şi o geantă; pe jos, o pereche de cisme de vênătoare, niste pantofi cusuţi în canava, — şi 'ncolo, lutul udat, ce ţinea rĕcoare.

Intins în pat, Scatiu se gândea la Tincuţa. Tinereţea şi frăgezimea feteî aprindeaŭ mintea flăcăului bĕtrân. Ce n'ar fi dat s'o poată lua de nevastă! Conu Dinu Murguleţ 'i datoră 30 de mii de leî, şi părea a nu se grăbi să'î înnapoieze. La ideea banului, entusiasmul lui pentru fată păru a mai scădea. Lucrul de căpetenie era: să pună mâna şi pe banî şi pe fată. O tuse seacă 'l făcŭ să se ridice pe un cot şi să înjure. Rĕsuci o ţigară, vorbind singur, şi după aceea luă o pană de pe sfeşnic şi'şî frecă ţigareta; apoî se rĕsturnă din noŭ în pat, sorbind fumul cu lăcomie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Afară, pe prispă, se auzeaŭ glasurile a maĭ multor ţĕraniĭ, ce vorbeaŭ trăgănat.

— Că nu'ĭ, măĭ, hine Petreo; de la hotărnicia vechie, a luĭ Mavru. El se scoală cu *prieteniele* după hotărnicia cea nouă.

— A inginerului judeţuluĭ, naş Gheorghe?

— Păĭ cum.

— Da ăla nicĭ nu ştie să măsoare.

— Păĭ cică aia'ĭ măsurătoarea dreaptă.

— O hi, mă, că dracu 'ĭ meşter.

Tănase Scaliu 'ĭ auzea din pat şi turba de mânie. I-ar fi împuşcat ca pe nişte câinĭ, dacă nu i-ar fi fost frică de juraţĭ. Se sculă binişor şi se duse să se uite la eĭ de pe fereastră. Eraŭ ceĭ maĭ dârjĭ din sat. El 'şĭ îmbrăcă laibărul de dril şi eşĭ la eĭ. Clocotea de mânie, dar se stăpînea.

Ţĕraniĭ se sculară cu toţiĭ în picioare, cu căciula în mână.

— Bună vremea, oameniĭ buniĭ.

— Sărutăm mânile, boierule.

— D'apoĭ, ce doriţĭ, de v'aţĭ sculat pe vremea asta să veniţĭ la mine?

— Apoĭ ce să dorim, Coane? sănătate dorim.

— Sănătate să dea Dumnezeŭ. Alta?..

— Păĭ, ia hârtia asta...

Unul din eĭ scoase din sînul cămăşiĭ un mototol de basma, şi desfăşurându-l, cu mânile luĭ crăpăcioase, dete de o cilaţie.

Tănase se făcuse roşiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— E o *cetație*, zise el. Nu știți dumnea-voastră că așa am vorbit: să ne căulăm fie-care dreptatea la judecată.

— Păi ghine, Coane, așa ne-a fost vorba?... zise cel mai bătrân dintre țăranii. Noi ți-am spus că la judecată nu mergem. Mai ghine 'ți facem v'o povară...

— Păi cu povară să-mi faceți oameni buni?.. că dumneavoastră nu le 'mpliniți nici pe cele vechi.

— He! păcatele noastre! d'apoi cine 'ți muncește pământul, Coane?...

— Banii mei, bade.

— Ia' uzi mă, zise unul, eu până azi n'am pomenit ban de la el.

— Tacă-ți gura, mă, Leftere, ziseră cu toții.

Scatiu se uita la ei pe sub sprînceană. Indoi hârtia și vru s'o dea înnapoi țăranului de la care o luase.

— În sfîrșit luați-vă *cetația*, și mai bine așa: la judecată nici eu nu vă 'nșel, nici dumneavoastră nu mă 'nșelați.

Țăranul nu vru să'și ia citația 'napoi.

— D'apoi par'că n'o să ne judece tot boerii.

— Corb la corb nu-și scoate ochii, adăogă Lefter.

— Ci tacă-ți gura mă nea Leftere.

— A băut un păhăruț la grec.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ba n'am bĕut nicĭ de fel, da ce umblă să ne ia pămîntul!

— Așa este, ziseră maĭ multe glasurĭ.

Ceĭ din frunte, maĭ bĕtrânĭ, căutaŭ s'o ia maĭ pe domol.

— Noĭ, de la hotărnicia vechie, n'am fost supăraţĭ de nimenĭ, strigă Lefter, în mijlocul ţĕranilor; ce vine el acuma să ne ia pămêntul!

— Mă, da iute te-aĭ făcut, bade Leftere, zise Scatiu, roşiu de mânie, dar tot căutând să se stăpînească.

— Iute m'am făcut, că umbli să ne furĭ pămêntul, tâlharule!

Vre-o câţĭ-va ţĕranĭ îl luară de spate şi-l deteră la o parte.

— Să nu-ţĭ calce chiciorul pe ogoru meŭ, că te sburătuesc! strigă Lefter.

— E bĕut, Coane, să nu-ţĭ fie cu supărare.

— Lasă c'o să-l învĕţ eŭ minte!... Eĭ ce maĭ vreţĭ de la mine?

— Apoĭ să nu ne iaĭ pămênturile, sărac de maica noastră, că ne laşĭ copchiiĭ pe drumurĭ, Coane.

— Ce-o să vĕ fac eŭ, moş Stoico? Pe planurile mele de hotărnicie aşa stă, că grindul de la Cucueţĭ până la heleşteŭ este al Statuluĭ. Eŭ sunt dator să apăr averea Statuluĭ, că altfel o plătesc din buzunarul meŭ.

— D'apoĭ Statul de ce nu s'a maĭ sculat pînă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

acuşica?... el nu ia de la noĭ, el ne dă, că de aia'ĭ Stat.

— O fi!... Cine v'a maĭ vĕrit în cap şi asta?

— Apăĭ cică o să vie poruncă dela guvern să se 'mpartă toate alea.

— S'o aşteptĭ, moş Stoico.

— Păĭ noĭ nu ştim, Coane: omul fără carte e ca vaĭ de el; da aşa s'a svonit; a venit cică de la Rosia poruncă să ne împartă pămênturĭ.

— Să vĕ 'mpartă pămênturĭ!... Grele vremurĭ am ajuns, să'ţĭ spuiŭ drept! Da dumneata aĭ primi, moş Stoico, să'ţĭ împartă pămêntul? aĭ primi să'ţĭ ia fata şi muierea; să'ţĭ împartă aşternutul; să'ţĭ ia oala dela foc; să'ţĭ împartă boiĭ de la jug, că dumneata aĭ patru, iar beţivu ăla care mĕ 'njură n'are nicĭ unul, fiind-că i-a bĕut.

— Da or am bĕut baniĭ tĕĭ, mă calicule, zise Lefter de la o parte.

— Să'ţĭ tacă gura, hoţule, că te împuşc! răcni Tănase la el.

— Ia maĭ ţine'ţĭ gura, mă, Leftere, ziseră maĭ mulţĭ.

Lefter tăcŭ. Scatiu simţindu-se ascultat, urmă:

— Ţi-aĭ împărţi boiĭ cu el, ha?... Dă'ĭ şi lui doĭ boĭ, că el n'are, şi *mneata* aĭ pntru, ha?

Scatiu se uita la el, şi cu coada ochiuluĭ la ceĭ de prin prejur, mulţumit de efectul ce făcea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Stoica își trecea cu dosul palmei pe coloarele de mustăți:

— Păi dacă e să'i dăm boi lui Lefter, Coane, cu n'am decât patru, iar matale ai o cireadă întreagă: dă'i și lui, săracul.

Bătrânul Stoica mustăci, pe când cei lalți se foiau între ei, neîndrăznind să rîză.

— Eu, lui Lefter, boi?... șoricioaică! zise Tănase, având aerul de a glumi. Mergeți cu Dumnezeu, oameni buni, și la ziua înfățișărei veniți la judecată, că'i numai de o formă, ca să nu m'apuce Statul.

— Mai rămâneți sănătoși, Coane, da noi la judecată nu venim, și nici judecată să nu calce pe la noi, că nu e bine.

Tănase intră în năuntru, cu citația în mână. iar ei se depărtară, vorbind și dând din mâni

— Ai draculuĭ, mi-au lăsat citația,. Bre!... a ajuns țăranul mai șiret decât boierul, zise el. ca morală.

Șezu pe marginea patuluĭ și se gândi, fumând. După cât-va timp, intră mamă-sa, spăsită și necăjită, și merse de se așeză pe un colț de scaun, fără a zice nimic. El se uită la ea mișcat. Cât putea bădărănia lui să îngăduie sentimente înnalte, ele erau pentru babă. Îi ierta toate celea, până și beția, fiindcă de, «o mamă are omul».

— Ei, ce ai, de te-ai supărat așa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea dà din cap, și'și frângea mânile, sbîrcind din gură ca un copil ce stă să plângă.

— L'am auzit.... pe Lefter... nu l'ar răbda pământul....

— Eĭ !... și de asta te-aĭ necăjit atâta?

— Cum să nu mĕ necăjesc, maică !... Auzĭ dumneata, țĕran obraznic!

— Erà beat.

— Beat, ha ?

— Apoĭ beția o să puie căp la multă lume, zise el, cu înțelesurĭ.

— Așa zĕŭ, beția. Beaŭ, batăĭ mama luĭ Dumnezeŭ, de sting pământul.

După aceea se sculă în picioare și se apropiè de el cu mare taina.

— Tănase!...

— Eĭ, ce'l ?

— Oare să nu'și vîre coada și *fodulul ?*

Aceasta erà poreclea luĭ Conu Dinu.

— Ia tacă'țĭ gura, maică.

— Iaca tac, zise ea repede, ducêndu-se din noŭ pe colțul scaunuluĭ.

— *Fodulu* dacă ar putea și-ar plăti datoria

— La sfântu așteaptă. Te-a găsit pe dumneata prost și'și joacă calul cum îĭ place.

— Ce face ?...

— Chiar așa. Te ține cu vorba să'țĭ dea fata. Par'că cine știe ce maĭ sculă. Fete pentru dumneata câte pofteștĭ...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Oleo!... Să nu mĕ facă, că'ĭ vênd şi cenuşa din vatră.

— Să i-o vinzi, procopsitului, că-ĭ cu coada în sus ca o capră rĭioasă... Acù ă maĭ venit şi lingoarea de nepotu-sĕŭ, şi nu maĭ încapĭ de eĭ.

— Doftorul cel mare!

— Doftor, ăla?... Nicĭ pe Coteiu din curte nu 'ĭ l'aşĭ da în seamă. Eŭ zic să'ĭ pui *sifestru*.

— Ba vezĭ că nu.

— Să-ĭ pui sifestru, şi să-l vĕd eŭ venind colea, la mine, şi tipărindu-mĭ mânile şi pe o parte şi pe alta, şi eŭ să'ĭ spnĭ «nu putem, nu putem». Cioclovina draculuĭ!.. Că de aia mi-am ros eu palmele, muncind cu rĕposatu tată-tĕŭ, ca să stringem banĭ, să le dăm lor, şi eĭ să ne facă mutre... Acuşĭ să te ducĭ la el şi să'ĭ pui *ezecuţie*.

— Eĭ, încet încet.

— Ba nicĭ un încet.

— Zi să-mĭ dea de spălat.

— Bate-i-ar Dumnezeŭ de calicĭ înfumuraţĭ.

După câte-va minute, intră jupâneasa Liţa, o dudană de muiere cât un munte. Ea aducea un lighian de aramă, cu ibricul de apă în mijloc, o cutie de tinichea cu o coajă de săpun, şi, pe un umĕr, un ştergar de ţară. După ce aşezĕ totul pe un scaun, îl aduse dinaintea luĭ Scatiu şi 'ĭ turnă să se Spele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

XIV

Matei se ducea la Comăneștĭ mai în toate zilele. Se obicĭnuise atît de mult cu drumul acesta, încât, când îșĭ mai aducea aminte de vorbele mame-sei și încercă să mai pue frĕŭ plăcerei de a vedea pe Saşa, i se părea că 'ĭ lipsește ceva. Dar atunci îșĭ zicea că e dator să se ducă tocmai ca s'o cunoască mai bine.

Într'una din aceste zile de cumințenie, pe când rătăcea singur, călare, pe marginea moșiei, se opri la bostănăria unuĭ lipovean.

Așezată în mijlocul câmpuluĭ, pe malul unuĭ iaz de moară, coliba strĕjuia un drum mare, întinzându'și umbrarul deasupra grămezilor de pepenĭ. Lipoveanul, cu femeea și două fete, încărcaŭ un car cu fîn. Îndată ce'l vĕzură, veniră la el. Omul, cu pălăria în mână și cu cămașa roșie peste pantaloni, se apropiè de el și-ĭ sărută mâna; femeile de asemenea. Apoi una din ele alergă înnăuntrul colibeĭ și veni cu un fund curat și un ștergar, pe când lipoveanul scotea dintr'o groapă un pepene enorm, pe care-l tăiă pe fund. Pepenele era minunat. Cu custurea înfiptă în miez, lipoveanul i-l așeză dinainte și apoi se dete la o parte.

El rĕmase singur, uitându-se pe câmp. Soarele apunea în dosul colibeĭ, luminând pieziș miriștele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

roase. Cât vedea cu ochiĭ, nu întâlnea de cât pete gălbuĭ de oarze secerate, orĭ suhaturĭ bătăturile, pe care ici şi colo rămăseseră în picioare curnuţĭ zgribuliţĭ şi tufe de tirlanĭ. Departe, pe drum, un vălătuc de praf părea că vine spre colibă, cu cine ştie ce căraŭşĭ în mijloc.

Un sentiment de pace neţărmurită, de oarbă supunere vremeĭ ce trece şi îngălbeneşte pustiurile, da priveliştea loculuĭ. Par'că aşa trebuia să fie.—Deprins acum cu firea ţăranilor, înţelegea, maĭ lesne natura după oameniĭ, decât pe oameniĭ de pe natură. Fluerul drumeţuluĭ, ce noaptea târziŭ se întoarce acasă, şi în câte-va note chinuite spune înduioşarea omuluĭ, era harfa pustietăţeĭ aceleia; chipurile liniştite ale cosaşilor răsfrângeaŭ lumina oare-cum târzie a soarelui apunênd. Şi se simţi el însuşĭ coprins de descurajare, uitâudu-se înnainte, tot înnainte. *O fi*, această vorbă atât de românească, îĭ veni în minte. Şi de la vorbă îl prinse gândul soarteĭ ţăranilor: ce bunĭ eraŭ că o primeaŭ aşa cum era!... Îşĭ aduse aminte de hotărîrea de a le face şcoală, pe care era departe de a o aduce la împlinire... Înfipse cuţitul într'o felie de pepene şi se puse a scoate seminţele din alveolele lor îmbrumate de zahăr: ia aşa te ia viaţa, cum ia o apă adâncă un paiŭ şi-l poartă domol de la un cot al malului la un alt cot: apa curge, înceată, şi tu curgĭ cu ea, fără să poţĭ face ceva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Vălătucul de praf se apropia, iar el se uita liniștit la drum. Era o trăsură cu doĭ caĭ. Când ajunse în dreptul colibeĭ, i se părù că recunoaște trăsura Sașeĭ, și, fără să se maĭ gîndească, sări de unde se afla și făcù semn vizitiuluĭ să oprească. In acelaș timp, de sub coșul trăsureĭ se ivi capul Sașeĭ, care nu-l ved-a, și, mirată, părea că vrea să cunoască cauza pentru care se opreaŭ. Când însă recunoscù pe Mateiŭ se dete jos repede și veni la el cu mâna întinsă.

— Ce te faci pe aicea, omule?

El dete din cap, neștiind bine ce să răspundă.

— Uite, mâncam un pepene.

— Ce bună idee! Mi-e așa de sete...

Și fără să maĭ aștepte altă poftire, se așeză pe bancă, își ridică pînă pe vîrful nasuluĭ vălul des cu care era acoperită, și se puse să taie bucățĭ micĭ de pepene și să mănânce. — Era încântătoare. Ochiĭ, privind spre el, rîdeaŭ de fericire. Mâna, strînsă în mănușe, apăsà ușor și elegant pe mânerul bieteĭ custure.

— Cum aĭ ajuns pe locurile astea?

— Uite așa. Da vezĭ ce bun pepene? nu maĭ mănâncĭ?

— Mulțumesc, am luat numaĭ ca să'mĭ treacă de sete... Da ia spune, cum te găsești pe aicĭ?

— Apoĭ cum să mŏ găsesc... îmĭ era urît și am eșit să mĕ maĭ plimb.

— Așa?... Va să zică la noĭ nu vĭĭ fiind că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

eşti ocupat, şi pe de altă parte umbli singur pe câmp, să'ţi treacă de urît.

— Umblu să'mi treacă de urît şi să'mi cunosc bine şi moşia.

— Da?..

— Da. Apoi, *să'mi treacă de urît*, e o vorbă. Eu, ca mulţi oameni, fug de urît, dar în acelaşi timp am nevoie câte o-dată de singurătate.

Ea se uită la el, clipind des şi părând că vrea să pătrundă înţelesul vorbei.

— Asta e adevărat, zise ea, după un moment de tăcere.

— Nu'i aşa?

— Da. Dar tot ar trebui să vii la noi mai des.

— O să viu. Îţi spun drept că aşi veni şi mai des, însă mă tem să nu fiu supărător cu vizitele mele.

— Matei!

El ridică ochii repede spre dânsa, surprins de a o auzi chiemându'l pe nume. Saşa se 'nroşise şi se uita în pământ.

— Mihai o să plece în curând, şi doreşte mult să te vadă, adăogă ea cu anevoinţă.

— Pleacă?.. O să'l însoţeşti şi dumneata?

— Păi ce să fac...

El rămase cu mânile încrucişate pe genunchi, gândindu-se. Saşa pleacă!.. Era pentru el o vorbă nouă şi aproape fără înţeles. Se uită la dânsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lung. Ea, cu vêrful umbreluţeĭ, mişcà un paiŭ. jos, pe pămênt.

— Nu ieĭ nişte pepenĭ sà'ĭ ducĭ acasà? tot eştĭ cu trăsura.

— Ba da.

Lipoveanul alese ce avea maĭ bun în groapă. Mateiŭ îĭ aşează cu grije la picioarele trăsureĭ, apoĭ se duse sà'şĭ deslege calul.

— Viŭ după dumneata.

— Cum !.. viĭ cu mine, sper.

El stete un moment la îndoială.

— Viŭ, dacă vreĭ, dar aşĭ fi aprins o ţigară...

— Aprinde, — mie 'mĭ face plăcere. Leagă'ţĭ calul lângă aĭ meĭ şi haĭ sà mergem, că apune soarele.

Matelŭ voia sà urmeze poveţele eĭ, dar nu isbutea cu nicĭ un preţ sà deslege căpăstrul de la gâtul caluluĭ. Saşa se uita la el, cum făcea lucrurĭ pe care nu le învĕţase, şi o bufni rîsul.

— De ce rîzĭ?

— Tare maĭ eştĭ stângaciŭ !..

Lipoveanul se repezi de unde era, şi într'o clipă desfăcù căpăstrul şi legă calul lângă celalţĭ.

El, cu mânele în vênt, a treabă, se urcă în trăsură rîzênd.

— Dacă n'am făcut nicĭ odată meşteşugul ăsta !...

— Ştiŭ... de aia m'am mirat şi mĕ mir de hotărîrea dumitale de a rĕmânea la ţară... Dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în sfârșit bine facĭ, zise ea, așezându-se comod în colțul trăsureĭ.

De la o bucată de vreme drumul mare fu lăsat, și roatele torară maĭ departe pe pământul țelinos al câmpuluĭ. Imbrăcase umbra toată zarea, pregătind calea amurguluĭ. Departe, în marginea orizontuluĭ, soarele dispăruse, aruncându-se într'un ocean de purpură. Raze ca de opal se ridicaŭ pe fundul liliachiŭ al cerului, părênd niște străpiturĭ enorme. Se simțea cum vine noaptea. O geaună vînătă de lumină se închidea prelung spre apus. Dunga dealuluĭ, pe care era satul, se înneca încetul cu încetul în clarul obscur al amurguluĭ.

— Ce moment încântătăr!.. zise el. Vezĭ? te mirĭ de ce am rămas la țară... Iată de ce

Ea tăcea, pierdută cu ochiĭ în pânza orizontuluĭ.

— Ce frumos e!... Nu'ĭ așa?

— Da, răspunse ea cu glasul tremurător.

— E așa de frumos, că te rsplătește de toate ostenelile zileĭ. Nimenĭ nu poate prinde ceasul trecător. Numaĭ soarele, în răsărit și'n apus, pare a'l însemna pe cer.

— Maĭ cu seamă în apus.

El tăcù un moment. După aceea, înțelegênd ce gândea ea, o întrebă:

— De ce?

— Așa. In răsărit e veselie, se amestecă o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

idee vagă de speranţă. Şi în fericire nu se numĕră ceasurile. Pe câtă vreme în apus, sufletul întrevede un sfîrşit, clipele cele din urmă ale unuĭ foc ce se stinge... Nu'ĭ aşa ?

— Da...

— In sfârşit astăzĭ mi se întêmplă un lucru ce rar se împlineşte în viaţă.

— Care ?

— Acela de a vedea schimbându-se o dorinţă puternică în realitate, şi de a fi tot aşa de încântat de realitate cât eram de dorinţă.

— Adică, vorbind, în proză ?...

— Nu'ĭ destul de limpede ?

— Ba da... dar ce vreĭ să zicĭ ?

— Vreaŭ să zic că, în general, nimic nu trece din lumea ideală în cea fenomenală fără să nu piardă din farmec. Astăzĭ mi se 'ntêmplă contrariul, pentru întâiaşĭ dată.

Ea începu să rîdă.

— Din ce în ce maĭ limpede. Inchipueşte-ţĭ că sunt foarte proastă... De ce nu vreĭ să spuĭ lucrurile în bună şi curată limbă românească ?

— Ba le spuiŭ. Vream să zic că de multă vreme visez la scena asta, la ţeară, la câmpul întins; de mult vream să mĕ întorc aci, să trăesc în pămêntul nostru, să răsuflu din plin şi să mĕ arză soarele... Mi s'a împlinit dorinţa, şi sunt tot aşa de fericit acum, precum eram înnainte de împlinirea eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Imĭ pare că e natural să fie așa.

— E o părere. Noĭ nu suntem deplin fericiţĭ decât numaĭ în iluzia fericireĭ noastre.

Ea tăcu un moment. După aceea adaose, timid și încet:

— Cu toate astea mie 'mĭ pare că sunt fericită în realitate.

— Da, se poate. Dar mĕ prind că dumneata eștĭ persoana cea maĭ visătoare...

— Eŭ ?!...

— Da, dumneata. Nu visătoare în înțelesul vulgar, ci meditativă, resfrântă în lăuntru, trăind prin propriele forțe ale sufletuluĭ dumitale și cerând foarte puțin de la lumea din afară.

— Eŭ nu știŭ. Știŭ atîta, că viața îmĭ pare interesantă, lumea în general bună, și cu un ideal în suflet, așĭ trăi un veac fără să mĕ plâng.

— A !... va se zică aĭ un ideal.

— Negreșit... Cine nu are un ideal ?

— Cine nu are... Foarte multă lume.

Ea dete din cap și nu maĭ răspunse. Incepea să se cam întunece. Se auzea ropăitul cailor pe întinderea câmpuluĭ, și nu se vedea decât linia dealuluĭ ce se apropia.

— Așĭ putea oare să te întreb ce ideal aĭ ?

Ea mișcă ușor din vârful unuĭ picior, zîmbind.

— Mĕ așteptam să mĕ întrebĭ.

— De ce ?

— Așa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Atunci răspunde-mi.

— Nu pot să'ți răspund.

Acuma îi veni rîndul lui să tacă.

— Ai dreptate, adogă după un moment: nu aşi fi îndrăznit să te întreb, dacă te-aşi vedea bine.

Ea începù să rîdă.

— De ce rîzi?... Îmi pare rĕŭ că rîzi.

Dar ea ridea şi mi tare. El tăcù cu totul. După cât-va timp tăcù şi ea, şi iarăşi nu se mai auzi decât mersul trăsurei.

— Iartă-mĕ, zise dĕnsa, atingĕndu'i uşor cu mâna.

— De ce să te iert? Nu mi-ai făcut nimic.

— Da, dar am rîs prostește... Mĕ ierți?

— Cum să nu te iert.

El îi luă binişor mâna într'ale lui şi nu mai zise nimic. Eraŭ atât de fericiți amĕndoi, în amurgul vremii, în cât ar fi dorit să se ducă trăsura mai departe şi tot mai departe, fără țel.

— Eram pe drumul arzĕtor al confidențelor, zise el încet şi par'că s'ar fi gândit la lumea din mintea lui. Alături de dorul meŭ de țeară, sta dorul de cine-va, iubit, dar necunoscut. Imi părea că trebue să te întâlnesc, M'ai însoțit în tot-deauna şi peste tot, şi cu toate astea nu ştiam cine eşti.

Ea se lipise de umĕrul lui, tăcută şi tremurătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Şi acum, cunoscându-te, îmi pare că eşti aceea pe care o doream, întocmai, aievea, mai dulce şi mai bună de cât cum o visam...

O lungă tăcere urmă vorbelor acestora. Până acasă nu mai ziseră nimic. Plecată cu capul pe umărul lui, Saşa închidea ochii pe jumătate şi vedea linia dealului, întunecată, perdută, par'că ar fi fost o dungă de pe cer. In ultima tremurare a luminei apuse, înnota o stea. Ea părea că iese din adincul timpului şi vine, vine spre orizonturile noastre, purtătoare de veşti bune.

Trăsura se opri la poarta lui Mateiu. El se dete jos, încet.

— Ce rău îmi pare!...

Saşa îl strînse uşor de mână.

— Vii mâine ?

— Da.

— Vrei să'mi spui, când vei veni, ce stea e aceea?...

Ea îi arătă cu mîna spre cer.

— E a speranţei şi a fericirei.

— Ştiu... pentru noi.

— Pentru noi.

— Da, pentru noi. Dar pentru lumea cealaltă?

— In apusul soarelui, în August îmi pare că se iveşte constelaţia Fecioarei. Iţi spun mâine cum se chiamă... Noapte bună...

— Noapte bună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XV.

El intră acasă senin, fericit, cu o puternică notă de idealitate, ce răsună până în straturile cele mai depărtate ale sufletului.

Sașa se dete jos din trăsură, ușoară ca o păsărică. Fetele și Mihaiŭ, care o așteptaŭ, staŭ în balcon cam plouați, fiindcă era târziŭ și le era foame.

— Da ce ți s'a întîmplat maman? o întrebă Mihaiŭ.

— Nu mai puteți de foame, nu-i așa?... Am plecat târziŭ de la Vlădeni, și pe drum am întâlnit pe Damian, la coliba unuĭ lipovean, de unde v'aduc și pepeni. Haĭ să mâncăm.

Eĭ se duseră la masă, iar Sașa întră un moment la ea să se scuture, și după cinci minute veni în sofragerie cântând.

— Maman, nu știĭ un lucru?... mâine ne vine sfînta de la Agapia.

— Da?

— A trecut sub-prefectul pe-aicĭ și ne-a zis că mâine, la zece, să-i eșim înnainte cu tot satul.

Turică, feciorul, cu obicĭnuita luĭ înlesnire de a se amestecă în vorbă, zise:

— D'apoĭ că *Premarele* este chiar afară cu popa Buză-tăiată.

— Așa?... Zi-i să vină înnăuntru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu trecù mult şi un ţĕran voinic întră binişor pe uşă, călcând pe vîrful degetelor. Erà un om zdravăn, care, după îmbrăcăminte, se vedea a fi chiabur.

— Sărutăm mâinile, cuconiţă.

— Mulţumim dumitale, primarule. Ce-aud, că ne vine Sfînta?

— Apoĭ ci-că vine... Că âncă a trecut d-l subprefect pe la primărie, şi a lăsat poruncă să scoatem lumea înnaintea Sfînteĭ, cu mic cu mare, doar s'o 'ndura D-zeŭ cu niţică ploaie, că s'a răsucit porumbul de toată isprava.

Saşa părù că se gândeşte un moment.

— Ia ascultă, Vîslane, da oare trebuie ploae cu adevĕrat?

— Trebue, cuconiţă, la porumb...

— Ştiŭ. Da ce face lumea, care a rĕmas cu vrafurile în arie?

— Păĭ, ce să facă? Că şi D-zeŭ nu ne poate mulţumi pe toţi.

— Ceĭ de n'aŭ caĭ, aŭ rĕmas în urmă.

— Ceĭ de n'aŭ caĭ, or maĭ treiera cu chicioarele, zise primarul.

— Da dacă vine ploaia?

— Păĭ măcar de-ar D-zeŭ... Da ştiĭ: pênă se maĭ pregăteşte, pênă una alta, şi-a sfîrşit rumânul ţira de orz.

— Bine, Vîlsane. O să trebuiască poate vre-o masă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Păi chiar de aia venisem, să mă rog să ne dai cele de trebuință.

Pe când el vorbea, se ivi în spatele lui potcapiul popeĭ.

Popa Vasile Buză-tăiată era cunoscut la o poștă împrejur. Cu pulpana anteriului prinsă în brîŭ, cu ciubotele scălciate și cu burta înnainte, era tipul preotului de moda veche. Glumeț, lacom la mâncare, scurt la slujbă, se ținea de popie prin obiceiŭ și fiindcă «dacă nu curge, tot pică»; dar altfel eră arendaș și el: luă o sfoară de pămînt de la unul, cumpĕră lână de la altul mai da câte un ban doĭ cu camătă, și astfel își rîdică spuza de copiĭ ce avea. Saşa nu-l putea suferi, și-l îngăduià numaĭ fiindcă rĕmăsese moștenire de la tată sĕŭ; dar adusese un al doilea preot, om cum se cade, care ducea tot greul bisericeĭ.

— Masă bună, taică.

— Mulțumim părinte. D'apoĭ, ne vine Sfânta, haĭ?

Popa nu rĕspunse nimic deocamdată, ci, unindu-și degetele de la mâna dreaptă, boscorodi câteva cuvinte de-asupra meseĭ, aruncând ochiĭ lacomĭ la niște pătlăgele împănate; după aceea luă un scaun și șezŭ, cu ochiĭ țintă la pătlăgele.

— Hîm !... zise el, astea pe turcește se chiamă *Imam baildâ*... Știĭ coană Alexandrino?... ci-că un preot de ăia de-aĭ lor a mâncat într'o zi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

până a crăpat... și de aia s'aŭ chemat așa: *Imam baildâ*, adicătelea *a crapat Imamul*.

Mihaiŭ și fetele rideaŭ să se topească.

— Nu poftești, părinte? zise băiatul, întinzându-i o farfurie.

Sașa se uita la el încruntând din sprîncene.

— Maman, je t'en prie...

Până să răspundă ea, popa își trăsese pe taler două pătlăgele, și se uită curmeziș spre fecior, par'că ar fi avut să-i ceară ceva.

— Ce dorești părinte? îl întrebă Șașa.

— M'așĭ rugă de un păhărel de rachiŭ... să le fac o leacă de drum, că precum zice sfânta scriptură «frunză verde de dalĭ n'alĭ, iar mielul blând suge la două oĭ».

Turică îĭ dete un păhăruț cu rachiŭ, pe care popa îl asvârli pe gât, de era cât p'aci să-l înghiță cu pahar cu tot. Primarul se uită la el și zimbea.

— Dumneata nu vreĭ ceva, Vâlsane?

— Sărutăm mâinile, Cuconiță.

Turică îĭ dete numaĭ decât rachiŭ, dar omul, foarte cuviincios, nu vru să primească. Sașa se uită la el, cât eră de întreg și de cuminte, și vru să'șĭ urmeze cu dînsul vorba maĭ departe.

— Va sa zică ce crezĭ că trebue?

— Apoĭ să vedem ce zice părin'ele.

Popa înghițea dumicaturile cât pumnul, și n'avea vreme să vorbească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ce zicĭ părinte? îl întrebă Saşa.

— O masă, o faţă de masă, luminărĭ şi tămâe.

— Bine. Alta nu maĭ trebuie?

Popa ridică din sprîncene că nu.

— Să dăm gazdă la preot şi la maicĭ, zise Vîlsan, şi să vedem de caĭ, că poate vine Sfânta cu droşca.

— Bine, taică, să-ĭ daţĭ, mormăi popa, «că cine dă cu mâinile, aleargă cu picioarele, iar cel ce plânge pe sărac să-ĭ poarte traista».

Primarul rîdea, dar văzând pe popă că-şĭ desleagă sacul cu proverbele, îĭ făcù semn să se scoale.

— Haĭ părinte, că te aşteaptă coana preoteasa.

— Să mergem, taică.

Maĭ dete duşcă un pahar cu vin şi se sculă.

După ce plecară, Mihaiù se puse să facă şi el ca popa Vasile, zicând proverbele pe vîrful degetelor: «frunză verde de daĭ n'aĭ».

— Maman, îmĭ daĭ voe să-mĭ rup un dinte, ca să seamĕn maĭ bine cu el?

— Ia nu maĭ vorbi prostiĭ, zise Saşa rîzând.

— Zĕù aşa, maman.

— Rupe-ţi-l, dacă vreĭ.

Eĭ urmară hazul maĭ departe, după masă, pe când Saşa se duse la ea să scrie.

Când se aşeză jos şi luă condeiul, singură, scena din trăsură îĭ reveni în minte cu atâta putere, încât se rezimă de spatele fotoliuluĭ şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

privi drept înnainte. Oare era adevĕrat? Ea fusese? saŭ o dulce închipuire de sine o făcea să urmeze, deşteaptă, un vis fericit?

Scrise două rîndurĭ luĭ Mateiŭ, rugându-l să vină a doua zi, şi să vestească şi pe Conu Dinu de sosirea Sfinteĭ.

Pe la nouĕ ceasurĭ dimineaţa tot satul era la cîmp, pe marginea drumuluĭ mare. Tăbărîţĭ pe şanţul şoseleĭ, ţĕraniĭ vorbeaŭ liniştiţĭ, ştergĕndu-şĭ sudoarea cu dosul palmeĭ, iar nevestele şi fetele, cu rochiile de stămbĭ întinse roată împrejur ca să nu le păteze, îşĭ istoriseaŭ păsurile lor zilnice, par'că nicĭ vorbă n'ar fi fostŭ de venirea Sfinteĭ.

La Comăneştĭ, Mihaiŭ şi fetele aşteptaŭ nerăbdătorĭ pe Saşa, care nu se maĭ isprăvea de gătit. Victoria îĭ bătu în geam.

— Maman, se 'ntîrzîază prea mult.

— Dacă sunteţĭ aşa de nerăbdătorĭ, luaţĭ trăsura şi duceţi-vĕ.

— Să ţi-o trimetem înnapoĭ?

— Negreşit.

Eĭ plecară. In urma lor, Saşa se gătĭ repede şi eşi în balcon, aşteptînd pe Conu Dinu şi pe Mateiŭ. La ideea de a-l revedea, simţea inima bătĕndu-i-se cu putere şi un val de căldură urcîndu-i-se în obrajĭ. Intra înnăuntru cu neastîmpĕr; îşĭ aşeza pălăria maĭ pe frunte; îşĭ scotea o mănuşă, ca iar s'o pue după un minut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Un sgomot de trăsură, în curte, o făcu să se repeadă la fereastră. Dar era numaĭ sub-prefectul. Cu toate că-ĭ era simpatic, de astă dată Saşa îl găsi venit la nevreme, şi nu eşi. Un argat, care văzuse trăsura eĭ plecând, spuse sub-prefecturuĭ că toată lumea era la câmp, şi-l făcu astfel să se ducă. După puţin timp veni şi Mateiŭ. Saşa îl văzu de pe fereastră, şi se repezi la uşă să-ĭ iasă înnainte, însă inima îĭ bătea aşa de tare, încât fu silită să se oprească un moment pe scaun. Argatul care vorbise cu sub-prefectul eră să-l trimeaţă şi pe el după ceilalţĭ, când Saşa eşi repede, tocmaĭ pe când trăsura luĭ Mateiŭ întorcea, şi-l strigă.

Cu capul plecat în pământ, din pricina soareluĭ, el urcă treptele, şi când dete cu ochiĭ de dînsa, rămase loculuĭ. Ea se făcuse şi maĭ roşie de cât eră, şi, rizând, îl întrebă pe jumătate supĕrată :

— Ce-ĭ ?

— Nu te supĕrà, zise el. Eştĭ astăzĭ o minune încântătoare !

— Da ?... Sunt bine ?...

— Grozav de bine.

Ea făcu un pas înnapoĭ, simţind parcă nevoe de a se depărtà de complimente. Apoĭ se învârti împrejurul eĭ însă-şĭ.

— Iţĭ zic bună dimineaţa după ce mi-oiŭ scoate mănuşa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Rămaseră astfel loculuĭ, uitându-se unul la altul zîmbind.

— Acuma, bună dimineaţa.

— Bonjour.

— Mergem ? e târziŭ, ştiĭ ?

— A cuĭ e vina ?

— A mea, fiind-că n'am venit la vreme, şi a dumitale fiind-că te-aĭ gătit prea mult.

Ea îşĭ punea mănuşa la loc, uitându-se la el pe sub gene.

— Vream să te aştept, zise ea încet Să mergem.

Se urcară amêndoĭ în trăsură şi porniră la câmp.

O dată cu eĭ ajungea şi Sfânta.

Intr'o birjă cu patru caĭ ostenitĭ, veneaŭ în mijlocul unuĭ vălătuc de praf: patru persoane, doĭ popĭ în fund, care ţineaŭ icoana, şi două călugăriţe dinainte. Popiĭ se deteră jos, sprijinind icoana cu o mână de desupt şi cu alta de asupra, şi începură a rosti rugăciunĭ. Poporul îngenunchiase, pe când călugăriţele ştergeaŭ chipul Sfinteĭ de praf. Preoţiĭ voiaŭ să treacă şanţul şoseleĭ, ca să intre pe câmp, dar tocmaĭ în partea aceea el era curăţit de curînd şi decĭ cam adînc.

— Pe unde trecem, părinte Opreo? zise unul din eĭ, încet.

— Da eŭ ştiŭ, părinte Ioane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dă'l sfinţia ta din Ohtoih, că eŭ nu mai am glas nicĭ cât un puiŭ de curcă.

Se duseră astfel în sus, se lăsară în jos şi iar se întoarseră în sus, nădăjduind să găsească un loc mai lesne de trecut. În cele din urmă se scoborîră în şanţ, cum dete Dumnezeŭ, dar când fu la ridicat, pace... Unul se încurcă în anteriŭ, altul în patrafir, şi dacă nu venea lumea să-l ajute, ar fi rĕmas acolo, fiind-că, după regulele lor, nu puteaŭ să lase icoana pe mânĭ străine.

În vremea asta, Popa Buză-tăiată îşĭ pusese odăjdiile şi venea înnaintea icoaneĭ, legănându-se ca o corabie. Preoţiĭ care însoţeaŭ Sfânta, încruntară din sprincene, când văzură că aveaŭ de împărţit plata cu alţĭ doĭ confraţĭ. De aceea, primiră destul de rĕŭ pe fratele lor.

— Aşteaptă, aşteaptă părinte, să punem Sfânta pe masă.

— Iaca taică, aştept.

— Nu-l treaba sfinţieĭ tale să te amestecĭ aicĭ.

— Făĭ vorbă-l!

— Ba chiar aşa. Dă-te la o parte.

Popa Buză-tăiată se dete la o parte mormăind:

— Mă!... moldoveniĭ draculuĭ!

Apoĭ îşĭ ceru iertăciune către D-zeŭ că pomenise pe dracul:

— Ptiu, Doamne iartă-mĕ.

Celă-l'alt preot de la Comăneşti, care nu îndrăznise până aci să se amestece, văzând icoana

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe masă. Își puse și el patrafirul, dar fu primit cu aceeași lipsă de ceremonie de ceĭ doĭ popĭ străinĭ. Atunci Conu Dinu, care îĭ privea de un sfert de ceas cum își dau arama pe față, porni pe câteși patru preoțiĭ să înceapă slujba, că șade rușine, fie-căruia fiindu-ĭ păstrată plata ce i se cuvine. Hagiu era deja înființat, cu cădelnița gata și isonul la îndemână, așteptând numaĭ fericitul moment când să ĭ dea drumul.

Câmpul se întindea, crăpăcios și ros de vite, până departe, în pînza orizontuluĭ. Deși acum eră pe la sfîrșitul luĭ Augusl, zăpușeala părea maĭ nesuferită ca în Iulie.

Cu capetele goale în soare, câteși patru la linie, preoțiĭ se rugaŭ, îngenuchindu-se și sculându-se necontenit. Țăranĭĭ făceaŭ crucĭ marĭ, zicând din când în când «dă Doamne ploae»; femeile staŭ plecate la pământ. Lăcuste subțiratece săltaŭ în pulpanele resfrînte ale popilor, pe când rîndunelele întîrziate treceaŭ ca săgeata printre rîndurile oamenilor. Eră semn de vreme bună și senin. O ștaca de apă de la curte, eră înconjurată de flăcăĭ și băețĭ, care își treceaŭ coșa de la gură la gură.

Sașa, fetele, conu Dinu și toțĭ ceĭ-l'alțĭ staŭ în genunchĭ; Mateiŭ, cu capul gol, sub umbrela de soare, sta și el foarte respectuos, dar în picioare. Sașa îĭ făcŭ semn să îngenunche. El se supuse și șezŭ lîngă dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Trebue să daĭ exemple bune, zise ea, zîmbind.

Pe la sfîrșitul slujbeĭ, când apa fu sfințită, preoțul stropi, cu mănunchiul sĕŭ de busuioc, în patru părți, rugând pe D-zeŭ să păzească locurile acelea de cutremure, de gândaci, de secetă, etc. Stropitura ajunse pênă la Saşa, muindu'ĭ rochia pe umerĭ. Apa făcŭ să i se lipească stofa subțire de piele. Ea încercă să se șteargă, dar nu se putea ajunge singură. Mateiŭ îĭ luă batista din mână și căută picătura s'o usuce.

— Ce loc bun și-a ales, zise el încet, rizênd.

Ea sta cu capul în pămênt și părea cufundată în smerenie, dar îĭ răspunse, fără a se uita la el și rizênd:

— Nu maĭ spune prostiĭ și staĭ binișor.

— Zĕŭ așa...

După ce se isprăvi slujba, Saşa se apropiè de preoți și de călugărițe, să-ĭ poftească la masă. Intrară în vorbă maĭ lungă: «Când aĭ plecat de la Agapia», «cine-ĭ dumnealuĭ, dar dumneaeĭ», pênă veni rîndul luĭ Mateiŭ.

— Dumnealuĭ e boerul matale? întrebă unul din preoțĭ pe Saşa, arătând pe Mateiŭ.

Ea nu pricepŭ de o camdată. Conu Dinu, rîdea de înțelesul moldovenesc al frasei, și spuse preotuluĭ cine era unul și cine era altul. Saşa se făcuse roșie și se uită la vîrful mănușelor, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când preotul, încurcat, zîmbea cu bunătate, înțelegênd par'că ce se petrecea în mințile tutulor.

XVI

Preoții și călugărițele se duseră la Comănești, iar cei-l'alți pe la casele lor. Conu Dinu spusese în treacăt lui Mateiu, că avea ceva de vorbit cu el, și-l ruga să-l aștepte spre seară.

Ajuns acasă, Damian prinse a se gândi la cele petrecute la câmp. Întrebarea preotului, pe care el o înțelese foarte bine, da pe față o stare de lucruri firească dar nelămurită. Saşa nu mai era o copilă, pe care un tênĕr nu o poate *compromite*, cum se zice; dar era totuși o fată tênără. Starea lui sufletească, față de dînsa, nu avea limpeziciunea pasiunilor mari. Nici vîrsta lui, nici vîrsta ei, precum nici temperamentul omului nu erau de natură a înlăcăra dulcea admirare ce avea pentru Saşa, pênă la mărimea unei hotărîtoare pasiuni. Când îi zicea că e *încântătoare*, spunea un adevĕr față de ea și mai cu seamă față de el însuși. Firea liniștită, cumpănită întru toate, cu trebuința vĕdită de a se devota, a Saşei, rĕspundea minunat la aspirațiunea ideală, ce se găsește la mai toți oamenii mediativi, către o asemenea femee. Dacă la această stare, pornită din cause personale, se mai adăogă dorința rĕposatei, se putea lesne ajunge la hotărîrea calmă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

la care ajunsese Mateiŭ, de a vorbi luĭ unchiusĕŭ, Conu Dinu, despre gândurile luĭ de a luà pe Saşa. Insă lipsa de entusiasm făcea să nu fie hotărirea cu totul desfăcută de orĭ-ce urmă de părere de rĕŭ. Când un om a trăit atâta vreme singur, cu greŭ işĭ schimbă viaţa. Trecuse aşa de puţin timp de când se întorsese acasă, şi cu toate astea atâtea întîmplărĭ însemnate se desfăşuraseră! Dar tocmaĭ în ele se găsea urmarea logică a noueĭ luĭ vieţĭ. Trebuia să se lege odată maĭ mult de pământ, şi să se lege pentru totdeauna.

Conu Dinu veni precum zisese către seară. Mateiŭ il aşteptà, cu o vagă nelinişte în suflet. Simţea că se petrecea ceva neobicĭnuit, că unchiu-sĕŭ avea nemulţumirĭ. Această nelinişte a luĭ, pe care Conu Dinu o bägă de seamă, făcù pe bătrin să înceapă stângaciŭ.

— Ce maĭ facĭ băete? Cum iĭ merge casa şi Aglaea?...

— Bine, nene.—maĭ cu seamă Aglaea.

— Lucru subţire bre!... Bietu Nae, il legĭ la gard. Tot cu Caramzulea trăeşte?

— Cine?

— Io-te frate; ştiŭ că n'o să trăiască Nae cu Caramzulea. Iĭ vorbesc despre dinsa. E o frişcă de muiere de n'are pereche. Să te păzeştĭ...

— Nu-ĭ nicĭ o primejdie.

— Maĭ bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

După aceea își scoase o tabachere, în care intra o boccea de tutun, și'și făcu o țigară. Mateiu îi dete chibriturile. Bătrînul își aprinse țigara și se duse la geam.

— N'are gând de ploaie.

— Nu prea.

— Și Sfânta, ce-o să-ți facă? Trebue s'o chemi la vreme, zise el, uitându-se cu înțeles la nepotu-sĕu.

Mateiu rîdea, făcêndu'și și el o țigară.

— Anume când barometrul se coboară?

— Ei.

— Așĭ vrea să știu, de ce n'a venit Scaiu, întrebă Mateiu.

— E o halima întreagă. N'a venit pentru mai multe cuvinte: întâi, fiindcă e mitocan; apoi fiindcă zice că pe el nimeni nu l-a întrebat, când s'a hotărît aducerea Sfintei, fiindcă s'ar fi opus: are mai toată pâinea pe câmp.

— De ce?

— Trăește rĕu cu țĕranii. Îi jupoaie cu dobânzile și procesele. Înțelegi tu, că dacă ar începe ploile, îi putrezește grâul pe câmp.

— In fond, nici eŭ nu știŭ cine a adus sfânta.

— A adus-o lumea din prejur, și țĕranii de la Comănești aŭ cerut Sașei s'o treacă și pe la dînșii.

— Atunci ce începe supĕrare?

— Se 'nțelege. Da ce-i faci prostului?.. Apoi

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

i-a intrat în cap, că de când aĭ venit tu, toată lumea ride de el, fiind-că-l iaĭ peste picior, faţă cu Saşa.

— Eŭ.

— Da, a venit la mine să se jeluiască.

— Ce e drept, eŭ am ris într'o zi cu Saşa,— dar el eră de faţă. E bun băiat, dar cam ridicul.

— E ridicul, dar nu e bun. Are gură rea, şi să te păzeştĭ, şi tu şi Saşa, că e om primejdios.

Mateiŭ se uită îngrijat la bătrîn, parc'ar fi vrut să'l întrebe lămurit despre ce e vorba.

— A venit erĭ pe la mine, urmă Conu Dinu; a fost de o îndrăzneală rară, şi eŭ, Dinu Murguleţ, care am văzut pe tată-sĕŭ slugă la noĭ bătut cu opritorile la scară, n'am putut nicĭ cel puţin să-l daŭ afară!

Mateiŭ îl ascultă, posomorit.

— Trebuia să-l dai!

— Trebuia!... Cuĭ o spuĭ? Eŭ ştiŭ bine ce trebuia să fac, dar când te strîng curelele, o laşĭ maĭ domol.

Tînĕrul se uită la unchiu-sĕŭ nedomirit.

— Tu poate nu mĕ 'nţelegĭ.

Mateiŭ mişcă din umerĭ. Bătrînul părŭ a se gândi un moment.

— E maĭ bine să-ţĭ spuiŭ. Eŭ sunt bătrîn şi poate mâine mor. Tu rĕmâĭ părintele feteĭ mele. Eŭ am luat banĭ cu dobândă de la Scatiu. Iĭ sunt datori treĭ miĭ de galbenĭ, pe care nu i-am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

putut plăti la timp. Te miri, și ai dreptul să te miri...

— Nu...

— Ba da. E de mirare, cum un om ca mine să nu poată plăti trei-zeci de mii de franci la termen. Dar când veĭ cunoaște mai bine lucrurile, când veĭ vedea ce produce o moșie unuĭ proprietar, ce se cheltuește în casă la mine, cum se trăește la Bucureștĭ,—poate veĭ înțelege mai ușor. Nu zic că nu aș fi putut să găsesc banĭ numaĭ de cât: dar nu i-am căutat, fiind-că țiŭ să las moșia feteĭ fără ipotecĭ.— In sfârșit, ca să nu maĭ lungesc vorba, sunt datorul Scatiu banĭ, și mojicul crede că pentru asta îmĭ poate porunci. — Asta e una. — A doua: ți-am spus, îmĭ pare, că tot acest bădăran și-a pus în gând să ia pe Tincuța. Mătușă-ta ar fi gata să i-o dea. Dar e cap de femee, care nu vede dincolo de vîrful nasuluĭ. El vrea să ia fata, ca să puie mâna pe moșie. Tot pentru asta nu primește nicĭ odată dobânda la banĭ, ci o adaogă la capete, și-mĭ face niște socotelĭ, cu dobândă la dobândă, de te sperĭ. Unde și-a vîrit coada, nicĭ praful de pe tobă nu s'a ales, și dacă nu m'oiŭ scăpa de el, îmĭ mănâncă moșia.

Bătrînul se sculase în picioare și se primbla neliniștit prin casă. Nepotu-sĕŭ se uita la el, părênd el însuși preocupat.

— Nene Dinule, cât îĭ eștĭ dator în tot?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da cine mai știe!

Mateiu zimbi fără voe:

— Cu chipul ăsta ajungi departe.

— Știu, dar așa e: mi-am ținut totdeauna rău socotelile; însă, cum am făcut, cum am dres, nu eram dator niměnui un ban. A venit un șir de ani răi, și m'am încurcat. Trebue să fie peste patruzeci de mii de lei.

— In câți ani?

— Într'un an și jumătate.

— Atunci îți ia mai mult de zece la sută.

— Se'nțelege.

— E un mișel: trebue să ne scăpăm de dinsul.

— Știu, — dar cum?

— Eu am niște bani rămași de la mama . . . și ți-i dau, zise el, zimbindu-i cu bunătate.

Bătrînul se oprise în fața lui și se uită la el țintă. Apoi încet, îi zise:

— Eu știu, băete, că ai bani și ce bani ai, fiindcă soră-mea îi ținea la mine. Dar nu pentru asta îți vorbesc de nevoile mele. Aceia sunt bani rămași de la tată-tău, în bonuri, și nu poți să-i atingi.

— Da de ce nu pot să-i ating?

— Fiind-că asemenea hârtii sunt mai bune ca o moșie.

— Le depun unde-va și iau bani.

— Poți s'o faci, dar nu pentru mine.

— De ce, nene?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Îmĭ pare rĕŭ că ţi-am vorbit, zise bătrînul trist. Dacă m'aş fi gândit la una ca asta, puteam să iaŭ banĭ de la biata mamă-ta, fără să maĭ umblu prin străinĭ, — însă aceea e avere rĕmasă de la tată-tĕŭ. . . .

— Bine, dar astăzĭ e averea mea.

— Aşa e. . . .

— Nene Dinule, zise Mateiŭ domol, te rog să primeştĭ. Eŭ ştiŭ ce aĭ făcut pentru mine. Aceştĭ banĭ eraŭ menĭţĭ să meargă în zestrea Tincuţeĭ. Asta a fost dorinţa mameĭ, înnainte de a muri.

Bătrînul se rezĕmase cu un cot de masă şi se uită trist înnaintea ochilor.

— Nu aĭ nicĭ un drept să primeştĭ saŭ să nu primeştĭ. Aşa a vrut mama, şi eŭ aşa voiŭ face.

— Sărmana soră-mea!... zise bătrînul încet, cu lacrămile în ochĭ.

Mateiŭ îl privea, mişcat, simţind toată curăţenia de suflet cu care nu voia să primească banĭĭ, şi, fiindcă unchiu-sĕŭ părea descurajat şi fără nicĭ o voinţă, el îl atinse binişor peste mână, încercând să glumească, dar în realitate foarte emoţionat :

— Şi fiindcă vorbim de voinţele din urmă ale mameĭ, maĭ am să-ţĭ împărtăşesc una, maĭ veselă.

Conu Dinu se ştergea la ochĭ, aşteptând :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dumneaeĭ mi-a zis, înnainte de a muri să mĕ însor. Vreaŭ să'ĭ împlinesc dorința și o să te rog să m'ajuțĭ.

Conu Dinu se uită la el serios, dar cam mirat.

— Te-aș ruga să vorbeștĭ Sașeĭ despre asta.

— Da pe cine vreĭ să ieĭ?

— Pe Sașa.

Bătrînul urmă a-l privi din ce în ce maĭ mirat.

— Va să zică era adevĕrat?...

— Da, întări Mateiŭ. — Apoĭ se grăbi să adaoge: eŭ ĭțĭ rĕspund *da*, fără să știŭ ce mĕ întrebĭ.

— Scatiu a scos de mult vorba prin lume, că vreĭ s'o ieĭ: înnemerește și prostul câteodată.

Tĕnĕrul se uită în pămĕnt, jenat.

— Mĕ mir cum a putut să vorbească de un asemenea lucru. Eŭ nu am făcut nimic, care să îndreptățească pe Scatiu să vorbească astfel, și nicĭ el nicĭ nimenĭ nu știa ce s'a petrecut între mine și mama.

— Ba eŭ știam, că asta era de mult dorința bieteĭ maică-ta. Și facĭ bine: Sașa e un înger. Pentru mine nu e nicĭ o deosebire între Tincuța și Sașa...

Conu Dinu se uită lung la Mateiŭ, părĕnd că vrea să pĕtrundă în sufletul luĭ.

— Eștĭ bine încredințat, că nu urmezĭ numaĭ dorința rĕposateĭ, și inima ta te îndeamnă să facĭ pasul ăsta?... Fiindcă trebue să-țĭ spun cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sunt lucrurile şi cum de altminteri le vezi şi tu: Saşa şi-a legat viaţa de creşterea fraţilor ei. Ştiu că pînă acum nu vrea să se mărite: dacă şi-o fi schimbat părerea pentru tine, eu o să fiu încântat, dar tu o să devii deodată cumnatul, tatăl, a trei copii, dintre care două fete de măritat.

— Ştiu.

— Încăodată, Saşa e cea mai bună, cea mai dulce făptură, — atât de bună, încât, dacă ar fi fost un bărbat, i-aş fi dat pe Tinculiţa. Asta însă nu împiedică adevărul celorlalte lucruri. Viaţa ta se schimbă cu totul. Ai fost deprins să trăeşti singur în lume multă: aici viaţa noastră e restrînsă. Ai pentru tine avere destulă şi poţi face ce vrei.... După aceea trebue să nu uiţi, că Saşa e aproape de vîrsta ta, ceeace, pentru un tînăr, merge, dar pentru o fată... nu prea.

Tăcură un minut amîndoui. Conu Dinu se sculă şi-i întinse mâna:

— Ţi-am spus toate părţile îndoioase, mai negre decât sunt. Acuma încheiu, zicându-ţi, că dacă eşti hotărît s'o ieei, şi dacă dînsa te ia, ai să fii un om fericit. Numai, să cauţi să fie şi ea fericită... Vino să te sărut.

Bătrînul îl îmbrăţişă şi eşi. Pe pragul uşei se opri:

— Bagă de seamă, eu mâine mă duc să-i vorbesc... E-ţi bine hotărît?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da, da.
— Foarte bine. Adio.

XVII

Preocupat și nerăbdător, Conu Dinu nu lăsă lucrurile până a doua zi, ci se duse drept la Comăneștĭ. Sașa era la dînsa în odae, și-l făcu să aștepte. Bătrînul se plimbă în lung și 'n larg prin casă, deschizînd din cînd în cînd ușa și întrebînd dacă vine. Se puse să-și răsucească e ţigară, dînd din cap și zîmbind.

Sașa intră ca o vijelie, strîngînd în mînă o batistă ce o scosese în fugă din cutie:

— Ce e Coane Dinule? ce s'a întîmplat? întrebă ea cu temere.

El, cam teatral, făcù un pas spre dînsa și o luă de mînă, ducînd-o spre fereastră. Aci se vîrî în sufletul eĭ, privind-o cu niște ochĭ teribilĭ, de o comicitate nespusă.

— Da ce-ţĭ este, Coane Dinule? întrebă ea, din ce în ce maĭ mirată și începînd să se roșiască.

— Vino în coace, vinovato. Șezĭ icĭ lîngă mine.

— Iaca șed.

Ea se așeză lîngă dînsul, pe o canapea. Bătrînul se uită din noŭ în ochiĭ eĭ, dînd din cap.

— Așa te porţĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da zĕŭ, nu mĕ maĭ chinui şi spune-mĭ ce este ?...

— Este.. Este... Să-ţĭ spuiŭ ?...

— Te rog...

— Nu-ĭ nimic.

— Eĭ asta-ĭ !

— Dă-mĭ întîĭ o dulceaţă, tratează-mĕ bine, că viŭ împeţit.

Saşa, care se sculase să poruncească dulceaţa, se opri.

— Dacă vĭĭ pentru asta, nu-ţĭ daŭ nimic.

Conu Dinu urmă a se uită la dînsa :

— Ce şireată eştĭ !

— Eŭ, şireată ? zise ea tare, dar roşindu-se.

— Eĭ, de ce te roşeştĭ ? Ia şezĭ, lasă dulceaţa.

Ea veni din noŭ lîngă dînsul.

— Ascultă, Saşo : viŭ de-a binele împeţit.

— Se poate, coane Dinule, dar o să te ducĭ cum aĭ venit. Imĭ pare că ne înţelesesem asupra peţiturilor, zise ea, redobîndindu-şĭ tot sîngele rece.

Bătrînul urmă a o privi, zîmbind cu bunătate.

— De ce mĕ priveştĭ ? întrebă ea.

— Fiind-că aş vrea să pătrund bine în inima ta şi să ştiŭ ce se petrece acolo.

— Eĭ, vreĭ cam mult, zise Saşa rîzînd.

El tăcu un moment, uitîndu-se în jos şi gîndindu-se. Saşa îl privea, la rîndul eĭ, vroind par'că să înţeleagă jocul ascuns al bătrînuluĭ. El îş' ridică ochiĭ din noŭ către dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ascultă, Saşo: mĕ gândesc cum e mai bine să-ţi vorbesc. Eŭ ştiŭ, că tu nu vreĭ să te măriţĭ şi ţiŭ să nu te supĕr cu vorbele mele, fiind că te iubesc ca pe copilul meŭ, ca pe Tincuţa; pe de altă parte persoana care mĕ trimite îmĭ este tot aşa de dragă ca şi tine. Socot prin urmare că e mai bine să-ţi spun lucrurile cum sunt. Tinĕrul care te cere este nepotul meŭ, Mateiŭ, zise bătrînul, ridicându-şĭ ochiĭ încet spre dînsa.

In timpul cît rosti el cuvintele acestea, obrajiĭ Saşeĭ se înroşiseră ca purpura şi lacrămile i se urcaseră în ochĭ. Printr'o puternică încordare a voinţe', ea căută să rĕmână liniştită, cel puţin în aparenţă, şi rĕspunse;

— Asta e altă vorbă.

Conu Dinu sări în sus, par'că întinerise cu patru-zecĭ de anĭ, şi strigă, pocnind din degete:

— A, ştrengăriţo! de-astea mi-aĭ fost dumneata!...

Apoĭ îĭ luă capul în mînĭ şi i-l sărută cu o adevĕrată dragoste părintească.

— Ah, cîtă bucurie îmĭ facĭ, Saşo!

Dînsa rîdea printre lacrămĭ sărutînd mîna bătrînuluĭ. El se uită la ea, neştiind ce să admire mai mult, ochiĭ adîncĭ cu genele scăldate de lacrămĭ, saŭ puterea de caracter cu care ştiuse să facă o viaţă întreagă.

— Eĭ, cum te-aĭ hotărît tu, aşa, deodată?

— Deodată?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Va să zică e afacere veche...

— Nu-ĭ nicĭ veche, nicĭ nouă: e de totdeauna.

— Cum aşa?.., Ia spune-mĭ, zĕŭ.

Şi fiind-că vĕzù că Saşa îşĭ plecase capul pe o parte şi se uità în pămînt, cum avea de obiceiŭ să facă orĭ de cîte-orĭ era încurcată de ceva, dînsul o mîngâia pe umerĭ:

— Spune-mĭ, fetiţo, aibĭ încredere în mine: vreaŭ să te vĕd fericită.

— Ce să-ţĭ spuiŭ, Coane Dinule? întrebă ea cu voce dulce.

— Spune-mĭ, de unde înţelegerea asta aşa de desăvîrşită între voĭ?

— Nu e nicĭ o înţelegere. Din partea mea e o veche şi copilărească credinţă, că noĭ eram meniţĭ de părinţiĭ noştri să... ne luăm. Cel puţin asta era dorinţa cea mare a bietelĭ răposate.

— A soră mi?

— Da.

— De unde ştiĭ? ţi-a spus-o?

— Nu mi-a spus-o nicĭ odată, dar am înţeles-o aşa de bin ...

— Aĭ dreptate: asta se vedea cât de colo... Şi prin urmare tu aĭ aşteptat pe Mateiŭ, cu credinţă şi statornicie, tot-deauna? Eraĭ sigură de el?

— Eŭ?... Nicĭ odată nu am vorbit serios de asemenea lucrurĭ. De altminterĭ, sunt 7 anĭ de cînd mi-ar fi fost cu neputinţă să-'ĭ vorbesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dar înnainte?

— Nicĭ înnainte. Cît eram copiĭ, ne jucam; când ne-am maĭ mărit, ne certam, și astfel ne am despărțit.

— Și pe asta te întemeiaĭ tu?...

Dînsa își ridică ochiĭ spre bătrîn, ca cine-va care nu știe cum să spună un lucru taĭnic.

— Eŭ nu mĕ întemeiam pe nimic, zise rar, eŭ îl iubiam.

Bătrînul se uita la dînsa, întinerit par'că el însuși de suavitatea acelor vorbe, și, ținêndu-i o mână, da din cap, gânditor.

— Dar dacă el te uita?... Știĭ: străinătatea și depărtarea sunt dușmaniĭ jurămintelor de dragoste.

Sașa înnălță din umerĭ și închise din ochĭ, cu supunere către soartă:

— Nu sta în puterile mele să fie alt-fel. Fiecare își are steaua sa, și ce-i e scris, i se împlinește.

— Dar el?

— El?... vĕd, că dumneata știĭ maĭ mult de cât mine.

— Așa este... Adică eŭ știŭ atât, că m'a însărcinat să viŭ să-ți cer mâna. Maĭ mult nimic. Mi-a zis că împlinește o dorință a reposatei maică-si.

Bătrînul se opri par'că într'adins, căutând să

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

prindă efectul acestor cuvinte pe chipul fetei. Ea își privea virful degetelor în tăcere.

— Ce-i răspund?... că primești, da?

Dînsa zîmbea cu frică.

— Da, zise ea sfioasă. Dar dacă face pasul ăsta numai din pietate către Coana Diamandula?

— Și eŭ m'am gîndit la asta, și i-am și zis. El m'a încredințat că nu.

— Dumneata ce crezi, Coane Dinule?

— Imi faci o întrebare grea, fetițo. Eŭ cred că și da și nu. Ce ciudat lucru! de unde mĕ temeam, că tu n'o să primești, iată-ne acuma temêndu-ne de el.

Se opri bătrînul și se gîndi. Saşa se uită la el cu frică, par'că soarta i-ar fi atîrnat de vorbele lui.

— Eŭ cred că el este sincer, că te iubește, dar că vorba rĕposatei îl înrîurește de asemenea foarte mult.

— Atunci ce-i de făcut? întrebă ea, descurajată.

— Un lucru foarte simplu: să vĕ luați. Dar nu îndată. Tu trebuia să te duci cu Mihaiŭ la Paris, nu-i așa?

— Da.

— Eŭ socot, că e bine să pleci numai de cât, și să spun lui Mateiŭ, că rĕspunsul i-l vei da când te vei întoarce.

— Da?... dar dacă se supĕră?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— O să se supere și-o să-ĭ treacă. Cu mijlocul ăsta însă o să poată vedea maĭ limpede și maĭ adînc în inima luĭ. Înțeleg foarte bine îndoiala ta și împărtășesc sentimentul de la care pornești. Îmĭ făgăduești că aĭ să urmezĭ astfel, și că n'aĭ să daĭ semn de viață pînă la întoarcere?

— Îți făgăduesc.

— Da?...

— Da.

— Atunci să plecĭ cît maĭ curînd. Cu restul mĕ însărcinez eŭ.

Bătrînul porni de la dînsa grozav de mulțumit. I se părea că a pus la cale fericirea a doĭ inși, care eraŭ amîndoĭ neștiutorĭ de sentimentele lor unul pentru altul.

A doua zi dimineața se duse la nepotu-sĕŭ Frecîndu-și mîinile, îĭ istorisi cum staŭ lucrurile: că Sașa primește, dar se teme să nu fie maĭ tîrziŭ o sarcină pentru el; că e bine să nu se grăbească; că poate el e înrîurit numaĭ de vorbele mame-seĭ; că o despărțire de cîtăva vremo le va fi folositoare la amîndoĭ; în sfîrșit că Sașa, trebuind să însoțească pe Mihaiŭ în străinătate, e a hotărîtă să plece cît de curînd, și, dacă la întoarcere dînsul ar fi stăruit în ideile de astăzĭ, să se facă lucrul. Mateiŭ îl asculta liniștit.

— Asta este dorința Sașeĭ? întrebă el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da. Ba ceva mai mult: te roagă, ca până la plecare să nu mai încerci a o vedea.

Mateiu se uită lung la unchiu-sĕu, părêndu-i greu a-l înțelege. Se făcuse palid.

— Nene Dinule, să-mi dai voe să nu te cred.

— Faci rĕu că nu mĕ crezi: e așa cu toate astea.

— Cum! zise el cu putere. Saşa dorește să n'o mai vĕd până la plecare!... Atunci viața și sentimentele nu mai aŭ logică.

— Nu știŭ ce vrei să zici,—știŭ atâta numai că asta este dorința fetei.

— Vreaŭ să zic că astea sunt lucruri de pus în romane. In viața reală, când cine-va îți este drag, te duci să-l vezi, dacă poți. Și mie Saşa mi-e dragă.

— Dar dacă nu poți?

— Atunci rĕstorni pământul, te bați cu lumea, cumperi, vinzi, faci tot ce'ți stă prin putință ca s'ajungi până la ea.

Bătrînul îl privea cu o ușoară nuanță de ironie.

— Ce ap indere'!... par'că ai fi de 20 de ani.

— Nu sunt de 20 de ani, dar nu sunt nici de o sută.

Tonul acru, cu care fură zise vorbele din urmă, îi mira pe amêndoi, pe Conu Dinu mai cu seamă, care nu avea în gând de cât fericirea lor. Dar egoismul omenesc e așa de orb în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

toate apucăturile lui, în cât bătrînul, care în realitate lucra spre împlinirea mai sigură, după cum credea el, a dorințelor lui Mateiu, nu vru să priceapă că din momentul ce sentimentele lui se dau pe față cu atâta pu'ere, nu mai era nevoe de a-l supune la probe. Planul lui, de a-l despărți pentru câtă-va vreme, i se părea tot cel mai bun.

— Bine, fătul meu, zise el zimbind, încearcă și du-te de-o vezi.

Zise vorbele acestea eșind. Mateiu rămase singur, lovit par'că de o desăvârșită paralizie a voinței. Conu Dinu se ducea spre casă, trist și el și mirat de întorsătura ce o luaŭ lucrurile. Îi părea rău, că se arătase așa de crud față cu nepotu-său, care fusese așa de bun cu el, dar, cu toate astea, nu se putea împiedică de a găsi că tot el avea dreptate.

Îndoiala bătrînului se strecurase în sufletul tînărului. Rămase pe scaun cu o nehotărîtă idee de a se supune dorinței lui unchiu-său. De pe fereastră se vedea un șir de care trecînd pe drum, încărcate din greu. O impresie fugară de urît îi răsări în suflet. Dar uitându-se lung spre care și gândindu-se, imagina lor îi d spără din conștiința, ungh ul vizual se scurtă, și în loc de a străbate prin geamuri, se opri în ele, și, ca într'o oglindă, el se privi pe sine și lucrurile din casă. Atunci îi răsări în minte Saşa,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

punêndu-şĭ o mănuşă. Chipul eĭ, chiemat astfel de împrejurărĭ, avu darul de a-l reînsufleţi. Era oare cu putinţă ca dînsa să plece, fără să vrea să-l maĭ vază? Pentru ce această încercare la care voiaŭ să-l supună? Aŭ nu era el o fire destul de statornică?

Îmbărbătându se astfel singur, ajunse la hotărîrea firească de a da ochĭ cu dînsa, şi, fără multă gândire, zise să-ĭ pue caĭĭ.

Când fu la Comăneştĭ, Turică feciorul îĭ spuse că toţĭ aĭ caseĭ eraŭ la Ciulniţeĭ.

— Cuconaşu nostru pleacă în străinătate, zise Turică.

— Da?

— Cu Cuconiţa

— Când pleacă?

— Apoĭ cât de curînd.

Mateiŭ rămase locului, gândindu-se.

— Ia ascultă Turică; aş vrea să scriŭ două rînduri Cuconiţeĭ, pentru o afacere,—poţĭ să'mĭ daĭ un petec de hârtie?

— Vaĭ de mine, cuconaşule, cum să nu se poată! poftiţĭ sus în *berăŭ*.

Mateiŭ se puse să scrie Saşeĭ, arătându-ĭ mirarea sa de cele ce se petreceaŭ şi rugând-o să nu plece înnainte de a-l vedea. Era atât de adîncit în cele ce-ĭ spunea, încât făcea mişcărĭ cu mânile prin aer, întorcea pagina neuscată, exclama singur câte un cuvênt incoherent, par'că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cine știe ce luptă uriașe se petrecea în fantazia lui. Pe când scriea, o ușă din spatele lui se deschisese binișor și Sașa înainta în vîrful degetelor, încetinel, pênă ce se apropie la un pas. Dînsul nu simțea nimic, absorbit în scrisoare. Ea mai făcu un pas și-l atinse ușor peste umĕr. El se întoarse repede, și, vĕzêod-o, nu putù zice de cât un «Aaa!....» Apoi se sculă de la biuroŭ și veni la ea, luându-i mânile și uitându-se lung la dînsa.

— Va să zică nu to-ai dus la Ciulniței cu cel-l'alți?

Ea ridică ochiĭ spre el, zîmbind;

— Vezĭ bine că nu, deoarece sunt aci.

— Așa este, dar mĕ așteptam atât de puțin să te vĕd, încât nu sunt încă sigur de eștĭ dumneata saŭ e altcineva.

Sașa rîdea:

— Da, da, sunt eŭ.

— Ce fericit mĕ simt de a te vedea aicĭ, aicĭ aproape, lîngă mine!...

— Da?... zise ea, ridicând capul spre el, cu ochiĭ luminațĭ de bucurie.

— Da, sunt fericit, sunt omul cel maĭ fericit, nu simțĭ că sunt fericit?

— Ba da, zise ea.

Și purtată ca de o forță străină, își retrase mânile din ale lui și-i aruncă brațele de gât, lipindu-se cu capul de pieptul lui. Dînsul o strînse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în braţe, sărutându-i părul şi respirând lung parfumul şuviţelor moi şi bogate, ce se sfîrşaŭ, împletindu-se într'o cunună de bucle.

Nici el nici ea nu se gândeaŭ cum de ajunseseră aşa de repede unul în braţele altuia: saturaţia sufletească era atât de desăvârşită, încât simplul fapt de a se găsi faţă în faţă trebuia să-i aducă aci.

— Tare mi-eşti dragă!... dragă, ca sufletul!... Ştii!...

— Da...

— Cât se poate de mult şi de tare!...

— Da...

— Şi eşti de acum a mea,.. toată, întreagă, cu păr, cu ochi, cu suflet şi cu tot.

— Cu tot.

— Şi nu mai pleci....

Ea îşi ridică privirile spre el;

— Dacă vrei, nu mai plec.

Dar era ceva în ochii ei atât de adînc, atîta mângâere se revărsase pe chipul ei întreg încât ideia plecărei era cu neputinţă să încolţească într'un suflet aşa de fericit.

— Acuma că eşti Saşa mea pentru totdeauna, şezi colea, să vorbim. Dă mi mâna şi spune-mi pentru ce voiai să pleci? şi mai cu seamă fără ca eŭ să te mai văd?...

Ea şezu lîngă dînsul şi tăcu, uitându-se în pământ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Iți făcusem ceva?....

— Nu mi-ai făcut niciodată nimic... de cât bine.

— Pot zice numai atât, că nu ți-am făcut rĕŭ,— atunci de ce voiai să plec?

Ea tăcŭ din nou.

— Ai ceva, care te supĕră?

— N'am nimic... Voiam să plec, ca să duc pe Mihaiŭ la Paris.

— Nenea Dinu a fost pe la dumneata?

— Da...

— Și ce ți-a spus?

— Numai lucrurĭ bune și drepte.

— Da?.. Și nu se poate să le știu și eŭ?

Ea zîmbea, neîndrăznind par'că să ridice ochiĭ spre el.

— Eŭ mĕ prind că ideea de a pleca, fără să mĕ mai vezĭ, vine de la dumnealuĭ...

— Da, rĕspunse ea, rîzînd și arătîndu-și dinții albĭ, ideea vine de la dumnealuĭ...

— Vezĭ!... și găsești că ți-a spus numai lucrurĭ bune și drepte?

— Nu în înțelesul ăsta, zise ea cam jenată. Conu Dinu știea că eŭ trebue să plec, fiind-că Mihaiŭ nu poate să meargă pentru întîiaș dată singur în străinătate; dumnealuĭ m'a povĕțuit numai să plec cît mai curînd și... fără să te mai vĕd.

— Pentru ce?

Ea tăcŭ. Dînsul se uită la o rază de soare ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se oglindea în luciul pĕrului eĭ, și-ĭ veni s'o mângâe pe cap, cu un sentiment aproape părintesc,—atîta sfială era în ținuta eĭ.

— Și aĭ fi plecat?

— Da.

— Fără să te maĭ vĕd?

— Fără... dacă nu veneaĭ.

— Da de unde știeaĭ c'am să viŭ?

— Eram sigură... și ca dovadă iată că te-am așteptat.

El urma a se uita la dînsa în tăcere, și par'că pentru întîiașĭ dată pătrunse în conștiința luĭ convingerea adîncă de statornicia și toată frumusețea sufletuluĭ aceleĭ femeĭ. A o întrebă și a o descoase maĭ mult i se părŭ crud, și emoționat de însăși simțirile sale, îĭ luă o mână și i-o sărută cu lacrămile în ochĭ.

După un moment de tăcere, tot el reîncepu:

— Când pleci?

— Cât de curînd.. poimâine poate.

— Și aĭ să-mĭ scrĭĭ?

— Da, în toate zilele... dar fără să știe Conu Dinu, adăogă ea, zîmbind.

— Înțeleg.

— Nu-ĭ așa?... dăm satisfacere politiceĭ sale (fiind-că asta era politica, cu care Conu Dinu vrea să ajungă acolo unde noĭ am ajuns singurĭ) și totodată ne și scrim, da?

— Foarte bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea se sculase în picioare, veselă, şi se uită la el, plecată în jos şi par'că aşteptând ceva. El îi întinse mânile, şi, sculându-se el însuşĭ de unde şedea, îĭ trecŭ un braţ sub braţul luĭ, şi făcură astfel cîţĭva paşĭ prin odae, vorbind de viitor, fericiţĭ, înclinaţĭ unul spre altul, ca doĭ copacĭ de-asupra unuĭ isvor.

XVIII

La Ciulniţeĭ, de când plecarea luĭ Mihaiŭ era hotărîtă, lumea de prin prejur se aduna regulat în toate zilele. Victoria şi Mary îşĭ aduceaŭ, unul câte unul, toate lucrurile de dormit, fiind-că, pe cât timp Saşa avea să lipsească, ele trebuiaŭ să stea în casă la Conu Dinu.

Cu cât vremea plecăriĭ se apropiea maĭ mult cu atâta Mihaiŭ devenea maĭ tăcut. De dimineaţă până seara umbla la vînat, pe lac, mîncând în luntre saŭ pe iarba îmbrumată a pămîntuluĭ.

Primele zile ale luĭ Septemvrie eraŭ minunate. După ce soarele risipea cele d'întâĭ negure ale dimineţeĭ, valea laculuĭ se ivea în limpeziciunea cerului de toamnă, singură, locuită numaĭ de păsărĭ de apă, cu căpiţe de fîn pe marginiĭ şi cu câte un boŭ rătăcit ce păştea pe mirişte. — De la Comăneştĭ până la Ciulniţeĭ, *balta* (cum o numeaŭ sătenii) ţinea o poştă. Heleşteul de la Comăneştĭ, plin de peşte, se înfunda într'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

perdea de verdeață, unde apa părea că încetează. In realitate însă ea urma mai departe, ascunsă de stuf, de foi de nufer și de trestii. Aici se pierdea Mihaiu, care, de mic copil, învățase toate coliturile, toate cărările, și acum se strecura cu luntrea lui peste tot, bătând coturile, oprindu-se la limpezișuri, de unde sburau, speriate, cârduri de rațe sălbatice, lișițe șirete, găinuși de baltă, cucove, gâște, și câte odată chiar lebede, ce veneau de prin bălțile Dunării.

De abia împrăștiase soarele negura, când Mihaiu își așeza în ziua aceea pușca și geanta în fundul luntrei. Apucând lopețile cu putere, se îndepărtă de la mal într'o clipă și trase cu siguranță drept la cărăruia din stuf, în care intră, pierzându-se. Dar în loc de a înainta cu grijă, ca în totdeauna, oprindu-se în marginea limpezișurilor sau făcând ocolul ochiurilor, de astă dată merse tot mai departe, fără a se preocupa de trestiile ce se rupeau cu sgomot sub luntre, ori de lopețile ce loviau apa. Cârduri întregi de păsări se sculau în drumul lui, umplând văzduhul de răpăiala aripelor și de fulgii albi ce cădeau domol în aer. El nici nu se uita la ele. Dus de o putere nouă mână tot înainte, lăsând câte odată lopata spre a se șterge pe frunte.

După două ceasuri de muncă, ajunse într'un limpeziș, unde nu mai creșteau trestii. Lacul părea a se înfunda aci, fiind-că, împrejurul lui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

valea se închidea de toate părțile, ca un amfiteatru. Eșise de mult din pământurile lui și intrase pe moșia lui Conu Dinu.

Oprit în marginea stufului, băiatul se sculuse în picioare și se uită pe maluri, par'că ar fi așteptat pe cineva. În adevĕr, de la gura unui isvor, o batistă albă fîlfîia în aer, chemându-l. Apucă lopețile în grabă și vîsli cu putere în partea aceea.

Când ajunse la isvor, Tincuța (fiind-că ea era) sta în picioare cu mâinele întinse.

— Vino mai curînd că nu mai pot de frică. Ce singurătate e pe valea asta !...

Mihaiŭ o ajută să se urce în luntre, și, apucând din noŭ lopețile, își făcu vênt înnapoi spre stuf. Fata se uita în apă, roșie, mulțumită că se găsește alături de o altă ființă vie, îmbătată de viața soarelui, de viața ei, de legănatul luntrei. Ajunseră astfel în stufiș, unde Mihaiŭ intră de astă dată cu mare băgare de seamă. Tincuța se uita la trestii'e înnalte cu frică, tupilându-se pe lîngă cele ce se mișcaŭ prea tare, saŭ apărându-se, cu cotul ridicat în dreptul ochilor. Trecură repede prin două ghioluri și se opriră în stufișul de lîngă cel de al treilea.

— Știi că am vĕzut un iepure, zise Tincuța.

— Știi !..... șezi jos, dacă vrei..... am pus o scoarță într'adins pentru dumneata.

Fata se așează în fundul luntrei, ascultătoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ca un copil, cu ochiĭ sticlind de frică şi de emoţiune. Mihaiŭ luă puşca şi rămase cu privirile aţintite spre limpeziş. Câteva rinduri de trestiĭ îi ascundea de minune. Se făcu o tăcere adîncă. Fata îl trase de pulpana haineĭ, arătându-i cu degetul în aer: un bîtlan trecea pe deasupra, cu sborul luĭ greoiŭ, mişcându-şi ciocul ca o cârmă de corabie. In acelaşĭ timp un roiŭ de graurĭ tăbărĭ pe virful înspicat al trestiilor, făcându-le să se legene în toate părţile. Iar tăcere. Tincuţa văzu un peşte sărind din apa şi făcŭ o mişcare către el. Tot într'un timp se ivi din lăuntrul stufişuluĭ un cârd de răţuşce, mişcând din cap parc'ar fi fost trase de o sfoară, urmate de o lişiţă vînătă. Fata îşĭ duse un deget la gură, căutând să întindă mâna cealaltă către Mihaiŭ, dar rămânênd cu ea în aer. Băiatul le văzuse, şi-i făcu semn că nu trage în ele.

— Sunt lişiţe, zise el, plecându-se spre dînsa: nu-s bune la mâncare.

Un sunet uşor, ca de aripă ce-ţĭ trece pe la ureche, se auzi în aer, şi tot atunci apa din ghiolul din faţă fu bătută de piepturile maĭ multor păsărĭ. Tincuţa văzŭ pe Mihaiŭ ridicând puşca. Incremenită, ea se lupilase cu totul în fundul luntreĭ. O nespusă mulţumire se putea citi pe chipul băiatuluĭ: plăcerea de a o simţi alăturĭ cu ea, dorinţa de a-ĭ arătă îndemânarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lui de vinător, emoțiunea el, toate erau de natură a-l imbărbăta și mai mult. Vroi să întinză pușca, dar o trestie ruptă îi sta dea'curmezișul. Nerăbdător, el vrù să frângă cu totul trestia, și in mișcarea lui făcu sgomot. Cele trei rațe ridicară capul in sus. Mihaiù încremenise în poziția in care se afla, fără măcar să îndrăznească a-și stringe brațul. Speriate, rațele bătură apa cu aripele și o porniră în zbor. Tincuța, cu ochiĭ mari, palidă, cu sufletul la gură, se ridicase pe un genunchiù, par'că ar fi vrut să zboare și ea după păsĕ ĭ,—când o detunătură de pușcă o făcù să tresară. Pentru un moment nu se vĕzu nimic, din cauza fumuluĭ, dar, după o clipă, Mihaiù o auzi strigând:

— A căzut, a căzut, uite-o colo!..

In adevĕr o rață căzuse. Băiatul scoase luntrea dintre trestiĭ și se duse să ia rața. El o aruncă cu nepăsare intr'un colț al luntriĭ și căută să se intoarcă cât mai curând in ascunzătoarea de trestiĭ. Tincuța mângâia penele păseriĭ, neîndrăznind par'că să-și arate mai pe față toată dragostea și mila el pentru biata rață, de teamă să nu pară prea copilăroasă unuĭ vinător așa de extraordinar. Mihaiù se așeză și el în fundul luntre', cu pușca pe brațul stîng, și se puse din noù să aștepte, uitându-se în sus, spre cer.

Nu se mai auzea nicĭ o mișcare. Un sunet

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

răguşit de talangă răsună a spart la gîtul unuĭ bou, pe care 'l gonea departe pe deal un văcar, strigînd cât ce putea: «Nea, haram, mânca-te-ar lupchiĭ!» O încântătoare tăcere se întindea peste întreaga vale. Aerul era străveziŭ. Cerul se vedea până în straturile sale albastre cele maĭ depărtate. Fire albe pluteaŭ prin cer şi cădeaŭ pe virfurile roşate ale trestiilor.

— Cine ştie când maĭ văd eŭ toate astea, zise băiatul, uitându-se fără scop înnainte.

Tincuţa plecase ochiĭ în jos, răsucind între degete un fir de papură.

— Poate chiar te găsesc măritată când m'oĭ întoarce...

Ea dete din cap că nu.

După câte-va minute de nouă tăcere, el oftă din adînc:

— Aşa e viaţa ! zise, cu un accent de nespusă durere, par'că ar fi trăit o sută de anĭ şi ar fi cunoscut toate amărăciunile eĭ. În acelaşĭ timp ochiĭ luĭ înnotaŭ în lacrimĭ, pe cînd de pe obrajiĭ feteĭ cădeaŭ picăturĭ marĭ pe firul de papură.

El tuşi într'aiurĭ, aducêndu-şĭ aminte de demnitatea luĭ de vînător şi căutând să'şĭ stăpinească nodul de emoţiune ce i se urca în piept.

— Uite un fir alb ţi se lasă pe frunte.

Fata ridică mâna domol, netezindu'şĭ părul. Capătul firuluĭ se opri de pălăria luĭ.

— A ajuns şi la dumneata, zise eă încet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mihaiŭ îşĭ luă pălăria şi se uită la firul ce se aninase de ea.

— Ce subţire şi moale e: par'că-l de mătase: Apoĭ, desprinzêndu-l cu mâna de pe pălărie, şi-l lipi de frunte, zîmbind şi uitâudu-se la Tincuţa.

Ea prinse a surîde, uitându-se la el pe sub genele plânse. După aceea căută să înnoade firul ce se rupsese şi se apropiă de el aşa de mult încât barca era gata să se răstoarne. El se mişcă de unde erà, şi, rezemat de bancă, în lungul luntreĭ, se lăsă să-l scarmene tot părul, ca să înnoade firul.

— Şezĭ ieĭ lângă mine, zise el, coprinzând-o cu braţul de mijloc.

Ea şezù lângă dînsul, lipindu-şĭ capul de umărul luĭ.

— De ce nu vĭĭ şi dumneata la Paris, zăŭ aşa?

— Ba viŭ dacă m'o lăsa de acasă.

— Ce bine am petrece!... Ne-am vedea în toate Duminecele.

— Da Victoria şi Mary vin-?

— La anul viitor... Eŭ aş fi corespondentul dumitale.. Am eşi împreună să ne primblăm...

Ea găsi foarte firesc ca un om, care ia pasărea din zbor, să-ĭ fie corespondent. Se uita înnainte, fără scop, şi par'că se vedea la primblare în mijlocul Parisuluĭ, rezemată de braţul luĭ, cum sta acuma. Şi cum se uita, pierdută pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

gînduri, văzu eşind dintre trestii o găinuşă de baltă, neagră la pene, cu nişte picioruşe arămii, subţiri, mişcându-se aşa de elegant, că părea o femee cochetă. In partea aceea, nămolul se ridica pînă în faţa apei. Tinculiţa îl întinse uşor pe mână, ca să-i atragă luarea aminte. El o văzuse, dar părea că nu vrea să tragă în biata pasăre. Se apropie de urechia feţei şi-i zise încet:

— E păcat s'o omor... mai bine să ne uităm la dînsa.

Apoi rămase cu obrazul lipit de obrazul ei, şi şiret din instinct, urmă a-i vorbi de găinuşă, ca să nu prindă de veste că o sărutase:

— Vezi ce frumos se mişcă?... Par'că eşti dumneata cîte-odată.

— Fata începu a rîde cu hohot. El îi astupă gura cu mîna, rîzînd şi el:

— Sst!... Na! ai gonit găinuşa cu rîsul dumitale...

— Cum să nu rîd, dacă zici că seamănă cu mine.

In acelaşi timp se desfăcu uşor de braţul lui şi vru să se dea mai la o parte; dar soarele ajungea tocmai acolo. El întinse umbreluţa ei şi o rugă să vină din nou lîngă dînsul.

— Vino lîngă mine, că cine ştie cînd te mai văd.

Ea îl privi lung, şi după aceea veni iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dacă n'o să mĕ uiți, îĭ zise, mângâindu-l pe mâna ce ținea umbrela, eŭ am să-ți daŭ ceva

— Da?...

— Ceva de la mine... Da să nu te desparți de el...

Și pe când vorbea astfel, scoase din sîn o bucățică de hîrtie îndoită, în care era o șuviță de pĕr, legată cu o panglicuță roșie.

— Vaĭ!... ce bună eștĭ!... zise el, sărutînd pĕrul cu îndoioșare.

— Vezĭ?... Da n'o să te desparți de el, nu-ĭ așa?... întrebă ea, tremurând.

Nicĭ odată!... am să-l port cu miue cât oiŭ trăi, orĭ unde oiŭ fi și n'am să mĕ despart de el nicĭ odată!...

Și astfel vorbind, o strângea la piept, mângâind-o cu mâna pe obraz și tânguindu-se că pleacă.

— Ce trist am să fiŭ, Tincuțo!... N'am să mĕ împrietenesc cu nimenĭ. Am să trăesc cu gândul numaĭ la dumneata... și am să mĕ silesc să învĕț, ca să sfîrșesc maĭ curând... și când oiŭ fi sfârșit, să ne luăm... Da o să m'aștepți?...

Ea da din cap ca «da».

— N'aĭ să te măriți, până m'oiŭ întoarce eŭ?

Fata rĕspunse încet: «Nu».

— Imĭ jurĭ?

— Da...

— Și eŭ îți jur...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Umbreluța îĭ căzuse din mână și soarele de toamnă ardea puternic deasupra lor. El îĭ făgădui săĭĭ trimită cărțĭ și jurnale, ca să știe și ea ce face și cum trăește el.

Și să mĭ scriĭ, zise fata, ridicând ochiĭ spre el.

— Și să imĭ scriĭ, zise fata, ridicând ochiĭ spre el.

— O să-țĭ scriŭ... dar cum?

— In vacanța Crăcinnuluĭ să-mĭ scriĭ de-a binele, acasă la noĭ, că tata imĭ dă scrisorile...

— Dar până atuncĭ?

— Până atuncĭ... nu știŭ: o să-țĭ scriŭ numaĭ eŭ, și dumneata să-mĭ rĕspunzĭ prin Victoria că aĭ primit și eștĭ sănătos... Are să-mĭ pară vremea așa de lungă! De ce nu se poate să fac aripĭ și să zbor către locurile depărtate unde te ducĭ?

După aceea, uitându-se la pușcă, adaoase zâmbind tristă:

— Aĭ trage în mine?...

El dete din cep, supărat:

— Ce idee ciudată iți trece prin minte!...

— Nu, nu, spune-mĭ aĭ trage în mine?...

— Cum vreĭ să-tĭ spuiŭ?

— Să-mĭ spuiŭ curat, dacă aĭ avea curajul să tragĭ în mine...

Băiatul înțelese, cu intuițiunea luĭ bărbătească, că erea o ciudățenie de femee, la care trebuia găsit un rĕspuns:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Depinde.

— Ce fel: depinde...

— Da... dacă aĭ fi o raţă saŭ... o gâscă sĕlbatesă, aş trage.

— Mersi, rĕspunse ea, supĕrată, desfăcându-se de el: adineaorea eram găinuşă; acum sunt raţă.. ba chiar gîscă !...

Mihaiŭ se uită la ea, serios, cu o uşoară mişcare a sprîncenei, care arăta sentimentul luĭ de părere de rĕŭ, faţă cu o copilărie aşa de nepotrivită. In substratul firiĭ eĭ, fata suferea: o trebuinţă de a plânge, saŭ de a-l face pe el să sufere, saŭ de a-l săruta se încheiase în această ciudată întrebare.

— El se uita mereŭ la dînsa, trist şi nedumirit:

— Şi de astă data trebue să ne despărţim aşa?...

— Te rog să mĕ ducĭ la mal...

El nu maĭ zise nimic, ci îşĭ puse puşca binişor jos şi luă lepeţile. Merseră în tăcere pînă ce ajunseră în dreptul isvoruluĭ.

— Te rog să-mĭ daĭ şuviţa de pĕr înapoĭ...

— Ţi-o daŭ, rĕspunse el, scoţîndu-şĭ batista şi ştergîndu-se pe frunte: cu de-a sila nu se poate păstra un aşa de frumos lucru.

— Dacă nu ţiĭ s'o păstrezĭ, maĭ bine să mi-o daĭ înapoĭ.

— Eŭ nu ţiŭ s'o păstrez !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Se vede.

Băiatul înnălță din umerĭ și rămase pe bancă, lîngă lopeți, cu batista pe genunchĭ. Ea se uita cu coada ochiuluĭ la el. Se vedea că era ostenit și supĕrat.

— Eștĭ ostenit?

— Cam ostenit... Dar n'ar fi nimic, dacă n'aș avea încă două ceasurĭ de-acuma în colo.

— Da? E așa departe?

— Da.

Tîncuța, înduioșată de vorbele luĭ și gîndindu-se la drumul ce făcuse ca să vie s'o vadă, se apropiă din nou de el.

— Eștĭ supĕrat pe mine?

— Eŭ? Nu. Vĕd că dumneata eștĭ supĕrată. Dacă ți-am greșit cu ceva, te rog să mĕ ierți...

Ea se uita la dînsul, zîmbind, și într'un avînt de generozitate, îl luă de gît și-l sărută.

— Nu maĭ eștĭ supĕrat pe mine, nu-ĭ așa?...

— N'am fost niciodată.

— Acum mĕ dŭc.

— Maĭ staĭ puțin.

— Nu, că-ĭ tîrziŭ. Adio.

— Dacă nu vreĭ să maĭ staĭ, adio.

Ea îĭ întinse mîna, pe care el o strînse într'ale luĭ. După aceea, dînsa sări pe uscat, și după ce-ĭ trimise încă o sărutare pe vîrful degetelor, porni la deal — El apucă lopețile și se depărtă de mal, ca s'o vadă maĭ bine. Se uită după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dînsa lung, pînă ce pieri dincolo de culme, făcîndu-ĭ semn cu batista.

Rămas singur, în mijlocul laculuĭ, băiatul se simțì coprins din ce în ce maĭ mult de ideea uneĭ a tot puternice deșerlăciunĭ, ce înfășură deopotrivă lucrurile materiale ca și pe cele nemateriale, lacul, cîmpia, amorul, și cu o nespusă jale în suflet, îĭ veni să plîngă. Își rezemă mînile pe genunchĭ și se uită lung pe culmea dealuluĭ, iar de acolo, maĭ sus, pe cer... Nu era nicĭ o nădejde, nicăerĭ. Atunceĭ își reluă lopețile și se întoarse înapoĭ, în stuf, unde se opri din nouŭ, la pîndă. Se întinse în luntre, ostenit, și se puse să privească vîrfuĭ trestiilor. Păsăruicĭ mititele sfîrîiaŭ din aripĭ, gonind cîte un gîndac sburător, orĭ albine rășlețe își îndoiaŭ trupul pe spicul de papură. Un cîrd de rațe îĭ trecŭ peste cap și se lăsă în limpezișul de-alăturĭ, înspumînd apa cu aripele. El se sculă repede, și-și pregătì pușca. Le vedea foarte bine, dar nu putea trage, fiindcă se coboriseră pieziș, într'un colț. Aștepta să se mișce și să vină în bătaia puștiĭ. Privindu-le, se gîndi la vorba ciudată a Tincuțeĭ.. Socotind bine, eraŭ maĭ fericite rațele. Dar ele tocmaĭ veneaŭ spre el. Întinse pușca, cu eterna emoțiune a vînătoruluĭ; dar pe cînd ochia, îĭ treĭ prin minte ideea că și rațele se pot socoti nenorocile, de vreme ce omul le aține drumul să le omoare. Pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

un moment își deslipi capul de pe patul pușciĭ, și se uită la ele, să vadă ce mină fac în fața morții. Ele se mișcaŭ liniștite, venind tot mereŭ spre el. Atunci își alese un grup, în mijlocul căruia boerea un rățoiŭ smălțat cu albastru, și trase... Luă rățoiul din apă, și după aceea se puse să gonească o rață, ce era numaĭ rănită, și s'o lovească cu lopata, ca s'o poată prinde. Apoĭ, mulțumit, își scoase din geantă strugurii și cașcavalul ce avea cu el, și se așeză să mănânce. Tincuța era departe... Toată melancolia luĭ dispăruse. Tinerețea și natura dinprejur dărîmaŭ necazurile clădite de iubirea lor copilărească.

XIX

După plecarea Sașeĭ, Mateiŭ își întorsese privirile din noŭ către treburile moșieĭ, pe care le părăsise de câtva timp. Pe de o parte culesul porumbuluĭ; pe de alta arăturile de toamnă, apoĭ pregătirile la baltă pentru pescuit, în vederea creșteriĭ apelor, eraŭ lucruri aproape noŭă pentru el.

Baciu Micu era tot mâna luĭ dreaptă, cu toate că Aglaia îl ura maĭ mult ca orĭ-cînd. Gândindu-se la dușmănia eĭ contra baciuluĭ, își zicea adesea că era ciudat, ca el, stăpânul, să sufere o asemenea stare de lucruri. Cu toate astea, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se putea hotări să se desfacă de Eftimiu și de nevastă-sa.

Raporturile lui cu țăranii erau bune, de și începuse să se svonească prin sat de jelburi către guvern, spre a li se da pământ, și de rěscoale. Unchiu-sěu, Conu Dinu, eră mai furios ca orĭ-cînd contra socialiștilor, și în aceasta se înțelegea de minune cu Tănase Scatiu; dar numai în aceasta. In colo nu putea să-l vadă. Mulțumită lui Mateiŭ, bătrînul se liberase de datoria ce o avea către vecinul lui, și de atunci se uita la el de sus. Tocmai pentru asta, Scatiu ținea și mai mult să ia pe Tincuța.—Coana Sofița îl ajuta pe sub mână, din socotelile ei femeești: fiindcă era bogat și pentrucă, luându-l, Tincuța ar fi rěmas lîngă dînsa:

— Ei, nu-l iubește; da par'că ce, numai din iubire se iau oamenii!... zicea ea lui Mateiŭ, pe care voia să-l atragă în partea ei.

Mateiŭ, la drept, nu s'ar fi opus din rěsputeri, dacă ar fi fost întrebat. Scatiu era inculț și cam bădăran, dar era harnic, deștept la treabă, și, mai cu seamă, pentru el avea marea calitate de a nu fi om de oraș. Ca toți tinerii care aŭ trăit mult în mijlocul lumii de studenți sterpi, de funcționari, lume neproducětoare, fără aspirații, Mateiŭ prefera un om de țară, simplu, celui mai șiret advocat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Maĭ nedomirită era Coana Sofiţa de oposiţia ce o făcea Aglaia. Ea n'o maĭ slăbea cu *familia :*

— Auzĭ dumneata, să intre în familia noastră feciorul unuĭ vătaf!... Să daĭ dumneata, ţacă. bunătate de fată, avută, cu educaţie, unuĭ asemenea om!...

Coana Sofiţa nu maĭ putea de ciudă.

— Eĭ, păĭ, să nu-ţĭ vie să morĭ : eĭ n'aŭ după ce bea apă şi tot cu nasul pe sus.

Luarea aminte a luĭ Mateiŭ fu maĭ cu seamă atrasă asupra Aglaeĭ, din ziua în care dînsa îĭ vorbi *cu ponturĭ,* despre Tincuţa şi Mihaiŭ.

— Aşa partidă zic şi eŭ.

— Ce partidă? întrebă Mateiŭ.

— Mihaiŭ.

— Dumneata glumeştĭ. Mihaiŭ e un copil.

— Eĭ, copil, dar nu prea...

— Cum : nu prea?

— Se înţelege... Dacă-ĭ pe aia, Tincuţa nu-ĭ o copilă?... Da aşa copiĭ cum sunt, eĭ se aveaŭ bine.

— Ce spuĭ, cucoană Aglaio?

— Zĕŭ, domnule. Innainte de a pleca, s'aŭ întîlnit la lac, s'aŭ îmbrăţişat şi s'aŭ sărutat ca doĭ porumbeĭ. Intrebaţĭ şi pe baciu Micu, dacă vreţĭ, că i-a vĕzut un văcar din sat...

Mateiŭ se uita la dînsa, ca încremenit. Apoĭ se porni pe un rîs straşnic.

Muzeul Digital al Românului Românesc
www.datransilvania.ro/mdrr

— Dumneavoastră rideţi, zise Aglaea, roşindu-se, dar e aşa.

— Şi chiar dacă ar fi aşa, ce-ţi pasă dumitale?

— Mie? ce să-mi pese?... Facă despre mine hors dacă-or vrea.

Şi astfel zicând, eşi, închizând uşa cu zgomot. Mateiŭ se uită lung în urma ei, din ce în ce mai mirat de îndrăzneala Aglaei. Dar îşi zise, că trebue să fie ceva la mijloc, ca să ajungă ea, atît de şireată de regulă, să facă ceea ce se numeşte *o scenă*. Hotărî să vorbească baciului.

Trimi e chiar în seara aceea să-l chieme. Mateiŭ era în odaea pe care ţăranii o numeaŭ *cantălaria* boerului. Micu intră, lăsându-şi căciula în sală şi rămase în picioare lângă uşă.

— Am trimis să te chieme, fiind-că am de vorbit cu tine.

— Poruncţi Coane.

— Ia vezi cine ricăie la uşă.

Baciul deschise de-abia uşa, vrând să se strecoare afară, dar în acelaşi timp un dulăŭ de câine, cât un urs, dete năvală înnăuntru. După pieptarul cu cuiele, Mateiŭ recunoscu pe Corcoduş.

— Ăsta e câinele despre care îmi vorbeai?

— Ăsta. Se ţine de mine ca ţcaiul, bată-l vina lui.

— Frumos e, baciule!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ar hi el cum ar hi, dacă nu i-ar hi aruncat apă hiartă în cap.

— Cine?

— D'apăi... cine, Coane? ia aicĭ la curte...

Mateiŭ se uită lung la el, fără a-ĭ răspunde. Se putea lesne pricepe că era treabă de-a luĭ Eftimiu.

— Baciule, ce-aĭ auzit vorbindu-se despre cuconița Tincuța?

Micu se uită la el cam mirat.

— N'am auzit nimic, Coane.

— Nimic, nimic?

— Nimic, zĕŭ așa. D'apoĭ ce s'auzĭ, că e numaĭ o copchilă. S'a svonit cică ar hi vrênd s'o ia al de Scatiu; da dor nu și-o face vre-un păcat boieru ăl bătrîn să i-o dea...

— Da altceva n'aĭ maĭ auzit, cu Mihaiŭ?

— Nu, Coane.

— Că s'ar fi primblat pe lac amîndoĭ...

— Ba despre asta am auzit. Da ce minune e, că s'aŭ primblat amîndoĭ?... Conu Mihaiŭ toată ziua era pe baltă.

După aceea el tăcŭ și se uită șiret pe sub sprîncene la Mateiŭ. Par'că amîndoĭ simțeaŭ că vroiaŭ să vorbească despre altceva.

— Mă!... a draculuĭ muieruşcă!... zise baciul, par'că ar li fost singur. Da cine ți-a spus matale de coana Tincuța, Coane?

— Coana Aglaia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Baciul dete din cap, mişcându-şĭ pletele voinicește.

— I-e frică să nu scape chilipiru din mână.

— Ce chilipir?

— Da par'că matale nu ştiĭ, Coane!

— Nu ştiŭ.

— Atunci să punem că a fost o vorbă de geaba.

— Ba nici-de-cum: să facĭ bunătate să-mĭ spuĭ tot: ce chilipir?

— Scatiu, Coane.

— Ce-i cu Scatiŭ?

— Apăĭ nu se are ghine Coana Aglaia cu el?...

Mateiŭ se uită ţintă la el. Ĭi venea să riză, dar se stăpini şi-şĭ luă un aer grav:

— Baciule, bagă de seamă la ce spuĭ... Ştiĭ, că şi de tine zice lumea, că te ţiĭ cu Floarea lui Stângă.

Foarte stângaciŭ şi cu ochiĭ în pământ, el tăcŭ un moment. Apoĭ ridică fruntea senină în sus.

— Gura lumiĭ cine o poate înţeleni, Coane?... Eŭ, de-oiŭ hi fost vinovat, m'am pocăit; da eŭ n'am bîrfit pe nimenĭ... Dumneaeĭ vine acuma să se lege de o copchiliţă... E păcat de Dumnezeŭ.

Mateiŭ tăcea; îşĭ scoase tabacherea să-şĭ facă o ţigară, dar nu maĭ avea tutun. Se sculă să se ducă în odae la el, spre a-şĭ lua tutun din cutie.

— Da par'că auzisem că trăia cu Caramzulea...

— Păĭ dar cum: trăia cu amândoĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— De unde ştiĭ tu?

— Da cum, Doamne iartă-mĕ, să nu ştiŭ. Cât aĭ fost matale dus, eĭ veneaŭ cu schimbu, ca la *concintraţie*.

— Da prostul ăla de Nae ce făcea?

— Domnul Nae tot pe la Brăila,.. Iĭ făcea Cucoana vênt.

Mateiŭ nu maĭ zise nimic. Aprinse o lumânare şi rĕmase cu ea în mână gândindu-se.

— Aşteaştă-mĕ: mĕ duc să iaŭ nişte tutun.

Pe când el intră, uşa de la odaea luĭ, ce da în sală, se închidea cu grabă. Dar orĭ cât de cu grabă se închise, Mateiŭ recunoscu pe Aglaia. Nu maĭ încăpea îndoilă, că assultase la uşă...

Fără a rosti un cuvânt, el se întoarse înnapoĭ şi se puse să-şĭ facă o ţigară. O aprinse şi se uĭtă în ochiĭ baciuluĭ.

— Şi cine crezĭ că a aruncat apă fiartă în câine? -

— Bucătăriţa, Coane.

— De ce?

— Cine ştie?... Ca să-mĭ facă rĕŭ: eŭ fără câinele ăsta nu sunt om.

Simpatia luĭ pentru baciu işĭ avea isvorul în vechile lor raporturĭ de băeţandri, dar maĭ cu s·amă în fondul de poezie ce coprindea în sine natura caldă a ciobanuluĭ. Câinele era în adevĕr pentru el ca un frate.

Mateiŭ se uită la baciu, p'arcă ar fi vrut să'ĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

spună vorbe bune, ca să-l mângâe de nenorocirea iotîmplată lui Corcoduș.

— Și va să zică te-ai lăsat de Floarea.

Micu dete cu mâna în vânt, par'că ar fi zis: «cine se mai gândește la ea!»

— Dacă te vei lăsa de Floarea, am să te căpătuesc. Să-ți găsești o fată bună, și să te însor. Iți port eŭ de grijă: te cunun, îți daŭ loc de casă și toate înlesnirile putincioase.

— Sărut mânile, Coane... Că m'am săturat de burlăcie.

— Atunci e lucru înțeles. Mergi cu Dumnezeŭ, și să vii mâine seară. Ioniță a plecat la baltă?

— Dară.

— Omul de la Călărași s'a întors orî nu?

— Trebue să sosească acu, că-l dus de azî dimineață...

Rămas singur, Mateiŭ se plimbă în lung și în larg prin odae, gândindu-se la cele ce avea de făcut. Aglaea trebuia cu orî-ce preț înlăturată din casa lui. Dar în ce chip? Să vorbească lui unchiu-sĕŭ, nu se putea, fiind-că ar fi trebuia să-i istorisească dragostea lui Scatiu cu dînsa, și ast-fel să îndârjească pe bătrân și mai mult în potriva lui Tănase. Pe de altă parte coana Sofița era rudă cu ea... Dar îșĭ aduse aminte de necazul mătușeseĭ în contra Aglaeĭ, când aceasta se împotrivea la căsătoria lui Scatiu cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Tinculța, în numele *familiei*, și-și zise că poate să găsească un prieten de luptă în potriva Aglaei tocmai în protectoarea ei firească. Dar cu câinele ciobanului ce aveaŭ ?... Nimic alta de cât că erea câinele baciului, omul lui de încredere.

Astfel gândindu-se, se revolta din ce în ce mai mult în potriva ei, și într'un moment de supĕrare, sună și zise unei femei să cheme pe Aglae.—Femeea aduse răspuns că vine numai de cât. In adevĕr, peste vre-o zece minute, se auzi bătând la ușă. El îi zise să intre, dar cu vocea pe jumătate, și simțindu-se mișcat, par'că ar fi fost el vinovatul. Aglaea intră foarte încet. Era galbenă de emoțiune și aproape nu putea să vorbească. In sfârșit izbuti să articuleze trei cuvinte :

— M'ați chemat ?

El se găsi foarte încurcat, față mai cu seamă cu umilința cu care se prezenta ea.

—Da... aș fi vrut, ca să mai vorbim cîte ceva,— da ia te rog șezi. Vreaŭ să sun să ne dea cîte un ceaiŭ.

— Mĕ duc eŭ să vi-l fac.

— Nu, nu, nu primesc.

— Ba vĕ rog să mĕ lăsați să vi-l fac eŭ.

— Nu se poate.

Și, cum se primbla prin casă, se așeză în dreptul ușii. Ea voia să iasă ; el o împiedică. In această luptă de amabilitate falsă, Aglaea vru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să apuce ivĕrul de la uşă, pe care îl apucase maĭ dinainte Mateiŭ, şi astfel îl luă de mână, rugându-se s'o lase să iasă.

— Vĕ rog, zise ea încet, nimenĭ nu ştie cît ceaiŭ trebue, ce rom să vĕ dea..... Viŭ numaĭ de cît.

Trebuĭ să o lase. Cînd rĕmase singur, îşĭ simţi, pe mâna pe care i-o atinsese ea, o impresie aşa de ciudată, plăcută şi neliniştitoare, par'că o suflare caldă îĭ trecuse pe deasupra. Maĭ făcŭ cîţĭ-va paşĭ şi se opri în faţa lămpiĭ, gândindu-se: iată cum se explicaŭ izbânzile eĭ, care nu era nicĭ frumoasă şi nicĭ nu maĭ era destul de tînĕră, ca să întoarcă mințile la flăcăĭ tomnateci ca Scatiu şi alţiĭ.

Peste câteva minute, Aglaea reveni, însoţită de femeea cu ceaiul. Mateiŭ băgă de seamă că dînsa simţise impresia ce o produsese asupra luĭ, şi se 'ntorcea altfel de cum eşise. Obrajiĭ eĭ, albĭ de emoţiune când intrase la început, acuma se coloraserĕ de sânge, şi un zîmbet provocător îĭ rĕtăcea pe gură. Servi ceaiul cu îndĕmânare, mişcându-se în sus şi în jos ca o fată mare. Sînurile, pline, păreaŭ că vor să facă explosie, atîta eraŭ de strînse în rochie. După ce îĭ dete ceaiul, se opri în mijlocul odăiĭ şi-şĭ duse la ochĭ şorţul de mătase cu care era totdeauna încinsă. Mateiŭ se uita la dînsa, nedomirit.

— Ce aĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea își luă mânile binișor de la ochĭ, se uită la el lung, cu capul plecat pe umĕr, și zise încet :

— Nu știŭ nicĭ eŭ...

In aceste patru vorbe era atâta alintătură și-reală, iar în modul cum își mușca buzele atîta sensualitate falsă, încât Mateiŭ, care trecuse o clipă printr'o ispită primejdioasă, își reveni în sine.

— Ia șezĭ, îĭ zise el, zîmbind. Ce se maĭ face d-l Nae ?

— Tot după treabă, rĕspunse ea, spăsită.

— Pĕnă la ceasul ăsta ?....

— Da unde se pomenește să intre el vreodată înnaiete de zece !...

Mateiŭ dete din cap, plin de admirare, de și știea că Eftimiu își trecea vremea jucând table cu învĕțătorul.

— Și când mănâncă ?

— Când poate.

— Ce fel de vorbă !... nu-l aștepțĭ cu masa ?

Ea se întoarse cu cupul într'o parte, părînd foarte scandalizată de o asemenea bănuială.

— Eŭ să-l aștept cu masa !... Da se poate să fac eŭ o asemenea risipă !... Să țiŭ focul și slugile pînă la ceasul ăsta !...

Vorba slugă îĭ părŭ venită de minune, și se acățâ de dînsa.

— A propos de slugĭ, Coană Aglaeo: sînt foarte nemulțumit de ele, — maĭ cu seamă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bucătăreasă: are bunul obiceiŭ de a asculta pe la uși....

Ea clipea din ochi, des, des, par'că ar fi stat să-i dea lăcrămile. Dar avù putere să se stăpânească și să zică;

— Auzi dumneata!...

— Da. Te rog să-i dai drumul chiar mâine: nu vreaŭ să am în casă persoane care mĕ spionează. Eŭ sunt stăpân la mine și țiŭ să se facă cum vreaŭ eŭ, nu cum voesc alții.

— Așa e și drept.

— Așa.

El sorbì din ceaiŭ și făcù o mișcare din cap plină de convingere, par'că ar fi vrut să întărească și mai mult hotărîrea luată.

După câteva minute de tăcere, ea se sculă.

— Nu mai aveți nimic cu mine?

— Nu.. Dar ia-ți ceaiul.

— Vĕ mu'țumesc: eŭ seara nu iaŭ nimic.

Așt-fel, așși. După foarte puțin timp, Mateiŭ o auzì bătênd din noŭ la ușe. Aducea un pachet de jurnale și scrisori, pe care i le dase vătășelul ce se 'ntorcea de la Călărași. Avea un aer cu totul natural, par'că nimic nu se întîmplase

— Vĕ rog să-mi dați voie să mĕ duc mâine la oraș, ca să caut altă bucătăreasă.

El se uita la scrisori, preocupat, căutând pe cea de la Sașa. O auzi cam târziŭ. La gîndul Sașei, toate nimicurile astea se retraseseră de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

parte în conştiinţă, şi-i răspunse fără nicĭ un interes, par'că scena de maĭ sus s'ar fi petrecut cu un an înnainte:

— Maĭ încape vorbă....

După aceea Aglaia eşi, iar el rămase să-şĭ citească corespondenţa.

XX

Trecuseră maĭ multe săptămânĭ de când plecase Saşa, şi maĭ multe zile de când Mateiŭ primise scrisoarea eĭ din urmă. Lucrurile luaŭ o întorsătură ciudată, care îl împiedeca să urmeze maĭ departe planul de a se scăpa de Aglaia.

In adevĕr, ultima scrisoare a Saşeĭ coprindea o destăinuire din cele maĭ mişcătoare: ea surprinsese amorul băiatuluĭ pentru Tincuţa, şi, în loc de a-l privi ca pe un sentiment copilăresc şi trecĕtor, dînsa, cu firea eĭ caldă, îl socotea tainic şi primejdios. Zicea scrisoarea:

«Am ajuns la Paris, după o călĕtorie destul de ostenitoare. Mihaiŭ era tot trist. Se lupta cât putea, să birue jalea ce-l coprinsese chiar de la plecare, dar nu izbutea. Eŭ îl observam pe tăcutele, şi'mĭ venea să plâng de mila luĭ: n'a închis ochiĭ un minut. Credeam că despărţirea de ţară şi de surorĭ îl enervase prea mult, dar speram că, odată ajuns în mĳ'ocul lumeĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dintr'un oraş mare, o să-şĭ redobîndească veselia naturelĭ şi a vîrstelĭ lui. Ne-am oprit la Viena două zile. Parea că se interesează de toate, dar mai mult decât orĭ-ce se interesă de mine. A-ţĭ spune îngrijirea fină şi delicată cu care mĕ înconjură, expresia cu care mĕ privea, iubirea cu care îmĭ lua mânile într'ale lui şi mĕ chemă «maman dragă», îmĭ e cu neputinţă. Începusem să cred că ştie ceva despre proiectele noastre... şi-mĭ era ruşine. Se uită la mine cu atîta înţelegere, încât mĕ făcea să roşesc. Vedeam că are pe buze o întrebare, că se luptă s'o rostească şi că nu îndrăzneşte. De mai multe orĭ aduse vorba despre dumneata, dar totdeauna cu temere, par'că i-ar fi fost frică să nu mĕ supere. In sfîrşit, mĕ întrebă... Am crezut că se cufundă pămîntul cu mine. Imĭ bătea inima de nu mai puteam să respir. Orĭ de câte orĭ mĕ gândesc la momentul acela, simt că mĕ roşesc... Dar să-ţĭ spun cum m'a întrebat. Treceam printr'o câmpie lungă, între Colonia şi Strasburg; el se uita pe geam, preocupat. — «Maman, îmĭ zise, cred că nu mai avem mult pînă la Paris.»— «Ba tot mai avem». — El îşĭ plecă ochiĭ în jos, roşindu-se, şi apoĭ îĭ ridică iarăşĭ către mine, plinĭ de vioiciune. «Maman, îmĭ zise din nou, înnainte de a ajunge la Paris, aş vrea să te întreb ceva». «Intreabă-mĕ» îĭ rĕspunseiŭ eŭ, cu glasul jumătate. Simţiam că mor. «Aş vrea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

te întreb ceva, dacă mi-aĭ făgădui mai întîĭ că nu te superĭ». «Nu mĕ supĕr...» El mișcă din cap cu nehotărîre. «Maman, adevĕrat e că nenea Maleiŭ are pentru dumneala o admirație așa de mare ?... că te iubește ?» «Ce prostĭ spuĭ, Mihaiŭ !» ĭi răspunseiŭ, încercând să zîmbesc. El nu rîdea de loc. «Iartă mĕ, maman dragă, că îndrăznesc să te întreb un asemenea lucru ; dar, dacă ar fi adevĕrat, eŭ aș fi așa de fericit !... Mi s'ar părea, că te las mai puțin singură...» Ce era de răspuns la o întrebare care arătă atîta bunătate sufletească ? Nu știŭ ce i-am răspuns. Cred că îmĭ venea să-l sărut, ca pe copilul meŭ. De multe orĭ m'am gîndit la soarta ce așteaptă pe Mihaiŭ : tremur de frică să nu fie nenorocit...»

«De-abia ajunșĭ la Paris, l'am rugat să se culce. El nu prea vrea, zicînd că ține să m'ajute să deschid cuferele. Dar osteneala îl biruia. Și, cum eram în cameră la mine, îl vĕd că se întinde pe pat, de-a curmezișul, și rĕmâne rezemat pe un cot, fără a mai zice un cuvînt. După cîteva minute îl aud vorbind : «Tare îmĭ eștĭ dragă».—«Știŭ că-țĭ sînt dragă, fiindcă eștĭ un copil bun». Atunci îl vĕd că se ridică : «Ce-am zis, maman ?» «Aĭ zis că-țĭ sînt dragă...» Eră aprins la față cum e focul. «Maman, sînt foarte ostenit»; și, fără ca eŭ să-l mai rog, trecŭ în camera luĭ și se culcă. Din acel minut a început să aiureze. Două zile și două nopțĭ eŭ n'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

închis ochiĭ. Am chemat numaĭ decât un doctor care a stat lîngă dînsul o jumătate de oră, fără să se rostească. Temperatura eră la 40 de grade; delirul nu se maĭ oprea. După o jumătate de oră, doctorul îmĭ zise că nu poate diagnostică cu siguranță: eră saŭ tifus, saŭ frigurĭ efemere, ce se nasc din prea mare osteneală și în care temperatura se ureă foarte repede. Dacă delirul continuă, era semn rĕŭ: dacă, din potrivă, încetă, eră speranță ca bolnavul să adoarmă, și după o bună odihnă să se scoale sănătos. Din fericire, delirul încetă, somnul veni, iar Mihaiŭ al meŭ dormi 30 de ceasurĭ fără întrerupere. Doctorul era încântat, eŭ fericită. Se părea că cel maĭ nenorocit dintre noĭ era tocmaĭ Mihaiŭ. Și, aicĭ vine explicarea acesteĭ lungĭ scrisorĭ, precum și a cauzeĭ pentru care mĕ ocup atîta de fratele meŭ: în delir, venea adesea un nume, pe care la început nu puteam să-l înțeleg, dar pe care apoĭ îl ghiciiŭ: numele Tincuțeĭ. Mihaiŭ o iubește. Eŭ, proasta, nu m'am gândit niciodată la putința unuĭ asemenea sentiment între Mihaiŭ și Tincuța. Eĭ eraŭ pentru mine doĭ copiĭ, de și Tincuța are astăzĭ pețitorĭ. E o nenorocire, fiindcă sunt prea apropiațĭ cu vîrsta și Mihaiŭ e prea tĕnĕr. Tincuța are să se mărite, iar el are să sufere. Are să sufere, fiindcă noĭ suntem o familie atinsă de o infirmitate ciudată, aceea a statorniceĭ sentimentale: ceea ce odată a în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

trat în sufletele noastre, rămâne acolo. Dar unde și cum a început iubirea lor?... Nu știu. Probabil peste tot și nicăeri. Ochii mei egoiști vedeau numai pentru mine. Întîmplările din zilele din urmă îmi umpleau închipuirea de un singur lucru: fericirea mea. Eram atît de fericită, sunt încă atît de fericită, încât îmi pare, că dacă aș putea vorbi lui Mihaiu, i-aș încălzi și inima lui....»

«Acuma e bine. Începe să se intereseze de noua lui viață. I-am găsit o familie, unde să'l așez deocamdată, un librar, la a cărei mamă șezuse și tată-meu în pensiune. Cred că are să fie îngrijit bine. Iubirea lui o să-i rămâie în suflet neștearsă. Are să fie pentru dînsul o cauză de tristeță zilnică, dar poate și un refugiu de partea urîtă a vieții din acest oraș. El a înțeles foarte bine, că eu am surprins secretul lui, dar nu mi-a zis niciodată nimic. Ba din potrivă, încercând eu să aduc vorba despre Tinculița, dându-i o foaie ce căzuse din portofelul lui și pe care era o poezie, el a plecat ochii în pământ și a luat foaia, zicând încet: «prostii, maman». Eu însă l-am rugat să-mi dea foaia, și i-o trimit aici:

S'aud pîraele cum curg
In pacea palidei lumine:
Se umple valea de amurg,
Iar eu mă duc, gândind la tine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

S'aude clopotul la schit:
Merg pustnicii să se închine;
Luceafărul a răsărit,
Iar eŭ mĕ duc, gândind la tine.

S'aude bucĭumul la munţi
Înfiorând cu lungi suspine
Tăcerea codrilor cărunţi:
Eŭ mĕ tot duc, gândind la tine...»

Astfel urmă mai departe scrisoarea.

Mişcat, şi singur, fără să poată cere povețe de la nimenĭ, Mateiŭ rĕmase pe gândurĭ. Mihaiŭ, care îĭ fusese totdeauna simpatic, îĭ deveni deodată drag, atît pentru amorul lui cât şi mai cu seamă pentru vorbele bune ce zisese Saşeĭ.— Dar starea lucrurilor cu Aglaea se complica. El nu mai putea vorbi mătuşe-seĭ despre relaţiunile Aglaeĭ cu Scatiu, fără să dea naştere la tot felul de explicaţiĭ şi mai cu seamă fără să amestice pe Tincuţa în intrigile lor. Se hotărî să aştepte.

Eră într'o Duminecă de Octomvrie Timpul s'schimbase: ploua şi noroiul umplea drumurile de la un capĕt la altul. Mateiŭ avea la dineu pe Scatiu, cu care era în vorbă să-ĭ cumpére caiĭ şi cabrioleta de la Otopeanu,—când, uitându-se pe fereastră, i se părŭ că vede pe Micu, legănându-se beat mort Nu zise nimic către Scatiu, care şedea în fotoliul lui de la biuroŭ, luându-şĭ cafeaua, ci se uită bine la omul de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

..., ca să se încredinţeze de erà în adevĕr ... orĭ nu. El erà. Mateiŭ îşĭ muşcă buzele ...ă şi aşteptă să plece Scatiu ca să poată ... cu Micu : îĭ venea să-l bată. Auzĭ ! să ...ele, el, omul în care îşĭ pusese toată în-...a!..

...e îndată ce Scatiu plecă, îşĭ trase o pereche ... cismo lungĭ, îşĭ luă căciuliţa şi desprinse din cuiŭ un haramnic, cu care tată-sĕŭ, în tinereţe, ...ătea caiĭ nărăviţĭ. Astfel, se duse la arman, ...la lăptărie. Aci, nimenĭ : uşa era închisă ... Trecù alăturĭ, la casa văcăriţeĭ. Şi aci pa... nu-ĭ nimenĭ, dar uşa nu era închisă. ...ă pe ferestruie şi zări înnăuntru pe Floa-... care se pieptănà. Ea, îndată ce-l vĕzù, se acoperì pe cap cu un ştergar şi'ĭ eşi înnainte.

— Da nu-ĭ nimenĭ la lăptărie?

— Sărutăm mânile, cuconaşule, nu-ĭ nimenĭ, că flăcăiĭ sunt la oĭ.

— Unde-ĭ baciul?

— Da cine-l vede, vaĭ de mine!

Mateiŭ ... încredinţat că Micu era înnăuntru.

— Cine-l vede!... L-am vĕzut eŭ, beat mort. Am să-l ... afară şi pe el şi pe tine, să sparg gaşca as... de ţiitorĭ şi de ţiitoare!

— Să nu-ţĭ facĭ pĕcatul ăsta, Cuconaşule, că dacă o hi băut o ţiră maĭ mult, e din supĕrare, că i-aŭ otrăvit câinele, nu i-ar răbda Dumnezeŭ!..

— Care câine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Câinele ăl mare, Cuconașule.

— Pe Corcoduș?

— Păĭ dar cum.

Și Floarea îșĭ dusese mâna la gură, dând cap și căinându-se.

Mateiŭ, care venise furios în potriva bacii, se întoarse acasă tăcut, întrebându-se de n cum-va erà și aicĭ mâna Aglaeĭ.—Acasă îl aștep-taŭ alte isprăvĭ de ale baciuluĭ. Rezemațĭ de stîlpul porțiĭ, doĭ țiganĭ rîcâiaŭ cu bĕțul în noroiŭ. Dumitrache Brabovete, fierarul, și sĕŭ Stoica, eșit proaspĕt din armată, vei se plângă că-ĭ bătuse Micu la cârciumă. îndrugaŭ o istorie fără sfîrșit, dându se la o unul pe altul și zicêndu-șĭ: «tacĭ tu, să spun eŭ». Mateiŭ îĭ trimise acasă, făgăduindu-le că are să le facă dreptate. Erà nerăbdător să afle cum se petrecuseră lucrurile, și chiemă numaĭ decât pe Grecul de la han.

Grecul istorisi că Micu venise de dimineață la cârciumă, văitându-se că i-aŭ omorit hoțiĭ câinele. Era bun teafăr, dar plângea ca o muiere și strigà în gura mare, că de-acuma moare și el. După aceea se puse să bea rachiŭ, și bĕŭ pînă se 'mbătă turtă. In vremea asta se afla la cârciumă și Dumitrache țiganul. Cum și ce fel, nu se știe, Micu dete o palmă țiganuluĭ de 'l ameți.

— Așa facĭ, mă, nea Micule?.. zise țiganul eșind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Lumea rîdea de bietul ţigan, care, furios, se duse la fiu-sĕŭ să se tânguiască. Fiu-sĕŭ, Stoica, se întorsese numaĭ de puţină vreme de la oaste, şi erà fodul, de nu-l maĭ încăpea pămêntul. Când auzi el, că s'a găsit un *român*, care să îndrăznească să dea în tatăl luĭ, al luĭ, soldat întors tocmaĭ atunci de la Regiment, se făcù foc. Luă pe bătrîn de mânecă şi-l aduse din noŭ cu el la cârciumă.

— Care-ĭ ăla, mă, care-a dat în tata?...

Oamenii rîdeaŭ şi făcură cu ochiĭ la baciŭ. Stoica veni la el.

— Mă, nea... ăsta, tu aĭ dat în tata, mă?

— Păĭ!

— Ia maĭ dă-ĭ una, mă! — zise el rînjind, ca şi cum ar fi vrut să vadă, dacă îndrăzneşte un aşa lucru în faţa luĭ.

Micu se sculă în picioare, cât era de lung, şi când aduse din noŭ o palmă luĭ Dumitrache, vĕzù ţiganul stele verzi. Stoica se dase la o parte, încruntat.

— Ia maĭ dă-ĭ una, mă!

Micu era gata: cârpi din noŭ pe Dumitrache. Atunci Stoica, supĕrat, luă pe tată-sĕŭ de mânecă şi-l scoase afară, zicêndu-ĭ:

— Haide, tată, acasă; nu vezĭ că-ĭ beat mort?

In urma lor, era un hohot în tot hanul. Huiduelile şi cârîiturile însoţiră pe bieţiĭ ţigani, pênă pierirà din ochiĭ lumiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

«Si asa a muncatu treĭ scaltolĭ in locu de una» zise Grecul, ca morală.

Mateiŭ făcŭ haz de istorisirea Greculuĭ, pe care o maĭ auzise de prin znoave. Dar asta nu explică pentru ce baciul, care nu bea niciodată, se îmbătase, şi maĭ cu seamă cine-l omorise cãinele. Aşteptă cu nerăbdare pînă a doua zi, să dea ochĭ cu el.

In adevĕr, a doua zi, prima persoană pe care o vĕzŭ, ridicând perdeaua, fu Micu. El aştepta în curte, rezemat de scară. Mateiŭ îĭ bătŭ în geam şi-l chemă sus la el. După câteva minute uşa se deschise şi baciul intră înnăuntru.

— Cu multă plecăciune, bade Micule. Te-aĭ trezit?

El plecă ochiĭ în pămînt, lipit de uşă, şi nu rĕspunse nimic.

— Frumoase lucrurĭ facĭ dumneata! te 'mbeţĭ ca cel din urmă ticălos, şi te puĭ să baţĭ oameniĭ, ha?...

Micu tăcea.

— Bine mi-am ales eŭ în cine să-mĭ puiŭ încrederea!.. Da n'aĭ gură să rĕspunzĭ?

— Ce să rĕspund, Coane?

— Să rĕspunzĭ pentru ce te-aĭ îmbătat.

El tăcŭ din noŭ. Mateiŭ supĕrat, îl dete afară:

— Haĭ, lipseştĭ din ochiĭ meĭ.

Baciul se întoarse încet şi puse mâna pe ivăr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să iasă. Dar pe când eșa, zise încet, par'că-'ĭ era frică :

— M'aș hi rugat la matale de-o vorbă.

— De ce vorbă? întrebă Mateiŭ rĕstit.

— Păĭ, eŭ m'aș hi rugat să-mĭ daĭ drumul, Coane.

— Te-aĭ supĕrat dumneata!...

— Dară! să mĕ supĕr, zise baciul domol : eŭ știŭ că sunt vinovat.

— Atunci ce vreĭ de la mine?

— Nu maĭ pot sluji, Coane : mi-aŭ omorît câinele, s'a sfîrșit și cu mine.

Eră un accent de o așa adîncă descurajare în vorbele acelea, în cât Mateiŭ se uită lung la el.

— Închide ușa, îĭ zise. Cine ți-a omorît câinele?

— Nu pot să știŭ.

— Pe cine bănueștĭ?

— Nu bănuesc pe nimenĭ : nu pot să-mĭ vîr sufletul în pĕcate.

— Unde l-aŭ omorît?

— L-am găsit mort la ușă, Coane. A venit de la tîrlă pînă la lăptărie, să mĕ caute, săracu de el, și a murit la ușa mea...

Aicĭ Micu îșĭ înghițĭ nodul de supĕrare ce i se urca în gât și-și trecù cu mâneca sucmanului peste ochĭ. Mateiŭ se uită la el, mișcat.

— Și unde-ĭ câinele? Aș vrea să-l vĕd și eŭ.

— D'apoĭ l-am îngropat, Coane... L-am îngro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pat la capĕtul lirlei, că măcar că nu-i suflet de creștin, da-i făptura lui Dumnezeŭ și el.

— Era împușcat, orĭ lovit cu ceva?

— Nu, Coane: eŭ zic că erà otrăvit, că se umflase săracu cât niște foale...

Și tot chipul luĭ, de om cu mintea întreagă, erà par'că întors pe dos, de milă și durere. Mateiŭ se îmblânzi de tot.

— E foarte cu putință să fi fost otrăvit: o să cercetăm cine a putut să-l omoare, și'țĭ făgăduesc să rĕsbun pe bietul Corcoduș.

Micu da din cap, tăcut. Părea sceptic, cum sunt toțĭ țăranĭ, când e vorba de dreptatea boerulŭĭ.

— Ce fel, n'aĭ încredere în vorba mea?

— Ba am, Coane,—da de-acuma pentru mine tot una este.

— De ce?

— Așa: mi-a murit câinele, mor și eŭ.

Mateiŭ se uità lung în ochiĭ luĭ: era treaz, și tocmaĭ de aceea expresia de durere și descurajare ce se cetea în eĭ îl atinse maĭ mult.

— Micule, vino-țĭ în simțire. Ce are a face moartea unuĭ câine cu viața ta?

— Cucoane, are a face, că eŭ îl crescusem de mititel. Mi-l adusese bietul boier, Dumnezeŭ să-l ierte, de la niște moconĭ din Bărăgan, de când n'avea nicĭ ochĭ... Și eŭ m'am trudit cu el, l-am hrănit cu lingura, ca pe un copil, l-am tă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

măduit de câte alea toate, și-l făcusem hiară sălbatecă, nu câine. Când l-am dat la lup, alergam cu el în urma hăiticului, ca să-l deprind, până cine știe unde, de eră să ne mănânce într'o iarnă, și pe mine și pe el. Apoĭ când i-am pus chieptaru, piiĭ!... omoră lupu din fugă, Coane; că de se isghea cu chieptu'n el, îl da la pământ, și-l umplea de sânge cu cuiele... Mare lucru am chierdut, Coane, mare lucru!... Incaltea despre mine ce să maĭ zic?... Că eŭ mĕ duceam cu el și'n gaură de șarpe, și când era Corcoduș la oĭ, nu maĭ avem grijă de nimic. Că de m'aș hi culcat în mijlocul pădurieĭ, orĭ cu ușa vraiște, eŭ habar n'aveam, că el crișu făcea de patraulă!...

Își ridicase fruntea în sus, ca un om care istorisește izbânzile unuĭ eroŭ. Când se opri, găfiia de osteneală și do inimă rea:

— Acu, tăr de câine, ce mĕ fac eŭ?...

— Creștĭ un altu'.

— Dară!... să maĭ găsesc eŭ câine ca el!...

Și vorba *ca el* părea că se raporță la un căpitan mare saŭ la un frate iubit.

— Da cum să nu găseștĭ! Iți port eŭ de grijă: o să mĕ duc la Irimia Mocanu, la Șindrilila; și ți-aduc unul, c'am auzit că are o prăsilă de câinĭ, de s'a dus vestea.

Baciu da din cap, nemângâiat.

— Crede-mĕ, Micule. Să viĭ cu mine să ți-l alegĭ tu singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— S'a sfîrșit cu mine, Coane: mi-a omorît câinele, mĕ duc și eŭ.

Ideea asta fixă nu i-o scotea nimenĭ din cap. El părea că se supune uneĭ fatalitățĭ oarbe, care legase soarta luĭ de viața câineluĭ.

— Bine, baciule, da începĭ să fiĭ copil: gândește-te, că chiar de ar fi îmbătrînit la ușa ta, tot el erà să moară înnainte și tu pe urmă, că așa e lăsat de Dumnezeŭ ca omul să trăiască maĭ mult și câinele maĭ puțin.

Micu nu maĭ zise nimic, ci rĕmase tăcut lîngă ușă, ca maĭ nainte. Mateiŭ se gîndea în ce chip să-ĭ vorbească maĭ bine, ca să-l convingă că nu are dreptate. Se uită la el maĭ lung, dar trebui să se încredințeze că nu erà de scos la cale cu baciul.

— Și ce vreĭ de la mine, Micule?

— Apoĭ m'aș ruga de matale să-mĭ daĭ drumu, Coane.

— De ce, maĭ băete?

El îșĭ mototolea o pulpană a șucmanuluĭ, par'că i-ar fi venit maĭ greŭ decât orĭ-ce să se despartă de stăpânul luĭ.

— Eŭ știŭ c'o să mor în curînd, Coane, și aș vrea să 'nchid ochiĭ la bîrlogul nostru.

Mateiŭ se foi pe scaun, nemulțumit, și după aceea se sculă în picioare și începù să se primble prin casă. Apoĭ s'apropiè de el și-l atinse cu degetul pe braț.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ia ascultă, Micule: eŭ poate m'oiŭ fi iuţit vre-o dată la vorbă şi te-am supĕrat fără să vreaŭ. Dar socot că tu mĕ cunoşţi bine, şi de acum şi de altă dată. Suntem tovărăşi vechi bre, şi mi-ar veni greŭ să mĕ despart de tine... Maĭ gândeşte-tĕ pênă mâine. De ţi-o fi de ducă cu hotărire, vino de mĕ vezĭ şi-om pune lucrurile la cală cum e bine.

XXI

După ce baciul eşi, Matciŭ se gândi să se ducă la Irimia Mocanul şi să aducă un căţel luĭ Micu, că să-l îmbuneze. Aşa şi făcŭ. Zise să 'I puie caiĭ, şi, cu tot noroiul ce erà, porni la Şindrilita. Pe drum se gândea la vorbele baciuluĭ: ce înrîurire aveaŭ chiar asupra luĭ!..... Oare ce să fi fost la mijloc? O simplă rătăcire a unuĭ suflet plin de credinţe greşite, saŭ intuiţiunea unuĭ fapt posibil, a cărui împlinire se lega de oare-care împrejurărĭ din viaţa reală? Oare să nu fi fost vre-o temere ascunsă de Stîngă, bărbatul Floareĭ, saŭ de niscaĭ-va ciobanĭ, saŭ de Eftimiŭ?... Atîtea întrebărĭ, ce rĕmânea fără rĕspuns. Poate din toate erà câte ceva adevĕrat. Moartea câinelui părea că apropie împlinirea uneĭ nenorocirĭ inevitabile.

Dar timpul trecea, fără ca bănuelile baciuluĭ să se împlinească. Tăcut şi tot cu inimă rea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Micu se înduplecase să rămâie la Meteiu; dar par'că nu mai era omul de mai nainte: petrecea serile de iarnă în tinda lăptăriei, la un foc de vreascuri şi tizic, rezemat de perete şi cântând a lene din fluer. Căţelul adus de Mateiu, pe care negreşit că-l chema tot Corcoduş, dormea pe o mână de fân, lîngă el. Incepea să-i fie drag, ce-i drept, dar nici nu se încerca să-l apropie în minte de celălalt: «departe-i griva de iepure» zicea molcom, celui ce l'ar fi întrebat. Cop'lăria lui Corcoduş, răposatul era plină de lengende extraordinare: Corcoduş No. 1, muşcase de deget pe un cioban încă de când n'avea dinţi: Corcoduş No. 2 era un căţel liniştit, cam tontolog, cu labe late, care nu se zdrunncià cu firea decât când se ivea strachina cu lapte. In toate zilele îi deschidea botul, ca să vadă dacă are negru sub cerul gurii; avea negru, dar ce folos, că nu era rău de loc....

Cu Floarea, lucrurile mergeau mai greu: i se făcuse silă de ea şi nu-i mai vorbea decât când avea câte-ceva de cusut ori de dres. Ea ofta, când mai avea vreme, şi zmântânea putineele, cântând cu viersul ei piţigăiat: «las' să vie, domnu-l ştie, calea 'n trandafiri să-l fie» şi oprindu-se în mijlocul vorbei ca să dea într'un câine: «to, coteiu, zăr-te focu!».

In împrejurările astea trimisese Mateiu pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

baciŭ la Călăraşi, să cumpere nişte leţuri, ca să facă din noŭ perdeaua oilor.

Baciul plecase cu carul cu patru boĭ, de cu noaptea, ca să aibă vreme să se întoarcă chiar în seara aceea. Mateiŭ, ca să nu-l trimită singur, poruncise ca unul din argaţiĭ din curte să-l însoţească.

Până a doua zi dimineaţa, carul nu se întorsese. Neliniştit, Mateiŭ întrebă de numele argatului care era la drum cu Micu, dar nu-l putŭ afla.

Tocmaĭ atunci îĭ aduseră o scrisoare de la Saşa, prin care dînsa se ruga de el să nu se supere că întârziază atîta: Mihaiŭ se deprindea greŭ cu Parisul, şi ea nu putea să-l lase singur aşa de repede. Şi în această scrisoare, ca în toate, îĭ vorbea de fericirea eĭ, deplină, desăvîrşită, de planurile eĭ cum avea să schimbe casa; îl întrebă, glumind, de dulcea Aglaea, de Conu Dinu, de surorĭ, şi, maĭ cu seamă, de Tincuţa; ce zicea Tincuţa? cum trăia Tincuţa? era tristă?... Mateiŭ îşĭ mărturisi, că nu prea se gîndise la asta, şi îşĭ făgădui să observe pe faţă maĭ de aproape.—Se puse să răspundă Saşeĭ, şi astfel veni vremea namezuluĭ, fără să se maĭ ocupe de baciŭ şi de carul cu leţuri. Dar, cu toate că mintea luĭ era prinsă de imaginea Saşeĭ şi de viaţa lor viitoare, pe al doilea plan al conştiinţeĭ tremură grija de ceea ce se putuse întîmpla luĭ Micu. Când se uită la ceasornic şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vĕzù că erà aproape unu, sări de pe scaun și se duse singur să întrebe de sosise baciul. Aglaea părea și ea foarte mirată de această întârziere, pe care nu și-o putea explica :

— Să fi bĕut undeva, la vre-o cârciumă..... par'că nu-mĭ vine să cred, zise dînsa.

— Da de unde ! baciul nu bea, rĕspunse Mateiŭ, preocupat.

Dînsa îl privi pe sub sprîncene, zîmbind ironic. El pricepù înțelesul rîsuluĭ eĭ, dar îĭ fu silă să maĭ lungească vorba. Chiemă pe un vĕtaf și îĭ zise să încalece numaĭ decât și să plece spre Călărași înnaintea baciuluĭ. Omul plecă pe loc, iar el, neliniștit, esi pe jos și se duse la arman. Printr'o pornire firească se gîndi la Florea. O găsi trebăluind prin casă, îmbrăcată cu un cojoc fără mânecĭ, sprintenă și par'că chiar cam înghimpată. De îndată ce-l văzù, se spăsi și-l eși înnainte.

— Floareo, s'a întors baciul ?

— Da gîndesc că s'a întors, Coane, că-l plecat de erĭ dimineață. Nu-l la curte ?

— Nu-l.

— D'apoĭ o veni el.

— Trebuia să se 'ntoarcă de aseară ...

— Ia-'uzĭ, bată-l crucea ; i-a abătut de dîrdora însurătorii.....

Vorbele astea fură zise într'un chip așa de ciudat în cât desvăluiră în mintea luĭ Mateiŭ o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

întreagă stare de lucruri: cum baciul prinsese vorba lui de a-l însură în nume de bine,—cum, sătul de Floarea, îi zisese se vede să-l lase în pace, — cum femeea îl ţicălise şi el îi spusese că boierul vrea să-l însoare, şi aşà mai departe, o mulţime de secrete sufleteşti se dau pe faţă printr'o vorbă. Mateiu se uită la dînsa cum se rezemase de un stîlp al prispei şi privea întraiurea pe cîmp.

— Ei, şi dacă s'o 'nsură, ce-ţi pasă ţie?...

— Da însoară-se, dare-ar dracu 'n el, că doar nu i-oiu mai coase sdrenţele....

— Vezi bine, tu ai bărbatul tĕu, şi nu se cade să coşi zdrenţele la alţii.

— Da gândeam să-i fac un pustiu de bine.

— Prea mult bine nici la Dumnezeu nu place, Floareo.

— Păi adevĕrat, Coane.

Tocmai atunci trecea pe drum un cioban străin, călare pe un măgăruş atît de mic, în cât omul lovea cu picioarele de pămînt. El se opri în dreptul porţii şi făcu semn cu bîta să vie cine-va spre dînsul. Floarea alergă la poartă. Mateiu, nerăbdător, se luă după dînsa. Ciobanul istorisea, că a întîlnit pe dremul Călăraşilor o căruţă cu leţuri, dejugată, ce sta acolo din zori de ziuă, când trecuse el de la stăpânu-sĕu, şi pînă acuma, când se întorcea. Îl întrebară de n'a vĕzut şi pe baciu Micu, pe care trebuia să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cunoască. Ciobanul răspunse, că n'a văzut pe nimenĭ. Şi îşĭ căută de drum.

Mateiŭ se duse în grabă acasă şi zise să-ĭ puie caiĭ. Sări în trăsură chiar de la grajd şi porni pe drumul Călăraşilor. De şi caiĭ se duceaŭ în goană, luĭ i se părea că nu se mişcă. Fel de fel de gândurĭ îĭ veneaŭ în minte: ba că l'aŭ omorât hoţiĭ; ba că s'a întâlnit cu Stângă, bărbatul Floareĭ, care'ĭ purta de mult sâmbetele; ba că prepusurile luĭ asupra Aglaiĭ şi a luĭ Nac se împlineaŭ tocmaĭ acum... În sfârşit după vre-o treĭ sferturĭ de ceas, ajunse la căruţă. Aci toate lucrurile eraŭ în şartul lor; leţurile legate cu 2 frânghiĭ, aduse până la inima caruluĭ, eraŭ la loc, fără să lipsească unul; boiĭ, dejugaţi, avuseseră câte o mână de fîn; nu lipsea nimic, nu se vedea nicĭ o urmă de luptă... Atunciĭ, ce se întîmplase? Toţi înălţaŭ din umeriĭ. Vătaful, care venise călare, căina bieţiĭ boĭ, că nu fuseseră adăpaţi de o zi şi jumătate, şi îĭ înjugă să pornească înnainte: de om nicĭ un interes.

— A fugit, bată-l Dumnezeŭ...

Părerea asta o împărtăşi şi vizitiul, şi în curând toată lumea din curte nu maĭ vorbea de cât de asta. Unĭĭ istoriseaŭ, că a furat banĭ de la boier, alţiĭ că se apucase de beţie, alţiĭ iar că înnebunise:

— Vezĭ dumneata, ceasul rĕŭ: de nu-ĭ murea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

câinele, el nu-şĭ lua lumea în cap, zicea o ţărancă din bucălărie.

Mateiŭ era cel maĭ impresionat dintre toţĭ. El ştia bine că nicĭ banĭ nu-ĭ forase baciul, nicĭ nebun nu era, ci că sufletul luĭ, înzestrat de natură cu o putere de simţire ce trecea peste starea luĭ umilă de slugă, fusese zdruncinat din temeliĭ prin moartea câineluĭ. Firea luĭ meditativă, fatalistică, ca a tutulor ciobanilor ce aŭ copilărit cu oile pe vîrful munţilor, văzuse, în moartea celuĭ maĭ bun al luĭ prieten, un semn rĕŭ, şi, ca să scape de urmărirea gândurilor triste, plecase în lume. El era sigur că, dacă nu murea unde-va, era să se întoarcă.

După câte-va zile de aşteptare şi de căutare, fără vre-un spor, se puse să scrie toate a estea Saşeĭ, istorisindu-ĭ de demult, cum venise baciul la dânşi; cum trăiseră eĭ, băeţandri, împreună; câte amiutirĭ îĭ legaŭ; cât era de cinstit: ce suflet de mare poet pusese natura în forma aceea umilă. Şi, scriind, îĭ curgeaŭ lacrămile şiroaie, şi trebuia să'şĭ ţină batista deasupra scrisoriĭ, ca să nu o umple de picăturĭ. După moartea mame-seĭ, aceasta era a doua mare durere a luĭ. Chipul cum plecase Micu, fără o vorbă, fără un semn de părere de rĕŭ, îl indigna ca pe un copil; dar tot el singur se îmbuna, zicêndu-şĭ că poate nu avusese curaj să'ĭ vorbească despre asta. Şi cu cât se gândea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mai mult, cu atât mai dragă îi era firea baciului, modestă, blândă, cu aplecare către tot ce era tainic și depărtat în natură. Își aduse aminte de noaptea ce petrecuse cu dânsul, pe vârful șirei de paie, precum și de vorbele lor, rostite cu fața la cerul stelat, și rămas cu condeiul în mână prins de iluzia depărtării luceafărului, pe care baciul i-l arăta înnecat în fundul spațiului. Apoi își aminti de mustrarea ce-i făcuse din pricina legăturii lui cu Floarea, și îi veni un dor ciudat de a vedea pe văcăriță. Încheiă scrisoarea, rugând pe Saşa să se întoarcă mai curând, fiind-că el se simțea singur din cale afară trist.—După aceea eși și se duse să vadă pe Floarea.

Când ajunse la arman, ea tocmai punea lacătul la lăptărie.

— Ce faci, Floareo?

— Sărutăm mâinile, Coane, ia cu treabă.

— Ai zor mare?

— Ba n'am nici un zor.

— Ia deschide, te rog.

Ea deschise din nou și intră cu el înnăuntru. Matei știa foarte bine ce rămăsese pe urma baciului, dar, ca să mai vorbească de el, și ca să vorbească cu ea, se uită cu deamănuntul la toate. In tinda încăpătoare stau de-alungul pereților putinei cu brânză și teancuri de cașca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

valurĭ, peste care eraŭ aruncate scurgătorĭ, şervete de pănză groasă, un căuş, nişte teascurĭ...

— Floareo, da astea nu înghiaţă iarna aicĭ?

— Ba, or înghe̦ţa, Coane...

— Unde le ţinea Micu?

— Apoĭ, ştiĭ matale, când îĭ om viu în casă, maĭ desghiaţă pere̦ţiĭ; dar într'o casă pustie, ce'ĭ faci?... El le maĭ ţinea şi în gârliciul beciuluĭ.

— Să le punem şi noĭ tot acolo.

— Cum îĭ porunci matale.

Mateiŭ se maĭ învârti prin tindă şi apoĭ rămase loculuĭ, încrucişându-şĭ bra̦ţele şi dând din cap:

— Cum m'a lăsat el pe mine!...

Floarea îşĭ găsise de treabă şi se puse să răsucească o putină, ca s'o ducă la loc.

— Tu n'aĭ maĭ auzit nimic de el?

Ea, cu ochiĭ în fundul putineĭ, răspunse:

— Să-l ia dracu!...

Dânsul, mirat de vorbele eĭ, o întrebă din noŭ:

— Da par'că voĭ eraţĭ dintr'un sat,—de ce vorbeştĭ aşa de el?

— Dintr'un sat sântem noĭ, d'apăĭ...

— D'apăĭ: ce?...

— Ia, îĭ abătuse de însurătoare, Coane: se îmbuibase de ghine, şi s'a dus să-şĭ vâre capu la stăpân. Las c'o vedea el pe dracu!..

— Şi-a luat lucrurile ce le avea la mine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— D'apăĭ par'că ce-avea'!.. Două treĭ zdrențe și iță-ĭĭ de pe el.

— Da ce făcea cu baniĭ.

— Baniĭ, mult puțin ce avea, îĭ trimetea la alde maică-sa, să-ĭ plătească dările pământuluĭ și să trăiască și ea.

— Are pământ?

— Avea o corhană stearpă și vre-o cinci iede, d'apăĭ cine știe ce s'o maĭ hi ales de ele.

Toate acestea eraŭ zise cu căutătura în pământ și cu un aer serios și trist. Mateiŭ ar fi vrut s'o vază maĭ sentimentală maĭ aprinsă, cum citise el în cărțile ce se ocupă de țăraniĭ noștri.

— Bine, ție nu-ți pare rĕŭ c'a plecat?

— Și de-mĭ pare și de nu-mĭ pare, tot atâta-ĭ.

Și maĭ mult nu fu cu putință să scoată de la dânsa.

Ce ființe ciudate și totuși interesante! gândi el, și cât sunt de departe de felul cum le-aŭ zugrăvit noveliștiĭ noștriĭ!...

Se întoarse de la Florea înapoĭ, cu un sentiment de descurajare sufletească, de gol, pe care vremea de-afară, cu pomiĭ desfrunziți și cerul împodobit de norĭ, îl mărea și maĭ mult. Intră acasă. In odaia lui, focul se stinsese. Se așeză într'un fotoliŭ, și rĕmase astfel cu mâinile duse la gură. Frigul îĭ șerpuia prin vine, dar par'că nu se simțea în stare să se scoale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi să cheme. Îşi aduse aminte de o cameră rece din'r'un otel de la Pisa şi 'i se păru că vede apa turbure a Arnului curgêndu-i pe dinainte. Cum trece timpul!. Ce-o fi făcênd Saşa!... Începea să se'ntunece... O muscă bizîi greoaie prin aer şi se izbi cu capul de oglindă. El văzu, ca prin vis, un punct negru căzênd, dar dincolo de faţa oglinzii, şi, tot acolo, spaţiul din odae, reprodus în slaba lumină a zilei. Ce departe 'i se părea un cadru din perete văzut în oglindă! Albul şi negrul din el alcătuiaŭ un cap de călugăriţă. Dacă închidea ochii mai mult, călugăriţa se prefăcea într'o biserică gotică; când îi deschidea, biserica redevenea călugăriţă... Şi aşa, un freamăt de memorie îi cânta în minte rugăciunea celor patru popi, în mijlocul câmpului, când cu venirea Sfintei. Dar picătura de aghiazmă de pe gâtul Saşei!... Ce încântătoare era Saşea în ziua aceea, aşteptându-l. In clarul obscur al odăii, 'i se păru că o vede, gingaşă şi surîzătoare cum era atunci; vedenia aceea luă forme hotărîte, venea spre dînsul, 'i se aşeza pe braţe şi îşi lipea capul de umĕrul lui... Ce fericit se simţea!...

O femee intră cu o lampă aprinsă şi cu o depeşă. Saşa se întorcea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XXII

De la plecarea ţĕranilor din bătătura lui Tănase Scatiu, când cu citaţia, se urmaseră mai multe înfăţişărĭ la Tribunal, în care obştea sătenilor so apăra cu disperare în potriva pretenţiilor arendaşului. Dar judecata procesului se amâna mereŭ. Tribunalul hotărîse *o descindere la faţa locului:* ca fusese fixată, la 'nceput, mai pe vară, dar fusese amânată din cauza morţiĭ unuĭ judecător. Acum, în fine, venise vremea să se împlinească *descinderea.*

Tănase Scatiu trecuse prin multe judecăţĭ: el ştia rostul proceselor pe dinafară. Nu-ĭ dase Dumnezeŭ *gură*, zicea el, că altfel nu-ĭ mai trebuiaŭ lui advocaţĭ. Dar, ca oamenii care n'aŭ încredere în doctorĭ, când sunt sănătoşĭ, iar când îĭ doare un deget chiamă patru, Scatiu aştepta pe judecătorĭ cu advocatul lîngă el:

— Nu doar că el ştie mai mult de cât mine, da ia aşa, de-o parigorie.

Advocatul lui venise de cu seara şi trăsese în gazdă la el, aducêndu-ĭ în acelaşĭ timp o trăsură încărcată cu mezeluri, icre negre, salamurĭ, şunci, limbe, ţuică fainâ, un vin... mĕ rog, un vin de Golul Drâncei, şi s'a isprăvit. — Advocatul, cam mirat, adusese toată ţăcănia asta, dar el îĭ spunea, că nu crede ca judecătoriĭ să tragă în gazdă la el şi mai cu seamă să întindă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

masă mare, în împrejurările în care veneaŭ. Tănase îl privi spanchiŭ, ca cine-va care ar zice: «câţi am păscut eŭ ca dumneata!»; apoĭ trimise de chiemă pe primar.

Advocatul fu foarte mirat, când văzŭ intrând un fel de omuşor pĕros, scund, piţigăiat, cu o barbă neagră tăiată roată împrejur, îmbrăcat nemţeşte, cu tocurĭ duble la încălţăminte, ca să pară maĭ înnalt, şi vorbăreţ, şi isteţ...

— Bună seara, D-le Aronovicĭ.

— Bună seara, D-le Tănase.

— Ce maĭ e noŭ?

— Apăĭ... tot alea şi iar alea: noroiŭ, ploaie,— mizerie goală.

— Ce se maĭ petrece prin Europa?...

Scatiu, care trata pe Aronovicĭ cam peste picior, făcŭ din ochĭ către advocat.

— Ce să se petreacă?... Burghezimea se îngraşă pe spinarea săracilor. Am citit că Irlandeziĭ vor să înzestreze pe Parnell al loĭ: aşa martir m'aş face şi eŭ.

— Vreĭ o dulceaţă?

— Vĕ mulţumesc, cu plăcere.

— Ştiĭ că D-l primar este socialist, zise Scatiu către advocat, când nu se poate duce la Brăila să-şĭ facă chefurile. Ia şezĭ. Mĕ duc să zic să-ţĭ aducă o dulceaţă.

El îşĭ puse pălăria în vîrful unuĭ baston

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

strîmb și o rezemă de un scaun. Apoĭ își scoase tabachierea de tinichea și-și făcu o țigară.

— Așa mĕ supĕră D-nul Tănase. D-nul este *aucat*, în procesul cu obștea?

— Da.

— Imĭ pare bine... A ajuns țĕranul să ți se urce în cap. Mĕ rog, acu cŭ, că trăesc cu eĭ de atâta vreme, pot să spun, că ți se urcă în cap. Ți se urcă în cap, Domnule!...

Scatiu intră repede, strîngênd din umerĭ.

— Ia ascultă, primarule, știĭ că mâine te calcă judecata?

— Apoĭ atâta i'*ni* mai lipsește... *Ni*-a spus *vĕtaĭ*.

D-l Aronovicĭ nu se prea avea bine cu unele cuvinte românești; mai cu seamă trăia rĕŭ cu litera *v* între douĕ vocale.

Domnia-sa se sculă de unde se afla și veni spre Scatiu, înnălțând din umerĭ.

— N'am un sfanț!...

— Asta n'ar fi nimic, că ți-aș da eŭ; dar socotesc, că e prea mare *deranj*, să întinzĭ masă mare pentru cheful Tribunalului.

— Ba de ce? Numaĭ să am ce le da că altfel..

El auzise pe Scatiu zicêndu că *i-ar da el* parale, și nu știa cum s'o dreagă, ca să ciupească ceva.

— Ia ascultă, zise Scatiu: par'că era vorba să te ducĭ la Brăila....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Cu ce dracu să te duci?...

— Ce-ți pasă!... Numai să pleci mâine în zori.

— Plec chiar acu.

Și se sculă, cu un gest comic, par'că ar fi fost gata să se urce în vapor chiar atunci. Scatiu îl chiemă într'o odae, alături, să-i dea ceva parale, și pe drum îi zise:

— Spune și ajutorului dumitale să nu găzduiască pe Tribunal, că nu-i dator... Tribunalul să-și aducă merinde, dacă îi trebue.

După ce Aronovici plecă, Scatiu se întoarse în odae la advocat, și se apropie de el, închizând din ochiul stîng și zicându-i:

— Înțelegi dumneata!... Ăsta-i primarul ales de mine. Ce-a băut și ce-a mâncat!...

Apoi începù să istorisească toată pătărania lui Aronovici: cum fusese sergent în armată, cum se încurcase c'o femee măritată și o despărțise de bărbat, cum venise la un peticel de moșie ce-l avea acolea, cum era veciinic fără lescae, etc.

— Mi l-am ales primar... Mĕ ține vre-o mie de franci pe an, dar halal!... Ehe! Dumneavoastră gîndiți, că numai așa se face agricultura!... Trebuie muncă, Domnule! Să știi să chibzuești toate, că țăranul în ziua de azi e mai șiret de cât boierul...

Advocatul părù a zice întru sine că e greŭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mai ales cu o asemenea pruhă de boier, — dar se mulțumi a zîmbi și a nu răspunde.

După câteva minute intră și cârciumarul, un japlan de om pînă în podele.

— Bună-seara, Chirule.

— Sărutăm mânile, nașule.

— Te chiemasem la socoteli, dar văd că astă-seară n'am vreme. Mai ai din ale băcăniei?... ori s'a dus tot?... că par'că primiseși puțin lucru..

Tănase îl vorbea întors spre el cu spatele, dar finu-sĕu Chiru, care fusese hoț de cai (și se bănuia că și acum se mai ocupă de astfel de afaceri), îl plănuia după întrebări și pricepu unde vrea s'o aducă *alde naș-su*.

— Apăi ce să mai ai, nașule, că o litră două de pastramă, cît am adus, s'a mîncat în casă...

Tănase începu a rîde și clipi din ochiŭ advocatului:

— Ad'o mai domol, Chirule, că nu te-i fi făcut papistaș să mănînci carne în postul Crăciunului.

Chiru mustăci și se foi în zăbun.

— Da batei-ar Dumnezeŭ de băcani, că dacă ai căuta ghine, nici nu dai de carne în pastrama lor, așa-i de uscată și de slabă.

Scatiu se prăpădea de rîs:

— Zi: pastramă de post?

— Apăi, ce mi-e caracateța, ce mi-e pastrama lor...

— Zi, nu mai ai...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nicĭ o crestătură.

— Da de-ale mâncărĭĭ, altmintrea?

— N'am fir de nimic.

— Zi, de-o venĭ Tribunalu, tufă?...

Chiru înnălță din umerĭ a gol. Tănase păru a'șĭ lua aerul luĭ grav și a se gîndi:

— Apoĭ bine, Chirule. Rĕminem înțeleșĭ așa: dumneata n'aĭ nicĭ de unele... Tribunalul să-șĭ caute de mâncare în altă parte.

Pe când deschidea ușa să iasă, Chiru zise:

— Aș avea o vorbă cu matale.

Scatiu se seulă numaĭ decât și se luă după el în sală

— Cum te ducĭ matale mâine la câmp? îl întrebă încet și mi-terios cârciumarul

— Da de ce?

— Apăĭ... eŭ aș zice: matale să nu te daĭ jos de pe cal.

— Da ce este?

— Nu-ĭ nimic... da-ĭ maĭ bine așa.

Scatiu, care știca ce vrea să zică o vorbă de-a luĭ Chiru, îĭ făgădui să nu se dea jos.

— Și mĕ maĭ rugam de niște *belerturĭ*, zise Chiru.

— Da ce-ĭ? întrebă Scatiu; a maĭ căzut ceva?

Chiru se scărpină în cap.

— Apăĭ, tót maĭ chică câte o gloabă. Aŭ venit niște lĭăcăĭ dinspre Râmnic cu doĭ juncanĭ.

— Du-te la primar, pînă nu pleacă, și spu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ne-ĭ, că vĭĭ de la mine, să-ți dea treĭ bilete. Haide!...

Cârciumarul eși, iar Tănase se întoarse în casă.

Șiretenia biletelor era următoarea: de când Chiru se lăsase de a mai fura vite, în urma uneĭ strașnice bătăĭ ce mâncase de la țăranĭ, se îndeletnicea cu vînzarea vitelor furate de alțiĭ, de prin alte județe. Pentru acea ta însă îĭ trebuiaŭ bilete de la primărie, cu care să poată duce pe la *bîlciurĭ* caiĭ furațiĭ. Aronovicĭ își avea partea luĭ de zeciuială, iar Scatiu, care multă vreme luase și el deadreptul parte din câștig, se mulțumea acuma numaĭ cu câte un cal orĭ un boŭ, pe care-l plătea un galben orĭ doĭ, îl înfierà cu fierul luĭ și-l trimitea la suhat orĭ la herghelie.

Astfel se puserà lucrurile la cale pentru a doua zi.

Pe la vre-o 11 ceasurĭ dimineața, sosi, în adevĕr, a doua zi, o birjă cu patru caĭ, în care Președintele și Supleantul Tribunalului, însoțițĭ de ajutorul de grefier, *se tsansportaŭ la fața locului*. Birja se oprì în fața Primărieĭ, unde eraŭ deja adunațĭ maĭ mulțĭ locuitorĭ, carĭ, cu căciulile în mână, staŭ pe prispă în picioare.

Magistrații se deterà jos, zgribuliți de frig, plictisiți de drum și morți de foame.—Ajutorul de primar veni în fugă, să deschidă *cancelaria*, dar oamenilor Legiĭ nu le ardea de formalitățĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ei întrebară de «ceva de mâncare». De mâncare tufă. Președintele era bărbat în vîrstă, însurat, cu labeluri, fiŭ de oameni de rînd, ajuns prin munca lui. Supleantul era tînĕr, fost prin streinătate, de familie bună, dar îmbrăcat cam pirpiriŭ. Pe când d-l Președinte de-abia se foia într'o șubă de a luĭ socru-sĕŭ, moșier din Călărași, — junele Supleant stringea din spete în pallonașul sĕŭ de bonjurist, și tot întindea o tabachere de argint ajutorului de grefă, care care apucă țigara cu vîrful unghii or sale de copist de carieră, sprijinindu-și manșetele în degetele resfirate. După o scurtă chibzuire, Președintele spuse sătenilor să plece la câmp, iar el se sui în trăsură, împreună cu Supleantul și Ajutorul, și se duseră la cârciumă să înbuce câte ceva. Caiĭ birjaruluĭ de-abia maĭ mișcaŭ trăsura prin noroiul din sat. Birjarul sperà să tragă la arendaș, ca de obiceiŭ, unde găsea orz de geaba pentru caĭ, mâncare și vin bun pentru el; de aceea bombănea pe capră, înjurând. La cârciumă, Cbiru primi pe domniĭ magistrați foarte cu supunere, dar fără fir de mâncare, «că știĭ matale, în post, noĭ trăim cu fasole, cu una cu alta, cum dă Dumnezeŭ», dar porni pe boerĭ să tragă la curte. Magistrațiĭ iar se chibzuiră. Președintele, cu maĭ multă experiență, n'ar fi vrut să se ducă la arendaș, de oare-ce era *parte*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

interesată, dar Supleantul, mort de foame, se îndreptă repede spre trăsură:

— Ia lasă, mon cher: ce, o să-mĭ vênd eŭ conştiinţa pentru un dejun? Haĭ să mâncăm la el, şi dacă n'o avea dreptate, îl radem.

Această argumentare a uneĭ conştiinţĭ curate (şi a unuĭ stomah gol) birui frageda rezistenţă a Preşedintelui. Birjarul se îndreptă spre curtea arendaşuluĭ (şi de astădată caiĭ daŭ maĭ bine în ham), şi astfel mezelurile aduse de advocatul luĭ Scaliu îşĭ găsiră firească lor întrebuinţare.

Magistraţiĭ mâncară cu măsură şi destul de repede, dar mâncară la Tănase, parte împricinată; eşiră la câmp fără el, dar în trăsura luĭ şi cu advocatul luĭ. Cât despre Scaliu, el venea în urma trăsurieĭ, călare pe bidiviul cu care făcea curte Tincuţeĭ, încălţat cu nişte botforĭ ce 'ĭ treceaŭ de genunchĭ, şi pe cap cu o căciuliţă de pielcică de oae, foarte tîlhărească. Era radios şi din când în când făcea cu ochiul advocatuluĭ. Acesta, om de omenie, întorcea capul, fiindcă simţea că judecătoriĭ eraŭ jenaţĭ.

Pe drum, întâlniră maĭ multe pâlcurĭ de ţăranĭ, care nu se prea daŭ la o parte. Vizitiul luĭ Scaliu mâna bine, dar era noroiŭ şi zgomotul trăsurieĭ nu împiedecă glasurile ţăranilor de a ajunge până la Preşedinte. Eĭ, după cum' spuseră de cu vară, nu voiaŭ să calce judecata

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe pămênturile lor. Ast-fel, între grupurĭ de sătenĭ nemulțumițĭ, trăsura ajunse la o viroagă, plină de apă, peste care era un poduleț. Aci, la capĕtul poduluĭ, vre-o zece oamenĭ staŭ înnaintea cailor. Vizitiul strigă la eĭ să se dea la o parte.

— Nu se poate, domnilor!... ziceaŭ eĭ. N'are ce căuta judecata pe locurile noastre.

Preşedintele se sculase în picioare şi căută să le vorbească; dar pe când parlamentă din trăsură, Scatiŭ trecu ca fulgerul pe lîngă eĭ, repezind calul asupra ţĕranilor cu atîta furie, în cât rupse rîndurile şi trecu, iar vizitiul dete biciŭ cailor. In urma lor, locuitoriĭ strigaŭ şi ameninţaŭ, alergând cât ce puteaŭ. Gluma se 'ngroşa.

Când ajunseră la movilă, unde era locul în contestaţie, iĭ aştepta jumătate satul. Ceĭ ce alergaseră în urma trăsuriĭ soseaŭ şi eĭ gâfâind. Preşedintele se dete jos şi se duse în mi locul ţĕranilor, cu pasul sigur şi cu capul sus.

— Bună vremea, oamenĭ bunĭ.

Lumea se dete la o parte, dar nimenĭ nu rĕspunse. Preşedintele se învirti împrejur, ca un actor, şi se uită spre ceĭ sosiţĭ.

— Ce este? întrebă el: orĭ credeţĭ că am venit cu execuţie la dumneavoastră?... Liniştiţi-vĕ: noĭ venim numaĭ, ca să vedem pe partea cuĭ este dreptatea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dreptatea o să hie pe partea ciocoiului, zise Lefter, cel cu ura în potriva lui Scatiu.

— Păi aia-i știută, adăogară mai multe glasuri deodată.

— Să nu-i calce chiciorul pe locurile noastre! strigă Lefter.

— Să plece de-aicĭ, hoțul! întăriră alții.

Președintele voi să mai vorbească, însă fu repede înconjurat de toate părțile.

— Domnule Judecător, să poftiți în trăsură.

În acelaș timp, mai multe brațe îl luară pe sus.

— Să nu puneți mâna pe mine! strigă Președintele.

Atunci Scatiu, care sta la o parte, repezi din nou calul în țĕrani, dar Lefter dete cu bĕțul în capul calului, de-l făcu să sară în două picioare. Lumea se dete la o parte, iar Președintele putu să se urce în trăsură singur. Scatiu răspunse la lovitura lui Lefter, pocnindu-l cu sfîrcul biciului peste ochi, de-i luă văzul. Lefter aruncă cu ciomagul în e', înjurând, dar Scatiu se tupilă, și bĕțul îi trecu peste cap. Calul se mișcă cu o nespusă îndemânare: se retrăgea cu câți-va pași, sărea într'o parte și 'ntr'alta, se învîrtea printre oameni așa de repede în cât nimeni nu putea să puie mâna pe el. Iar biciul plesnea în dreapta și'n stânga, și pe cine-l ajungea îi crăpă pielea. Scatiu sta ghemuit, cu căciula îndesată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe ochĭ, cu dîrlogiĭ strînşĭ în mâna stângă, înfipt în şea ca un drac. Lefter, cu mâna la cap, se ţinea după el şi, când îĭ veni bine, îl lovi o dată cu bîta peste ţîrloiŭ de-l secă la inimă.

Toate acestea se petrecură într'o clipă. Cearta devenea revoltă pe faţă. Preşedintele striga din răsputerĭ luĭ Scatiu să s'astîmpere. Când lumea se maĭ desmetici, puse mâna pe pietre, pe bulgărĭ înghieţaţĭ, şi începu să arunce în Tănase. O piatră îl ajunse în obraz şi'l umplu de sânge. Numaĭ atunci se hotărî s'o rupă la fugă. Întoarse calul împrejur şi-l dete drumul pe câmp.. Săreaŭ bulgărĭĭ de pământ din cop te, de par'că la fie-care pas cădeaŭ bombe din senin. Un *huideo* prelung îl urmări pînă se făcu nevĕzut.

In vremea asta, domniĭ din trăsură o viriseră pe mânecă.. Vizitiul voise să dea biciŭ cailor şi s'o şteargă şi el, dar Preşedintele se împotrivise. Atunci vizitiul, profitând de un moment de învălmăşeală, sări de pe capră şi o rupse la fugă. Când se deşteptară cellalţĭ, el se făcuse nevĕzut.

După ce Scatiu dispărŭ, lumea se întoarse către judecătorĭ, amenințătoare.

— Acuma, domnule Judecător, să vĕ maĭ judecăm şi noĭ odată! zise unul dintre ţăranĭ: aţĭ mâncat şi-aţĭ bĕut la ciocoiŭ, ha!... Daţi-vĕ jos.

Supleantul era alb ca hârtia. Preşedintele încercă să le maĭ vorbească:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Fraților!... Oameni buni!... noi nu suntem vinovați....

— Jos!... Ia-l mă!

Un țăran se ridică pe la spatele trăsurii și puse mâna în părul advocatului. Acesta începu a plânge și a se tângui că are nevastă și copii, să le fie milă...

De pe movilă se auzi un glas:

— Stați, măi creștini, ce faceți!...

Era bătrânul Stoica, cel ce venise pe vară cu citația la Scatiu.

— Ce vă legați de oameni!... Ce v'a făcut dumnealor?...

— Nu, că de ce-aŭ mâncat la hoțu!

— Fraților, zise Președintele, ce era să facem? n'am găsit de mâncare nicăeri....

— Dă-te jos, tâlharule, care vrei să ne sărăcești, zise Lefter advocatului.

— Mă, Leftere, pe semne ți s'a făcut de pușcărie, mai zise Stoica.

Gălăgia se ridica pînă în slava cerului. Nimeni nu băgă de seamă, că pe drum venea un șir de vre-o trei trăsuri, ce mergeaŭ spre gară, care era la vre-o jumătate de ceas depărtare. Cum era firesc, cea d'intâiŭ trăsură se opri iar cele-l'alte se opriră după dinsa. Era Mateiŭ, cu fetele, Tincuța și Coana Sofița. Ei mergeaŭ înnaintea Sașei, care tocmai sosea din streinătate. Mateiŭ, care era în trăsura de la Otopeanu, cum-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pĕrată de la Scatiu, lăsă hăţurile vizitiului şi se dete jos. — Lumea se mai liniştise. Câţi-va ţĕrani îl cunoşteaŭ, fiind-că, de când trăiaŭ rĕŭ cu Scatiu, munceaŭ adesea pe moşia lui.

— Da ce este, oameni buni? întrebă el, mirat.

Unii îşi scoaseră căciulile, alţii se deteră la o parte.

— Ce să hie, Coane, ia cu boierul ăsta al nostru, zise Stoica.

Maleiŭ îşi aruncă ochii spre nenorociţii din trăsură.

— Cine sunt dumnealor?

— Ia judecători sunt, da aŭ venit să ne despoae, zise unul mai hărţăgos.

Maleiŭ nu ştia ce să creadă. Toţi eraŭ încremeniţi,—ţĕranii cam ruşinaţi, judecătorii moleşiţi de frică. Advocatul îşi îndrepta pĕrul în cap şi-şi ştergea ochii. Lui Maleiŭ i so făcu milă.

— Oameni buni, dacă înţeleg bine, dumnealor aŭ venit la vre-o constatare...

— Ad venit cu *iziciuţie*, îl întrerupse unul din cei mai rĕi.

— Nu este adevĕrat, am venit în *descindere la faţa locului*, zise Preşedintele.

— Ei, şi cu ce drept vĕ legaţi dumnevoastră de nişte judecători, care vin să-şi împlinească o datorie?...

— Păi aşa le spuiŭ şi eŭ, Coane, zise bătrînul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Stoica: ce-s vinovaţi dumnealor!... Boierul nostru e căinos, da dumnealor...

— Cine-i boierul dumneavoastră?

— Alde Scatiu.

La numele lui Tănase, Mateiŭ rămase un moment pe gânduri, fiind-că i se părŭ, că trebuie să fie vre-o pehlivănie la mijloc.

— Căutaţi-vĕ de treabă, oameni buni, şi lăsaţi şi pe dumnealor să meargă cu Dumnezeŭ.

— Par'că ăsta nu-i tot ciocoiŭ, zise unul, care nu cunoştea pe Mateiŭ.

El se întoarse încet, şi se uită lă ţăranŭ liniştit:

— Eŭ nu sunt ciocoiŭ, bade, dar vĕd că dumneata eştĭ obraznic. Nu ţi-e ruşine să te legĭ de oameni nevinovaţi!...

— Haidem mă, zise Stoica.

Ceĭ maĭ mulţi se luară după bătrîu şi se'ndrumară spre sat. Dar Lefter şi cu alţi căţi-va maĭ colţaţi staŭ pe loc.

— Ia ascultă, bade, zise Mateiŭ către Lefter, eŭ te povăţuesc prieteneşte să-ţi cauţi de treabă, că altfel aĭ să putrezeştĭ în puşcărie. Dumnealor sînt judecătorĭ, şi fiindcă dumneata te-aĭ sculat cu putere în potriva judecăţiĭ, aĭ să vezĭ mâine, cum aŭ să te lege călăraşiĭ cot la cot...

— Apoĭ tot atâta e de mine.

Românul era încăpăţinat. Atunci Mateiŭ se duse drept la el. Era cu un cap maĭ nalt decât Lefter.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Şi ce poftești?

Țăranul se muiă.

— Apăi să se ducă de pe locurile noastre.

— Aicea aveți dreptate: să se ducă!... dar lăsați-i să plece.

— Nouĕ nu ne trebue judecată, că la judecăți tot ciocoii câştigă.

— Aşa este: duceți-vĕ la treaba d-voastră iar dumnealor să se 'ntoarcă de unde aŭ venit.

— Păi aşa Coane. Iacă noi ne ducem, da să nu le mai calce chicioru pe păminturile noastre, că se 'ntimplă lucru mare!...

Şi astfel şi aceşti din urmă porniră după ceilalți.

Fetele din trăsuri se uitaŭ mirate spre grupul în care era Mateiŭ, fără să priceapă ce se petrecea acolo. Judecătorii plecaŭ capetele, unul pe după altul, să vadă cum se sfirşa *revolta*. Incepuseră să mai prinză curaj, de când văzuseră trăsurile pe drum. Ajutorul de grefă ținea hățurile. Cĕt despre advocat, mâna țăranului ce i se primblase prin pĕr îl paralizase orî-ce voință: singura lui aspirație, pentru moment, eră de a rĕmânea pe loc, viŭ.

Situația, din primejdioasă, devenea comică. Judecătorii nu voiaŭ să se mai întoarcă acasă la Scaliu, ca să nu mai treacă prin mijlocul sătenilor. Şi cu toate astea trebuiaŭ să se întoarcă, fiindcă birja lor era acolo. Advocatul se rugă de Mateiŭ să nu-i lase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nehotărît, Mateiŭ stete un moment la gînduri: îĭ parea rĕŭ să nu se ducă înnaintea Saşeĭ, dar pe de altă parte nu putea să părăsească în voea întîmplărilor pe niște nenorociți. Se duse la mătușă-sa și-ĭ spuse cum staŭ lucrurile, rugând-o să meargă cu fetele la gară, că el trebuia să se 'ntoarcă înnapoĭ. Puse pe Președinte și pe Supleant în trăsura luĭ, iar el se urcă pe capră, în trăsura luĭ Scaliu, în care eraŭ advocatul și ajutorul de grefă, și astfel porniră înnapoĭ, dar nu la Scaliu, ci acasă la Mateiŭ.

Pe cînd aceștia veneaŭ la Ciulnițeĭ, Tănase ajungea la tactul Sub-prefecturiĭ, unde starea luĭ producea cea maĭ puternică impresiune. Fără a sta mult la îndoială, Sub-prefectul telegrafiè la Prefectură, că țăraniĭ din comuna Balta se puseră în revoltă în contra autorităților judecătoreștĭ; el făgăduia, că se duce imediat la fața loculuĭ.

Știrea provocă în capitala Județuluĭ o vie indignare. La tribunal maĭ cu seamă, era fierbere mare, fiind-că se știa că Președintele erà dus în cercetare în persoană. Depeșĭ peste depeșĭ se urmară, între Prefect și Procuror pe de o parte și Sub-prefect pe de alta, asupra soarteĭ magistraților. La început Sub-prefectul rĕspundea, că nu știa ce s'aŭ făcut. Toate inimile eraŭ pline de groază. Procurorul și Judecătorul de instrucție hotărîră să plece numaĭ de cît la fața loculuĭ, însoțiți de polițaiŭ și de vre-o 30 de călărași.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In vremea asta Judecătorii și Advocatul se încălzeau la Mateiu, stând tăcuți la gura sobei. Supleantul încercă să mai istoriscască câte un caraghioslic, dar nimenea nu-i răspundea. Advocatul mai cu seamă, era ploat de tot. El se uită melancolic la cărbunii aprinși, urmărind crâmpeie de gânduri. Când femeia îi dete dulceață, bău paharul de apă rece cu o nespusă voluptate, par'că s'ar fi simțit fericit de a fi încă viu, de a putea gustă un lucru bun, de a putea înghiți. Fusese așa de aproape de moarte, saŭ cel puțin i se părea că fusese aproape, în cât cele mai neinsemnate lucruri din viață căpătaŭ importanță.

Ei prânziră și trecură noaptea la Mateiu, iar a doua zi porniră la Călărași, cu aceiași birjă cu care veniseră, chiemată de la Ciulnițel de un vătaf.

In urma lor, Mateiu aștepta cu nerăbdare să se poată duce la Sașa. In vremea asta văzu trăsura luĭ unchiu-sĕu intrând în curte. Conu Dinu eși din șubă cu oare-care anevoință, ajutat de Aglaea, și urcă scările în grabă.

— Ce s'a întîmplat, frate? Ce-i? întrebă el, pe când Mateiu îl eșa înnainte.

— Nu-i nimic...

— Cum nu-i nimic? Unde-s judecătorii?

— Aŭ plecat pe la casele lor.

— Știi bine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Cum să nu știŭ!... dacă i-am pus eŭ în trăsură...

Bătrînul rămase cam nedumerit.

— Atunci nu-i adevărat că i-aŭ bătut țăranii de i-aŭ omorît?

Mateiŭ explică bătrînuluĭ cum se petrecuseră lucrurile cu o zi înnainte. Conu Dinu îl ascultă pe gînduri, dînd din cap cu înțelesurĭ. Cînd nepotu-sĕŭ isprăvi de istorisit, el rămase cu mîna la gură, neștiind par'că ce trebue să facă.

— Tot tălharu ăla de Scatiu e pricina rĕutăților! La mine de ce nu se maĭ răscoală nimenĭ, maĭ frățioare?

Mateiŭ îl rugă să intre înnăuntru să se încălzească. El nu primi.

— Ia ascultă-mĕ: haĭ cu mine la Balta.

Tînĕrul stete un moment la îndoială.

— Aș fi vrut să vĕd pe Saşa...

— Aĭ dreptate... Și eŭ vreaŭ să mĕ duc s'o vĕd...

Rămaseră fuță în față, uitîndu-se amîndoĭ în pămînt.

— Știĭ ce? tu dute la Comăneștĭ că viŭ și eŭ, zise Conu Dinu. Deocamdată vreaŭ să daŭ o raită pe la Balta, c'am auzit că se petrec grozăviĭ marĭ.

— Da? Atunci merg și eŭ.

— Haide.

Și săriră amîndoĭ în trăsura luĭ Conu Dinu. Pe drum bătrînul îĭ explică ceea ce auzise vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bindu-se printre țăranii din sat, că veniseră niște zbiri din Călărași, care puseseră lumea la chinuri.

Drumul, desfundat de ploi, le părù fără sfîrșit.

Când ajunseră la Balta, traseră de-a dreptul la primărie. Aici nimeni. Un bătrîn, care cunoștea pe Dinu, îi eși înnainte și-l rugă să le vie în ajutor, că tot satul era pus la muncă silnică, la Scatiu acasă. Conu Dinu porunci vizitiului să meargă la Scatiu.

Porțile de la ogradă erau închise, când ajunseră ei la curtea boerească, și păzite de un călăraș. Conu Dinu și Mateiu se deteră jos din trăsură și voiră să intre, însă călărașul îi opri. O slugă, care tocmai eșa, îi recunoscù și zise soldatului să le dea drumul înăuntru.

Pe prispa caselor lui Scatiu stau grămădiți vre-o 20 de țărani, uniî puși în fiare, alții liberi, păziți de vre-o câți-va călărași. Din fundul curții unde era o fînărie ascunsă între grajdul de nuiele și hambar, se auzeau gemete, pocnete, par'că cine știe ce s'ar fi petrecut acolo.

Conu Dinu se apropiè de țărani; ei se sculară în picioare și-și scoaseră căciulile.

— Bună vremea, oameni buni. Da ce-i cu dumneavoastră?

Deocamdată nimeni nu rèspunse. Conu Dinu recunoscù pe un bătrîn.

— Ce-i cu tine Stoico?

— Ia rèù, Cucoane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ce-aȚi făcut?

— Păi ce să facem... ia pustiea aia de judecală

— V'aȚi pus împotriva stăpâniriĭ. Rĕŭ fĕtul meŭ.

Cu toate că știea de ce fel de judecată era vorba, boerul bătrîn nu putea admite această rĕsvrătire în contra ordineĭ.

Mateiŭ, nerăbdător, plecase înnainte către fînăria din care veniaŭ gemetele. Unchiu-sĕŭ se luă după el.

Aci, privelișlea erà și maĭ tristă. De treĭ gârnețe desfrunzite craŭ legaȚiĭ treĭ Țăraniĭĭ, supușĭ la tortura *vîrtejuluĭ*, ca să spue: pe de o parte unde eraŭ judecătoriĭ, iar pe de alta cine fusese capul revolteĭ. Fiecare om era legat de braȚe și lipit cu spatele de trunchiul copaculuĭ. Un domn numaĭ în cămașe, cu niște mustățĭ teribile, cu un chip buhav de beȚie, trecea un ,resteiŭ de corn între funie și copac, și începea să învîrtească. Pieptul și braȚele nenorocituluĭ chinuit pocneaŭ. El urlà de durere, pe cînd calăul sĕŭ înjurà ca un surugiu, cerĕndu-ĭ să mărturisească adevĕrul. In acelaș timp doĭ călărașĭ întinseseră la pămînt pe un alt țăran și-l băteaŭ pe pielea goală, cu douĕ opritoriĭ.

Era o scenă desgustătoare. SoldaȚiĭ, care n'aveaŭ niciĭ o ură personală în potriva Țĕranilorr— din contra —, păreaŭ niște călăĭ, atît eraŭ de aprinșĭ de bĕutură și excitaȚĭ de propria lor rĕutate. Cînd, ostenițĭ, isprăveaŭ de a-l bate, îĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mai dau una cu tocul cismei în coaste, ca să-l ajute să se scoale.

Mateiu rămase înmărmurit. Un sughiț de indignare i se urca în gât. Se rezemă de un stîlp și-și duse mâinile la ochi.

Unul dintre țăranii legați recunoscu pe Conu Dinu și începù a strigà:

— Săi, Cucoane, că ne-au omorît tîlharii!.... Fie-ți milă de zilele noastre și nu ne lăsà.

Ivirea celor două obraze necunoscute, pàrù că intimidează pe chinuitorul oamenilor: dar impresiunea aceasta nu fu de lungă durată: el văzu în ceĭ doi străinĭ doi arendași, prin urmare doi bunĭ prietinĭ, și răspunse la strigătul de desperare al țăranului dându-i un ghiont în falcĭ. Acesta, tînĕr și voinic, încercă să dea cu piciorul în el, dar nu-l ajunse. Atunci bătăușul, furios, se repezi la un gărbaciŭ. Conu Dinu încercă să-l apuce de o mânecă:

— Domnule, domnule, ia ascultă...

Innainte de a găsi vreme să-l asculte, el lovi pe țĕran peste obraz de mai multe orĭ. Flăcăul gemea, îndesându-și capul în piept. Conu Dinu îl apucă de braț și-l scutură bine:

— N'auzĭ ce-țĭ spuiŭ eŭ?... Nu mai chinui lumea de geaba, că judecătoriĭ sînt viĭ nevătămațĭ la Călărași,—orĭ eștĭ surd?...

Sub-comisarul (fiind-că sbirul acesta era subcomisar) se uită urît la Conu Dinu:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da cine eșĭ dumneata?

— Cine sînt, cine nu sînt, nu-ĭ treaba dumitale. Atâta ĭĭ spun, să nu maĭ chinuești lumea că aĭ să înfunzĭ pușcăria. Uite dumnealuĭ de colo a scăpat pe d-niĭ judecătorĭ.

Mateiŭ se mișcă încet de unde era și veni pînă lângă sub-comisar:

— In adevĕr, așa este, zise el domol. Dă drumul oamenilor de unde i-aĭ legat.

Glasul luĭ, strîns de emoțiune, figura palidă, statura înnaltă, avură oare-care înrîurire asupra sub-comisaruluĭ. Dar, făcêndu-și curaj singur, bețivul se îndîrjì:

— Ia slăbește-mĕ, domnule. Eŭ sunt agent auxiliar al parchetuluĭ.

Fără cea maĭ mică pauză, o palmă uriașă căzù po obrazul agentuluĭ auxiliar al parchetuiuĭ. Incremenit, ridicând mâna să și-o ducă la cap, sub-comisarul părù că se desmeticește din buimăceala furioasă în care se găsea.

— Dă drumul oamenilor și haĭ cu mine la procuror.

Nimenĭ nu îndrăzni să zică ceva, nicĭ sub-comisarul cel puternic, nicĭ soldațiĭ înarmațĭ,— ci cu toțiĭ se supuseră: atâta se potrivea de bine actul acesta de autoritate cu propria rĕspundere din conștiința lor, amorțită do vin.

Deslegară pe țăranĭ de la trunchiurĭ. Brațele lor eraŭ ca moarte. La unĭĭ degetele înțepeni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

seră. Cel bătut cu biciul peste obraz avea pielea crăpată și plină de sînge. Cel bătut la spete sta grămadă pe un colț de gunoiu ud, fără să se poată mișca.

In culmea indignării, Mateiu, urmat de unchiu-sĕu și de sub-comisar, intră în casă la Scatiu.

Aci, în odaia lui Tănase, sta la o masă polițaiul din Călărași, cu o coală de hârtie și o sticlă de vin dinnainte. El lua interogatoriul a trei nenorociți, care trecusĕră prin mânile sub-comisarului și acum gemeu rezemați de ziduri. Scatiul, cu capul îmboborojit într'o basma, făcea pe victima și tot-odată ajută pe polițaiu în anchetă. Când vĕzù pe Mateiu și mai cu seamă pe Conu Dinu, rĕmase foarte nedumerit. Se sculă stângaciu de unde se află, încurcându-se în scaune și voi să poftească pe noii veniți în odaea de alături:

— Poftiți, vĕ rog, dincoace, să fumăm câte o țigară, că aici se face ancheta.

— Unde-i domnul procuror? întrebă Mateiu, fără să-l asculte. Dumneavoastră sînteți d-l polițaiu? zise el adresându-se domnului de la masă.

— Da, rĕspunse acesta.

— Unde-i domnul Procuror?

— Dumnealui e la tactul suprefecturii cu domnul Jude Instructor.

— Și dumnealor v'aŭ dat ordin să chinuiți lumea așa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ba nu.. da cine chinueşte lumea?

— Cum: cine chinueşte lumea?... Da ăştia ce sunt? zise el, arătând pe oamenii din năuntru; da ăsta ce e? da ăsta? da ăsta?

Şi pe mĕsură ce întrebă, apucă pe oamenii ce-i urmaseră pînă în sală şi-i vîra înnăuntru.

— Ăştia sînt capii revoltei.

— Capii revoltei?! Da ăştia ce sunt? dar cei de-afară? dar satul întreg? Judecînd după torturi toată lumea e cap.

— Păi se'nţelege: toţi sunt de o potrivă vinovaţi, pĕnă nu ne-or declară pe adevĕraţii instigatorii... Da, mĕ rog, D-voastră cine sunteţi?...

Mateiŭ se uită ţintă în ochii lui. Era palid şi de-abia îşi putea stăpîni furia.

— Eŭ, cine sunt?... Aĭ dreptate, domnule, să mĕ întrebĭ. Sunt un nesocotit, care am lăsat lumea civilizată şi m'am întors în ţara mea, ca să vĕd asemenea sĕlbătecii.. Asta sunt.—Şi spre deplina dumitale satisfacere, află că maĭ sunt un martor, care am să strig pînă la cer împotriva sbirilor ce chinuesc lumea, şi că n'o să m'astîmpĕr, pĕnă nu vĕ voiŭ vedea, pe dumneta şi pe beţivul acela de colo, cu lanţurile de gât, în locul lor...

Po'iţaiul muiase nasul în pămînt. Mateiŭ urmă a se uită la el cu scârbă.

— Asta sunt!..

— Ia du-te de-ţi vezĭ de treabă, domnule, zise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

el în cele din urmă. Călăraş, pentru ce aĭ lăsat să între lume străină aicĭ?

— Porunciţĭ, d-le Poliţaiŭ

— Să nu maĭ laşĭ pe nimenĭ să între în curte. Aĭ înţeles?

— Am înţeles, să trăiţĭ...

Şi pe când Mateiŭ şi cu unchiu-sĕŭ se urcaŭ în trăsură, ca să caute pe Procuror la tactul supreſecturiĭ. Poliţaiul se aşezà placid la masă; aprindea din noŭ o ţigară şi-şĭ maĭ vĕrsa o picătură de vin, părînd a-şĭ urmà procesul-verbal maĭ departe. După ce Scatiu însoţi pînà la trăsură pe Conu Dinu, se întoarse înnapoĭ la Poliţaiŭ şi începù să înjure pe Mateiŭ şi pe toţĭ Coconaşiĭ, ca un surugiŭ. — Poliţaiul îl ascultà cam pieziş, lăsându-l să-şĭ verse focul în pace. Când isprăvì de înjurat, Poliţaiul îl luà de braţ şi trecură într'o odae vecinà.

— Ia ascultă, nene Tănase, m'aĭ vîrît în belea...

— Ce belea, *domle!*... Te sperĭ mnela de vorba unuĭ nebun? Păĭ ăsta-l nebun; nu-l vezĭ?

— Eĭ.. nebun, nebun; da dacă m'o da la jurnale, aşa-l c'am păţit'o?...

— Ce jornale, *domle!*... Parcă eŭ nu cunosc *jornaliştĭ* câţĭ poſteştĭ! Ia să vezĭ, când mĕ duc la Bucureştĭ, câţĭ staŭ împrejurul meŭ!... Dacă-l vorba pe aia, să-l dăm noĭ pe el.

— Ba, mĕ rog, să-ţĭ cauţĭ de treabă.

— Atunceĭ ce-ţĭ pasă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Îmĭ pasă, că mĕ dă afară din slujbă, și mĕ dă și'n judecată.

— Rĕspund eŭ, *domle,* pentru *mneta.*

Poliţaiul rĕmase pe gândurĭ. După aceea ridică ochiĭ domol spre el.

— Dacă e așa, să-mĭ daĭ înscris că dumneata aĭ poruncit să puc lumea la vîrtej.

— Iţĭ daŭ și înscris și poliţă dacă poftești... Nu fiĭ copil, omule, și vino-ţi în fire!

Și Scatiŭ voi să-l ia de braț și să-l întoarcă la lucru. Poliţatul se desfăcu de el și luă un scaun.

— Eĭ, neică Tănase, nu merge așa. Ce mi-aĭ făgăduit ?...

— Gata...

— Scoate.

— Păĭ n'am asupra mea.

— Du-te la casă...

— Cum o să umblu la casă, cu oamenĭĭ de față ?

— D'apoĭ pe oamenĭ îĭ dăm noĭ afară.

Tănase da din cap :

— N'aĭ mueta încredere în mine!...

— Ba, am, da vĕd că umbli cu momelĭ.

— Zĕŭ, nene Ghiță, iţĭ daŭ; pre legea mea...

— Vorbe, Tănase băete... Eŭ ţi-am dovedit dumitale că-ţĭ sunt prieten : iacă-tă lumea pusă la regulă. Pe mine poate să mĕ dea în judecată, poate să mĕ spînzure,—ce-ţĭ pasă; la dumneata oamenĭĭ aŭ să fie de-acuma ca mieiĭ. Dovede-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şte-mĭ şi dumneata acuma că-mĭ eştĭ prieten...

Scatiu se scărpină în cap:

— Eĭ, al draculuĭ!...

In acelaşĭ timp scoase din buzunar o pungă de mătase cu inele, şi răsturnând partea în care era aurul, începu să numere în gând.

— N'am de ajuns.

— Cât aĭ?

— Ia, vre-o doisprece polĭ.

— Dar în partea cea-l'altă?

— Acolo-ĭ argint.

Poliţaiul părŭ că stă la gândurĭ...

— Dă punga 'ncoace, şi restul mi l-ăĭ da altădată.

— Apoĭ cu argint cu tot?

— Eĭ, acuma să maĭ staĭ să numerĭ argintul...

— Ba nu, da ştiĭ că mărunţelele trebue la moşie. Să-ţĭ daŭ nişte bumăşcĭ în locul lor.

— Bine neică, numa scoate maĭ multişoare. Par'că adineaorea n'aveaĭ?...

Scatiu răsturnă argintul în palmă şi numără dupcă cu dupcă, până la cel din urmă ban. Se făceaŭ în tot 68 de leĭ şi niste gologanĭ. Scoase din buzunarul uneĭ jiletce cu mânecĭ, un plic soios, iar din plic trase biuişor treĭ bilete de cîte 20 de leĭ şi le dete Poliţaiuluĭ.

— Mi-aĭ mâncat şi aicĭ 8 leĭ, neică Tănase.

— Dumneta să fiĭ sănătos, nene Ghiţă, că auru are baş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XXIII

Eșind de la Scatiu, Conu Dinu și Mateiŭ luară drumul suprefecturiĭ, tăcuțĭ, amărițĭ, par'că s'ar fi întors de la o înmormîntare. Începuse să ploae cu zăpadă. Vizitiul opri caiĭ să ridice coșul trăsuriĭ. Un moment, Mateiŭ avu percepțiunea limpede a singurătățiĭ și pustiuluĭ fără capĕt, ce se desprindea din întinderea câmpuluĭ. Bulgărĭ negri pe arătură; bălărĭ plouate; țelina suhaturilor, pe care putrezeaŭ țărtanĭ rĕsucițĭ de vênt... El își îndesă pălăria pe ochĭ și se vîrî și maĭ adînc în fundul trăsuriĭ.

Bătrînul simți ce se petrece într'însul, și-l atinse cu mâna pe umĕr.

— Cam ușurică pălăria ta.

Mateiŭ se uită la unchiu-sĕu, preocupat de gândurĭ. Conu Dinu adăogă:

— Ar fi bine să-țĭ iei o căciulă...

Mateiŭ dete din cap, zîmbind.

— Da, da. Trebue să te facĭ ca noĭ, om al nevoiĭ. Să te îmbracĭ de ploae, să te îmbracĭ de soare și să-țĭ oțelești sufletul în necăzurĭ, ca să știĭ pune preț pe bunurile viețiĭ. Sus inima!... că eștĭ tînĕr și te așteaptă norocul..... Eĭ!..... dă-mĭ anĭ tĕĭ, și-țĭ daŭ tot..

Drumul trecea pe lângă casele luĭ Mateiŭ.

Conu Dinu, în loc s'o ia spre suprefectură, zise vizitiuluĭ să intre în curte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Lasă pe mine, că știu eŭ cum să le vorbesc, Dumneata să mi te găteștĭ ca de ginere —precum și eștĭ—și s'o porneștĭ la Saşa, că nu se cuvine s'o facĭ să aştepte maĭ mult.

Și fiindcă Mateiŭ vroea să protesteze, bătrînul se făcu serios.

— Aibĭ încredere în mine. Sunt pênă în suflet scârbit de ceea ce am vĕzut. Intră, băete, în curte la Conu Mateiŭ, zise vizitiuluĭ.

După ce trăsura se opri la scară bătrînul adaose:

— Eștĭ cam iute din fire. Palma aceea năstrușnică de pe obrazul beţivanuluĭ, ce e drept, mi-a rĕcorit sufletul, dar putea să aibă urmărĭ displăcute... Da, da. Trebue să te gândeștĭ, că toată mulţimea asta de puşlamale e aşa cresculă. Tu nu vezĭ, bre, că toată lumea face politică și toţĭ ăştia de la noĭ, care ţin politica în mână, fac gheşefturĭ?... O palmă!... Ce-aĭ îndrepta cu o palmă?... Dar du-te, că te plouă. Și spune Saşeĭ, că viŭ și eŭ... Întreab-o ce mi-a adus de la Paris...—Haide, băete...

Mateiŭ urcă scările, zîmbind. Ce idealist ciudaţ maĭ erà și unchiŭ-săŭ în felul luĭ!... Cu încetul, oroarea celor vĕzute îĭ reveni în minte, și se simţi nefericit, mic la suflet, că nu făcuse maĭ mult pentru bieţiĭ oamenĭ chinuiţĭ. Desbrăcându-se de blană, se uità în oglindă și vedea mișcarea ciudată ce o face braţul când esc din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mănecă; dar percepțiunea faptului nu ajungea pînă la conștiință. Oare la ce lucru plăcut se gîndea cînd era în trăsură? Și fiind-că nu și-l putea aduce aminte, repetă întru sine toate cele ce vorbise cu unchiu-sĕŭ sperînd să poată da peste faptul ce-l interesă.

Intră astfel în odae la dînsul. Aiĕ îl aștepta o surprindere plăcută: pe o masă din fața ușiĭ, un portret mare al Sașeĭ, rezemat de două sfeșnice, părea că vrea să-ĭ vorbească. El se apropiĕ de masă, se plecă binișor spre portret și se uită la dînsul lung... Ce transparență sufleteaseă în ovalul obrazuluĭ aceĭa!... Luă portretul în mînă și veni la fereastră. I se părea că niciodată nu vĕzuse așa de aproape pe Sașa. Pentru întîiașĭ dată băgă de seamă ce pĕr minunat avea. Fotografia reproducea toate cutele bogate, cum se împleteaŭ unele după altele, ca o coroană, împodobindu-ĭ capul cu o găteală naturală.

Aglaea, care de la un cărd de vreme se hotărîse să pară foarte fericită de căsătoria luĭ Mateiŭ, intră în vîrful picioarelor și ĭ spuse că Sașa venise s'o vadă de dimineață, că-ĭ adusese un dar prea frumos, un *nécessaire* de argint, și că tot ea, cu mîna eĭ, așezase portretul pe masă, pentru el.

Mateiŭ zise să-ĭ pue caiĭ, și porni la Comăneștiĭ.

Deși ploua cînd intră în curte, Victoria și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mary începură a strigà în gura mare că vine nenea Mateiŭ, şi eşiră înnaintea luĭ în cerdac. Saşa se luase după ele, fără să-şĭ dea seamă de ce face.

Mateiŭ se coborî din trăsură şi urcă scările repede, ducêndu-se drept la dînsa, cu braţele întinse. Saşa îşĭ ridicase mânile pînă în dreptul gurĭĭ şi par'că şi le ţinea strînse una într'alta, ca să le împiedice de a se duce către el cu prea mare grabă: fetele eraŭ de faţă. Roşie, rîzênd întraiuri, îl scutură de mână cu o nespusă emoţiune, pe când Mary săria voiasă înnainte, iar Victoria venea zîmbitoare în urmă.

— Să deshamĭ caiĭ, Cucoane? întrebă vizitiul.

— Ba nu, să aşteptĭ.

— Ba nu, să-ĭ deshame, zise Victoria: nu dejunezĭ la noĭ?

— N'am lăsat vorbă acasă, dragă.

— Zi-ĭ să-ĭ deshame, întări Saşa, dând din cap cu autoritate.

El începŭ a rîde:

— Dejà?...

— Da, dejà.

Apoĭ cu un aer comic de supărare:

— Je voudrais bien voir ça.. Sînt aicĭ de erĭ, şi dumneata vĭĭ de abia după 24 de ore, şi chiar atunci aĭ vrea s'o ştergĭ numaĭ decât...

El începŭ a rîde. Ea părea foarte necăjită.

— De ce rîzĭ! îĭ zise, bătênd din picior.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Victoria tocmaĭ se întorcea.

— Feliţo, fiĭ bună şi spune, din capĕtul cerdaculuĭ, vizitiuluĭ meŭ, să nu deshame caiĭ, ci să se întoarcă acasă, că eŭ viŭ cu nenea Dinu.

Fata eşi, sărind de bucurie că venea la masă şi Conu Dinu. Mary se luă după dînsa în vederea gravuluĭ eveniment al dejunuluĭ.

Eĭ rĕmaseră amîndoĭ, unul în faţa altuia. Saşa plecase ochiĭ în pămînt.

— Dejà?... zise el din noŭ, zîmbind.

Ea ridică ochiĭ către el, dând din cap.

— Imĭ scriaĭ să viŭ maĭ curînd... ca să nu loveştĭ pe la mine decât din an în paşte?

— N'am putut, zĕŭ aşa.

— Şliŭ, am auzit că s'a întîmplat o revoltă de ţĕranĭ,—dar de ţineaĭ la mine cât de puţin, aĭ fi găsit un minut să viĭ să mĕ vezĭ... Dacă în locul meŭ soseaĭ dumneata, iar în locul dumitale aşteptam eŭ, de sigur că n'ar fi fost putere în lume care să mĕ împiedice de a veni la gară...

El rĕmase uitându-se la dînsa nedumerit; îĭ trecŭ prin minte, ca un fulger, că toate femeile, chiar şi cele maĭ alese, sunt micĭ la sufiet, când amorul lor propriŭ este în joc. Dar forma şi accentul cu care spusese că ea ar fi făcut totul ca să-l iasă întru întâmpinare, dacă ar fi venit el, i se părură atît de sincere şi de duioase, în cât îĭ luă o mână într'ale luĭ şi i-o mângâiè, mişcat pênă la suflet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Sașa părea că aude tot ce se petrece în conștiința lui. Ridică privirile către dînsul și îi zise zîmbitoare ;

— Nu-i așa ?

— Ba-i așa

— Atuncea zi-mi pardon și te iert.

In acelaș timp ridică mâna până'n dreptul gurii lui. Mateiu îi dete mâna ușor la o parte.

— Cum !... nu te simți fericit de o așa mare cinste ?...

Vorba ei purtă intențiunea unei mirări comice, dar nu ascundea destul de bine umbra unei păreri de rău adevărate.

— Ia să ne înțelegem mă rog: aș oare eu n'am venit când-va din străinătate, și era toată lumea la gară, numai... *cine-va* nu ? zise el.

Această aducere aminte plăcu Sașei mai mult de cât ori care răspuns. Ea rămase în p'cioare uitându-se drept înnainte.

— Intr'adevăr, zise ea. Dar eu nu puteam veni

— Ca să nu rămâie biata mamă singură ?

— Ca să nu rămâie singură, da, și ca să nu afli dumneata prea repede ceea ce voiam să ascund și ceea ce totuși ai aflat foarte repede.

Zise vorbele acestea în fugă, ca cine-va care vrea să se descarce de odată de tot ce are pe suflet.

El se uită la ea lung... Fără a mai rosti un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cuvênt, îĭ luă capul în mânĭ şi o mângâiè pe pĕr, lipind'o de pieptul luĭ. Ea se desfăcù încet de el :

— Cum aĭ găsit portretul ?

— Minunat... Nicĭ nu ţi-am mulţumit... Unde l-aĭ făcut ?

— La Nadar ; îţĭ place ?

— Foarte mult.

— Da ?...

— Da.

— Atuncĭ staĭ să-ţĭ maĭ arăt unul.

Eşi repede şi se întoarse numaĭ decât, cu o cutiuţă în mână.

— Ţi-am adus ceva...

In acelaşĭ timp scoase din cutie un lanţ de ceasornic, cu două capete. De o parte atîrna un cre ion şi o boabă albă de cristal.

Mateiŭ se uită la el cu mare interes, îl admiră cât putù maĭ mult şi făgădui să-l poarte toată viaţa.

— Va să zică îţĭ place ? întrebă ea.

— Foarte mult... Da boaba asta de cristal ce e ?

Saşa ridea.

— Ia uite-te bine la dînsa.

Dacă ajungeaĭ să fixezĭ într'un anumit mod globuşorul de sticlă, se vedea portretul Saşeĭ. De asemenea creionul avea o ferestruc, pe unde se vedea iarăşĭ portretul eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— A trebuit să mĕ duc de treĭ orĭ la fotograf, ca să-ţĭ pot aduce lucrurile astea. E cea din urmă modă... pentru logodnicĭ.

El se uita pe ferestruea creionuluĭ, închizênd un ochiŭ şi privind cu celălalt chipul încântător al Saşeĭ, talia eĭ elegantă. Fără sa-şĭ dea seamă, îĭ erà maĭ dragă acolo, în depărtarea iluzorie a uneĭ sticle, de cât în realitatea de alăturĭ, deşi chiar în realitate îĭ erà foarte dragă; aşa cum erà acolo, sĕmenà par'că maĭ mult cu aceea din mintea luĭ, senină şi nespus de dulce; pe câtă vreme cum erà aci, erà în partea eĭ subiectivă, în *realitate*.

Saşa pierdŭ răbdarea şi-l atinse binişor peste braţ:

— Ce aĭ găsit acolo aşa de interesant?

— Tare maĭ eştĭ frumoasă! zise el fără a o privi

— Da?... Şi seamĕn?...

— Foarte mult..... Eştĭ încântătoare!..... Imĭ pare că aĭ să te mişti acuma şi aĭ să viĭ către mine, ca într'o feerie. Cu o frază din Glück şi două versurĭ din Homer aş credc că te vĕd sosind din pământul fericit al câmpiilor Elysee, unde primăvara eternă încinge trunchiul copacilor cu ederă verde şi...

— Vin fetele!..,

El îşĭ lăsă mâna în jos cu încetul:

— Eĭ, şi?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu-ĭ nimic, dar... nu maĭ aiură.

Se făcuse roșie de fericire, îl luă de braț și se lipi cu capul de umĕrul lui, uitându-se pe fereastră:

— O să ningă.

— Da, o să ningă.

— Ce fericiți o să fim după... când... mĕ veĭ lua. N'o să ne ducem nicăerea, nu-ĭ așa? Am să-ți cânt câte ceva, seara aicĭ în casa noastră, singurĭ la foc..

— Da...

— N'are să fie tocmaĭ ca în câmpiile Elysee, dar o să fim fericiți,—nu-ĭ așa?

— Da...

— Acuma să mergem dincolo. Pune-ți lanțul la ceasornic, și nu uita că mĕ aĭ în boaba de cristal, în creion și în... realitate.

Când veni Conu Dinu, îĭ găsi jucând tablele, foarte liniștiți. Bătrînul îmbrățișă pe Sașa din toată inima; dete mâinile fetelor să i le sărute, ca un mitropolit; bătu pe Mateiŭ pe spate și se așezĕ jos. Se vedea bine, că era preocupat de cele ce auzise de la judecătorĭ. I se spusese că țĕranĭ se resculaŭ sistematic în diferite părți ale țĕreĭ, îndemnați de agenți străinĭ, ce cutreeraŭ satele. El zicea că nu crede în asemenea poveștĭ, dar totuși nu era liniștit.

La masă, cu ajutorul lui Dumnezeŭ și a unuĭ vinișor de Odobeștĭ, începu a i se descreți frun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tea. Miss Sharp (care se întorsese de demult) plăti cu amorul său propriu buna dispoziție a lui Conu Dinu: ea făcea chestiune personală din toate gosurile și conservele englezești ce o înconjurau și de care rîdea bătrînul.

Pe la sfîrșitul mesei veni coana Sofița cu Tincuța, și mai în același timp cu ele sosi și Tănase Scatiu, oblojit la cap. Tincuța intră în fuga, rizînd să se topească de mutra lui Scatiu. Acesta ofta și ridica ochii în podele, par'că ar fi fost victima cea mai nevinovată a nedreptății omenești.

— Ce mai faci, d-le Tănase? îl întrebă Saşă.

— E!... știe Dumnezeu!...

— Da ce ai la cap? ce ți s'a întîmplat?

— Suferim... suferim mult...

Privirile fulgerătoare ale englezoaicei se plimbau de la Mary la Victoria și înapoi, fiindcă erau umflate de rîs la vederea caraghiosului cap al lui Scatiu. Guvernanta avea un dispreț ascuns pentru Tincuța, fiindcă aceasta nu era pregătită la lupta vieței după principiile din *Vanity Fair*.

După masă, Conu Dinu chemă pe Matei și pe Saşa iutr'o odae vecină, unde-i spovedi ca un duhovnic asupra planurilor lor de căsătorie, și fiindcă amîndoi erau nestrămutați în hotărîrile lor, se întoarse cu ei unde erau ceilalți și serios, zise către cei de față:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ascultaţi la mine: ştiţi că Saşa este fata mea, fiindcă tată-sĕŭ, Dumnezeŭ să-l ierte, m'a lăsat cu limbă de moarte părintele eĭ sufletesc. Acuma vine dumnealuĭ, Mateiŭ Damian, nepotul meŭ, şi mi-o cere de legiuită soţie,—iar eŭ i-o daŭ.

Saşa se făcuse roşie ca un mĕr. Conu Dinu se apropiè de ea şi, luându-i o mână, o puse într'a luĭ Mateiŭ. Toţi se sculară în picioare.

Această solemnitate improvizată făcu pe Conu Dinu să nu-şi mai găsească cuvintele ce pregătise. Îi veni în minte un psalm al luĭ David, din Psaltirea pe care de atîtea orĭ o cetise la biserică, şi se puse să-l rostească tinerilor, ţinêndu-le mânile unite:

«Luaţi aminte norodul meŭ la legea mea, plecaţi urechea voastră spre graiurile gurii mele.

«Deschide-voiŭ în pilde gura mea: spune-voiŭ vorbele cele din început.

«Şi aŭ ridicat mărturiĭ întru Iacov, şi lege aŭ pus întru Israil.

«Câte aŭ poruncit părinţilor noştri, ca să le arăte pe ele fiilor sĕĭ.

«Ca să cunoască alt neam: fiiĭ ceĭ ce se vor naşte, şi se vor sculà, şi le vor spune fiilor sĕĭ.

«Ca să-şĭ pue întru Dumnezeŭ nădejdea lor, şi să nu uite lucrurile luĭ Dumnezeŭ, şi poruncile luĭ să le caute».

— Asta este: să umblaţi în poruncile Dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nului, și să fiți norociți voi și copiii voștri!... zise bătrînul ca încheere la cuvêntarea sa.

El sărută pe Saşa și pe nepotu-său, foarte mișcat, și bătêndu-l pe umĕr îi mai zise:

— Iar dumneata, logofete, să nu te mai mișci de pe pămênturile astea... m'ai înțeles? că aicĭ ai găsit fericirea cea adevĕrată!...

Îmbrățișările și sărutările împiedicară pe Mateiŭ de a rĕspunde...

* * *

După câte-va luni, o sanie mergea în fuga cailor, de la Comăneștĭ la Ciulniței, pe pârtiea sclipitoare de zăpadă. Mateiŭ și Saşa, de când fetele plecaseră cu Conu Dinu la Bucureștĭ, eșaŭ în toate zilele, singurĭ, bătând câmpiile întinse, pe luciul cărora orizontul se făcuse par'că mai larg. Amîndoĭ se uitaŭ departe, în zarea albă, căutând un înțeles personal firiĭ aceleia mărețe, și amîndoĭ se întorceaŭ unul către altul, găsindu-l în sufletele lor. Saşa, roşie de frig, cu o dantelă rĕsucită pe deasupra căciuliței, zîmbea din ochiĭ ei de femee fericită, iar el, serios, îi strîngea mâna într'ale sale. Totul părea aşezat pentru o lungă viață, calmă, limpede, căreia naturile lor puțin expansive îi daŭ o uşoară umbră de ideal.

Când trecură pe lîngă armanul de la moşia luĭ, Mateiŭ zise vizitiuluĭ să oprească, și se dete

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

jos să aprindă o țigară la Floarea. Ea veni să sărute mâna Sașeĭ.

— N'aĭ maĭ aflat nimic despre Micu. Floareo? o întrebă Mateiŭ.

— Dară!... Ce să afli boierule... că s'a dus în lume.

— Păcat de el...

— Apăĭ... cum e scris omuluĭ, Coane.

— FINE —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr